౬౦౪

సరస్వత్యనుబంధము. ౩౧.

శ్రీ

మల్లికామారుతము.

పూర్వభాగము ౬ అంకములు.

ఇది

సంస్కృతమున భవభూతివిరచిత మాలతీమాధవచ్ఛాయను

నుద్దండకవి రచియించిన ప్రకరణమునుండి

రాజమహేంద్రవరమునందలి దొరతనమువారి

మొదటితరగతిబోధనాభ్యసనకళాశాలయందు

నాంధ్రోపాధ్యాయుఁడగు

వడ్డాది సుబ్బారాయనిచేత

లిఁగింపఁబడినది.

(సరస్వతినుండి పునర్ముద్రితము.)

మొదటికూర్పు.

కాకినాడ:

శ్రీ బాలసరస్వతీముద్రాక్షరశాల.

1903

వెల రు. 0- 14- 0 లు

All rights reserved.

280
122

శ్రీరస్తు.
శ్రీపరమాత్మనే నమః.

మల్లికామారుతప్రకరణము.

ప్రథమాంకము.

శ్రీ లొందించుత సంగతాటనియుగస్థేయాదితేయాహిరా
డ్బాలాకల్పకసూనహారగమణీవ్యత్యాసకృత్యాఢ్యముల్
నాళీకాన్వితసింధుజాకరచలన్నాళీకమాధ్వీరసా
ర్ద్రాళీకాంబకముల్ పురాంతకధనుర్జ్యాకర్షణంబుల్ మిమున్. 1

(నాంద్యంతమున సూత్రధారుఁడు)

సూత్ర—

చ. తలనెలపూవుసాంద్రపుసుధామధుగంధముఁ దాల్చి, కేళికా
వలయఫణిస్ఫటాళి మెసవం దఱు వొందుచు, నంకగౌరివ
ర్తులకుచపాళిముత్తెపుసరుల్ గదలించులలాటదృక్కృప
ర్దలవారికోర్మివాయువులు తాపము మీది శమింపఁ జేయుతన్. 2

మ. గళభూషాఘనఘంటికాఘణఘణత్కారంబు రోదోంతరం
బలమన్, శంభ్వధిరోహణార్హపృథుభవ్యస్నిగ్ధపృష్ఠంబు భా
సిలఁ, దారాచలకూటసన్నిభకకుచ్ఛ్రీనొప్పుకూటస్థగో
తిలకుం డాకృతి గాంచుధర్ముఁడు తమస్తృణ్యాం ద్విదీయం దినున్. 3

మ. ఘనగౌరీకరతాళకంకణరుణత్కారంబులన్ శ్లాఘ్యమున్,
దను వెల్లం బులకించి కాంచుహరుచేఁ దత్స్థానసంభావ్యమున్,
గనదుత్ఫుల్లకలాపకేక మెది, విఘ్నస్వామ్యకాండప్రబృం
హను రంజిల్లుకుమారబర్హి దలనృత్యం బౌ భవత్తుష్టికిన్. 4

(ఆనందముతోఁ దెరవంకఁ జూచి) కొమ్మా! యిటు రమ్మా.

నటి—(ప్రవేశించి సప్రణామంబుగాఁ బుష్పాంజలి చల్లి) ఇదిగో! వచ్చితి నార్య!

సూత్ర—రంగవల్లీ! సకుతూహలు లగునీసభాసదులసావధానత శ్లాఘనీయము గదా! చూడు—

మ. తొగరుం గెల్చు గుఱుంబుటంబునను బూదోయింటి వక్షోజగు
చ్ఛగురుత్వంబున సుంత వంగు మెయితోఁ జల్లంగ నీ వట్లు, శీ
ఘ్రగతిన్ ముందుగ నందు మూఁగినది సోత్కంఠంబు సామాజికా
క్షిగణంబో మఱి చంచరీకచయమో చెప్పంగ రా దుగ్మలీ. 5

ఆర్యవర్యులారా! యజస్రము నమస్కరించెడు రాజన్యమూర్ధన్యులకిరీటంబులం దాపినయింద్రనీలమణిశకలంబులడంబు లెవ్వానియడుగుఁదమ్ముల శైవలమ్ము విధమ్మున గ్రమ్ము చుండునో, యెన్న నలవిగా కుండ నేఁడుదీవులం చాఁతినగెలుపుటాతికంబంబు లేవానియకుంఠపరాక్రమంబు కంఠోక్తంబు గావించుచుండునో, దినదినప్రవర్తితంబు లగుదానధారాప్రవాహంబులం బెరిఁగెడు నెవ్వానియశోవల్లీమతల్లికల్లలోకంబులుం బ్రాఁకు లగు చుండునో, స్వచ్ఛతరవారిధారామజ్జనంబునం బవిత్రీకృతు లగుశాత్రవసుభటులస్వయంవరమహోత్సవంబున కుత్సహించునప్సరస్త్రీసంచయం బనారత మేవానిని దీవించు చుండునో, విశ్వవిశ్వంభరాశారికయెవ్వానివిశంకటభుజావిటపవిటంకంబున విహరించుచుండునో, త్రిభువనపుండరీకప్రబోధనపండితప్రతాపమార్తాండుండు, నృగనహుషనాభాగపురుకుత్సమరుత్తదుందుభిగిరీంద్రద్యుమ్నధర్మజసధర్మచరితుండు, సహజప్రతిభాప్రకర్షప్రవృత్తచతుర్విధకవిత్వసమావర్జితహృదయ సహృదయశిరఃకంపసహితసంశ్లాఘననిరతిశయవైదుషీవిశేషుండు, శైలాబ్ధిసామ్రాజ్యధురంధరుండు, వీతిహోత్రకులధ్వజుం డట్టివిక్రమభూపాలుఁడు గారవింపం, బ్రఖ్యాతగుణగణాలంకారులు, విమలయశోవితానితవిష్టపత్రితయులు, సకలశాస్త్రార్ణవోత్తరణకర్ణధారులు, నిఖిలభూపాలసభాసభాజితులు నయి భాసిల్లునోసభాసదులారా! మదీయవిజ్ఞాపనం బిది యాలకింపుఁడు.

నేను దిగంతపర్యంత మెల్లదేశంబులుం దిరిగి, యచ్చటచ్చటం బెనుపీడులం గూడినమహాసభల నారాధించి యారాధించి, సారతరప్రయోగపాటవంబు నలవరించుకొని, విష్టపత్రితయవిఖ్యాతం బగుకుక్కుటక్రోడనగరంబుం దఱిసి, కుతూహలంబున నేతెంచిన రంగచంద్రుం డనుశైలూషకుమారుండను.

మహాజనులారా! ప్రాయికంబుగా సుమనోగణవివేకరాకాచంద్రమండలంబునకు రాహుగ్రహప్రాయం బయినయీకలికాలంబునం జారోభాగ్యపరుషంబులగుపరిషదంతరంబుల మదీయాభినయసారంబు, లవణాపణంబులం బచ్చకప్పురంబునుం బోలె నిష్ప్రయోజనం బని యెఱింగి, యఖిలభువనఘస్మరకరా

శకాలకూటకబళనప్రకటితకారుణ్యావష్టంభుండుఁ, బురత్రయనితంబినీకపోలపత్త్రాంకురకర్తనలవిత్రుండుఁ, గంకణక్వణితస్థిరీకృతశబ్దబ్రహ్మావ్యవస్థుండు నగు శ్రీస్థలీశ్వరునిసన్నిధానంబున నిర్ధూతతత్త్వాదృశకల్మషనిర్మలధిషణంబయి, యశేషకలాకమలినీవికాసనబాలార్కప్రభ యయినయీసభయందుఁ బ్రయోగించి సఫలపఱుచుకొననభిలషించుచున్నాను. సర్వంబున కార్యవర్యులే యిటఁ బ్రమాణము.

(ఆకసమునఁ జెవి యొగ్గి) ఏమని యెదరు? అటు లయినచో నుద్దామశబ్దార్థసన్నివేశశిల్పాకల్పంబును, శృంగారరసగర్భంబును, నాతిసంక్షిప్తవిస్తృతచిత్రేతివృత్తక్లృప్తనిర్వాహణంబును నగు నేదేనిరూపకంబున మాకు వినోదంబు గావింపుమనుచున్నారా? పరిషదాదేశము నాలకించితివా భాసురాంగీ?

నటి—ఆర్యా! తాదృశప్రబంధ మే దయిన వినంబడునా?

సూత్ర—(స్మరణ మభినయించి) అయ్యో! హస్తగత మయినమాణిక్యము నంగడిలో నరయుచున్నాను. ముద్దుగుమ్మా! నిర్దుష్టగుణవిశిష్టం బయి యుద్దండకవినిబద్ధం బయినమల్లికామారుతం బను ప్రకరణరత్నం బస్మద్వశంబ కదా!

నటి—(అనుతాపముతో) ఆర్యా! యధునాతనప్రబంధములయందు లోకుల కనాదరము కాదా!

సూత్ర—ముద్దరాలా! యాలకింపుము.

చ. పొరయరు ప్రాఁతక్రొత్తఁదనపుందలపుం గవివాక్కునన్ బుధుల్;
నెరసులు దోఁచినన్ విడిచి నెమ్మి గ్రహింత్రు గుణంబు లుండినన్;
బరుఁడు పరప్రమాణుఁ డవమానము సేయుఁ బరింబు; దాన నే
సెర గిది బొమ్మజాయి యని చీకులు ద్రోచిన దోషి రత్నమే? 6

మఱియు—

క. కవులరస మొలుకుపలుకులు। చెవులం బడ, నాదరంబు సేయనివారల్
గవు లనుచు నూసికొందురు। నవమాలతి పరిమళింప నాసాపుటముల్.

ఆకపీంద్రుఁడు చెప్పినది వినుము.

తే. గీ. ఇందు గుణబిందువులు గలవేని యలరి
పండితుఁడు గొను దోషంబు ప్రకట మయిన;
బెరసి యున్నను నీరిలో, వేఱుపఱిచి
పాలచుక్కలు గ్రోలదే బ్రహ్మహయము? 8

నటి—(శ్లాఘించుచు) అట్లయిన నార్యా! పుణ్యకీర్తి యగునాకవిచంద్రుని దేశగోత్రము లేల వర్ణింపరు?

సూత్ర—దక్షిణాపథంబున దయమానకామాక్షీకటాక్షకాలాంబుదతాండవితకవిమయూరమండలంబు లగుతుండీరంబుల క్షీరనదీతరంగక్షాళితోపశల్యం బగు లాటపురం బనుమహాగ్రహారంబు గలదు

చ. చరితమహాతపుల్, సకలశాస్త్రపటిష్ఠు లనుష్ఠితాధికా
ధ్వరు లభిజాతు లాస్యధృతభారతు లచ్ఛపుశ్రోత్రియుల్, త్రయీ
పరతులు, సంతతాతిథిసపర్యల చేతను వాసరంబులం
జరుపుచుఁ గాఁపురంబు లట సల్పుచు నుందురు పుణ్యభూసురుల్. 9

అందు నాముష్యాయణుండు, నాపస్తంబశాఖాధ్యాయి, వాధూలకులతరుపల్లవుండుఁ, గవితావల్లభుండు, మహితయశస్కుండు, నుపాధ్యాయగోకులనాథపౌత్రుండుఁ, గృష్ణసూనుండు నగుభట్టరంగనాథున కిరుగుపనాథాపరపర్యాయుండుద్దండకవి యనునైదవసత్పుత్రుండు గలఁడు.

నటి—అహో! యీకవివంశశుద్ధి పొగడఁ దగినదె గదా సరే గాని రామకృష్ణాదిమహాపురుషచారిత్రము లుండఁగా నుత్పాదనీయవస్తుగ్రహణవిషమసంఘటనం బగుప్రకరణంబు నేల యీయన రచియించినవాఁడు?

సూత్ర—ఓకుతూహలిని! యిందుకుం బ్రసక్తానుప్రసక్త మయినప్రస్తావము కావలసినంత యున్నది. కాని నే నిప్పుడు దానిని సంక్షేపించి నీకుఁ జెప్పెదను. ఆకవి యథావిధిగ గురువులకు శుశ్రూష గావించి, వారలయనుగ్రహంబున సమధిగతసకలవిద్యుం డయి దిగంతరసందర్శనాభిలాషంబున నాంధ్రకళింగకర్ణాటలాటీకచోళకేరళదేశంబులు గడచి మహానదుల మునుంగుచు, దేవస్థానంబులు సూచుచు, నంతర్వాణుల నభినందించుచు నిప్పుడీతామ్రచూడక్రోడనగరంబునకు విచ్చేసినవాఁడు. ఇట్లు విజయంజేసి—

ఉ. మ్రొక్కుదిగంతవీరులను భ్రూచలనంబునఁ జాలఁ దోల ను
క్కెక్కిన హెగ్గడుల్, కరగృహీతము లౌసితచామరంబులన్
బ్రక్కను నిల్చి ప్రౌఢ లగువారవధూటులు వీవఁగా సుహృ
ద్దృక్కమలార్కుఁడై కొలువు దిద్దినవిక్రముఁ గాంచె గద్దియన్. 10

అట్లు కాంచి యివ్విధంబున సంస్తుతించెను.

క. వక్రారి ధారుణీశప! రాక్రమఘర్మోత్థపుష్కరావర్త! ధరా
చక్రకుటుంబీ! జేజే! విక్రమ! విశ్వైకవీర! విద్యాధారా. అని. 11

నటి—ఆర్యా! సకలకవిమండల శిఖండరత్నం బగువిక్రమమహారాజప్పు డేమా నతిచ్చెను ?

సూత్ర—జవ్వనీ! యవ్వాడి నవ్విశ్వంభరరాజంభారియుం, బరిసరివర్తికోవిదవదనాకృష్టం బయి విఘటమానకమలదళశీతలం బయినకటాక్షంబున సంభావించుచు శీమదున్మిషితమందస్మితసుందరవదనేందుం డయిసాదరంబుగా నతని కిట్లనియె.

మ. కవి యుద్దండ! మదీయ మావచన మాకర్ణింపుమా; కామధే
నువు నాణీయసి నీదువాణి; కవితం దొల్కాడ విలాసంబు ల
ట్లవుటన్ గోరెద, వే రచింపు బుధవర్యా! మల్లికామారుతా
ఖ్యవిధానాఢ్యరసార్ద్రసత్ప్రకరణం బస్మన్మనఃప్రీతికిన్. 12

నటి—ఓహో! నామకరణము గూడ మహారాజే కావించినవాఁడు! ఇది మిగుల నచ్చెరువు. రాజత్వబుధత్వములు రెండు నొక్కనియందే యున్నవి!

సూత్ర—సుందరీ! నిశ్చయముగ నాశ్చర్యకరమే.

క. అనసూయ కవిజనంబులు మనసునఁ, గస్తూరియం దమలినత్వంబున్
వననిధి నక్షారత్వము వనితా! భూపాలునందు వైదుష్యంబున్. 13

నటి—ఆర్యా! తరువాయి చెప్ప నక్కఱ లేదు. తెలిసినది. ప్రకరణవిరచనమునకుఁ బ్రభునానతి కారణము. ఇఁకఁ గవివర్ణనము గావింపుఁడు.

సూత్ర—భామా! మీమాంసకచక్రవర్తి, మహర్షిపుత్రుం డాపరమేశ్వరుఁడే యది యొనరించి యున్నాఁడు. విను—

"ఉ. దండివి వేదతండమునఁ; దర్కమునం దతి కర్కశుండవున్;
జండుఁడ వెల్లశాస్త్రముల; శ్లాఘ్యుఁడవుం గవితాచమత్కృతిన్;
గండఁడ వాలుభామలను; గావ్యములం గళలం బటుండ వు
ద్దండకవీ! తలంప నెడఁదన్ నిను నద్భుత ముద్భవింప దే?" అని. 14.

నటి—అట్లయిన జన్మాంతరసంచిత మయినమనపుణ్యసంచయము ఫలోన్ముఖ మయినది.

సూత్ర—సుందరీ! యందుకు సందేహ మేమి?

చ. చదువులసాన యోలగము; చాల విచిత్రము గాధయుక్; జతు
ర్విధ మగుమంజులాభినయవిద్యను జేర్చిన నొందినారము
త్పదముఖుదండకవ్యములవాణి సుధాఝరి; యన్నటుండనీ;
సదసున నాయకుం డిదిగొ! సాంధ్యనటుండు సదాశివుం డిటన్. 15

(సభను గూర్చి)

ఆ. వె. ఉల్ల ముల్లసిల్లు మల్లికామారుతం
బనెడు ప్రకరణంబు నభినవంబు
మీసమక్షమందు మేము ప్రయోగింతు
మగుడు సుప్రసన్నులార్యులార. 16

మఱియు నొక్క విజ్ఞాపనము.

ఉ. ఆదిని వేల్పుబాస నటులాచతురాస్యునిచేఁ బ్రభూతమై
స్వాదురసప్రపూర్ణతను భాసిలు దానిఁ దెలుంగు సేసె వ
ర్ధాదికులోద్భవుండు ప్రకటస్వకవిత్వుఁడు సుబ్బరాయఁడీ
రాదృతిఁ జిత్తగింపుఁ డిపు డాంధ్రరసజ్ఞులు తత్ప్రయోగముల్. 17

(నడచి చూచి) అహో! యవ్యక్తమధుర కోకిలాలాపములతో వసంతలక్ష్మి సాక్షాత్కరించినది. ఇదిగో!

ఉ. జుమ్మనుమం జెవుల్ సొగసి సోలఁగ గానము సేయుఁ దుమ్మెదల్;
కమ్మని తావితో మరునిగర్వ మెలర్పఁగ వీచుఁ దెమ్మెరల్;
కొమ్మ లశోకదోహదము గూర్పఁ జెలంగెడు నూపురాళి; పూ
దుమ్మున వాసరమ్ము లగు ధూసరముల్ పొగడల్ హసించుటల్. 18

(నిరూపించి) చూడు మస్మదనుగుణవ్యాపారమునే యీ ఋతువును నవలంబించినది.

ఉ. పంచమహృద్యకంఠపికపాళికలస్వనతానకృత్యముల్
మించఁగఁ, బల్లవాంగుళుల మెల్లనఁ జూతలతావిపంచి లా
లించి, వసంతవైణికుఁ డళివ్రజనుశ్రుతితంత్రి మీటుచుం,
బంచశరాసదృగ్యశముఁ బాడు జగత్త్రయమోహనంబుగన్. 19

కావున యౌవనవతీ! నీ వీసమయము నాశ్రయించి సంగీతము పాడుము.

నటి—చిత్తము. (పాడుచున్నది).

ద్విపద—మలయాలయమునుండి మారుతార్భకుఁడు
కలకంఠసఖుఁ డనంగమహేంద్రునకును
వల్లభుం డగుమంత్రి వాసంతుఁ డనుఁగు
మల్లిక నాదరింపఁగ వచ్చు నిదిగో! 20

సూత్ర—హాయి హాయి

క. కోయిలలలనలకూజిత। మా? యల నాణెంపువీణియలకలకలమా?
హాయి యనిపించె రాగం। బీయది నీమధురగీత మెటిఁగితిఁ దరుణీ.

సుందరీ! చూడు—

క. అనవద్యం బీవిద్యను। జనహృద్యం బీవిలాస సంపద గని ని
న్ననుకొందు, నెందు కతననొ।విను మాని, ధరం జరించువిద్యాధరిగన్.

పెద్దకాలంబున కిప్పుడు సముచితాభీష్టసకలవస్తుసంవిధానలాభంబునం జేసి దేశదేశంబులు దిరిగిన యీప్రయాసంబును మహాసంతోషమునకుఁ గారణ మయినది. నిజమే—

క. చిరకాంక్షితవస్తు వెటో। దొరకొనినన్ దైవఘటనఁ దొయ్యలి! యట ముం
దరఁ బడినబహుళతరదు। స్తరదుఃఖము లన్ని పరమసౌఖ్యంబు లగున్. 23

(తెరలో) భద్ర! భరతపుత్ర! చిరకాంక్షితవస్తు వని నీ వుపన్యసించిన విషయము గడు లెస్స యయినది.

సూత్ర—(చూచి) కుసుమపురంబుపజగడయాశ్రమంబున నివసించు మహాయోగేశ్వరి మందాకిని తనశిష్యురా లగుసారసికతోఁ గూడ నీలాగుననే వచ్చుచున్నది. కాఁబట్టి మనము సముచితసంవిధానంబునకయి పోవుదము.

(నిష్క్రమించుచున్నారు)

—ప్రస్తావన.—

(తరువాత ముందు చెప్పినట్లు మందాకిని ప్రవేశించుచున్నది)

మందా—బిడ్డా! సారసికా! యిది సత్యమే సుమీ.

“క. చిరకాంక్షితవస్తు వెటో। దొరకొనినన్ దైవఘటనఁ దొయ్యలి! యట ముం
దరఁ బడినబహుళతరదు। స్తరదుఃఖము లన్ని పరమసౌఖ్యంబు లగున్.”

సార—భగవతీ! దుఃఖములు గూడ సుఖము లగునంతటిచిరకాంక్షితవస్తుసంఘటనము మీయనుభవమున కిప్పు డేది వచ్చినది?

మందా—(తనలో) ఓహో! యింతకు ముం దిది దేవతార్చనమునకుఁ బువ్వులు దేరఁ బోయినది గదా! అందుచేత నిప్పుడు నడచినవృత్తాంతము దీనికిఁ దెలియదు. (ప్రకాశముగా) విశ్వావసుని కూఁతు రగుమల్లిక యెడల నాకుఁ గల వాత్సల్యాతిశయ మెట్టిదో నీ వెటింగినదానవే గదా! చెప్ప వలసిన దేమి? ఇప్పు డీకుసుమపురోపశల్యవాసంబును, జిరపరిచితదేశవిరహంబును గూడ నా కందువలననే. మును పు నేను—

ఉ. భూధరరాజపుత్త్రి మృగపోతములం దయఁ బెంచుచోట్ల, వి
ఘ్నాధిపుచెక్కరాపుల ననోకహముల్ మహిఁ ద్రెళ్లుచోట్ల, వి
ద్యాధరబాలికల్ హరునియద్భుతలీలలు పాడుచోట్లఁ, బల్
సాధులసంగతిం దుహినశైలవనంబుల నుండుదానఁ జూ. 24

యోగవిద్యను నాకు సతీర్థ్యం డయినవిద్యాధరామాత్యచక్రవర్తిని విశ్వావసు నెడఁబాసినబెంగసయితము దానిచేతనే తిరోహితం బయినది.

సార—ఏమిది! భగవతియంతరంగభృంగము కేవలము మల్లికయందే తగిలి యానందించుచున్న దన్నసంగతి నే నెన్నఁడు నెఱుంగ నయితిని.

మందా—ఇది మాత్రము సుప్రసిద్ధమే. విను. కుంతలేశ్వరునిమంత్రి యగుబ్రహ్మదత్తునికిఁ గుమారుఁడు, పదునాలుగువిద్యలపాండిత్యంబునన కాక యాయుధాభ్యాసంబునందును నాతితేటినవాఁడు మారుతుండు, తమపరమాప్తబంధుని మగధేశ్వరునిఁ జంద్రవర్మను సందర్శించుటకుఁ, దండ్రిచేతఁ బ్రేషితుం డయి బహుసైన్యసమేతంబుగా వచ్చి యీకుసుమపురోద్యానంబుల నాతోఁ గూడ నున్నవాఁడు గదా!

సార—అగును భగవతి! మేనియొఱపునఁ జెఱకువిలుకాని మఱపింపఁ జాలినయామంత్రికుమారుఁడు రాజమార్గమున వచ్చుచుండఁగా, నాతనిఁ జూడ వలయునని పసుపుపరుగున మేడ లెక్కినచక్కరబొమ్మలవిస్మయవికసితపక్ష్మలస్నిగ్ధవిశాలలోచనంబులచేత వాతాయనంబుల కానాఁడప్రయత్నంబుగాఁ గువలయదామరామణీయకంబు సంఘటిల్లినది.

మందా—ఆతనియందును నాహృదయమునకు మల్లికానిర్విశేష మయినపక్షపాతమే సుమీ.

సార—భగవతీ! యందుచేతనా మీరు తఱచుగా నప్పుడప్పుడు మారుతుఁడు మారుతుఁ డని ప్రశంసించుచుందురు.

మందా—పరస్పరసదృశగుణశీలరూపాభిజాత్యు లగువా రిరువురకును దైవికముగా నిప్పు డిక్కడనే యన్యోన్యదర్శనలాభము సంఘటిల్లినది. అందుచేత నాయానందము వర్ధిల్లుచున్నది.

సార—భగవతీ! దర్శనమాత్రమున నేమి ప్రయోజనము?

మంధా—బిడ్డా! దర్శనమాత్రమే కాదు. అయ్యాదన నది సందు చేసికొని యుదరంట నేసెడు తుంటవిలుకానిక్రొవ్వాఁడిపువ్వునారసంబుల కొక్కసారిగ

వా రిరుగురు గుటి యయినవారు. అప్పుడు వ్రీడావిస్మయవిలాసమంథరంబు లయి, విదగ్ధజనైకగ్రాహ్యంబు లయినతనయాకారంబులచేత గాఢకఠోర స్మర వికారము మల్లిక వెల్లడింపనే వెల్లడించినది. ఎట్లంటివా ?

సీ. విను రతిభావానువిద్ధముల్ సవ్యాజభావగర్భస్వభావంబు లగుచుఁ
ప్రస్ఫురత్పక్ష్మతారకభాసురంబులు ధారాప్రవాహసంచారు లగుచు
స్నిగ్ధముగ్ధంబులు స్మేరలోలము లై నమధురలోచనవిభ్రమములు గలిగి
గండస్థలన్యస్తకస్తూరికాపత్రలతికలు చెమటబొట్లను గరంగఁ
దనువునం దెల్లఁ బ్రౌఢకదంబకుట్మ।లాభవికృతి యొకానొక డంకురించి
యపు డనిర్వాచ్యపంచబాణాసమాన।చాప నైపుణి దోఁపించె నాపె రూపు.

సార—భగవతీ! మారుతునియవస్థ యప్పు డెప్పగిదిం జూపట్టెను.

మందా—తే. గీ. మారుతుండును సామోదమంథరదర
హాస మల్లిక నటు వీఁగఁ జేసి చాలఁ
దయ్యె సుషమామరందమగ్నాన్యవిముఖ
మంజులకటాక్షభృంగాళి మరలఁ జేయ. 26

సార—భగవతీ! తగినదానికిఁ దగినవానిని గూర్పఁ దలఁచినతమ్మిచూలి యారంభ మిది యతిరమణీయము గదా!

మందా—బిడ్డా! నేయేటికి ?

క. నాచేఁ జిరవాంఛిత మగు। నీచిఱుతల పెండ్లిఫలము నిడురాగకుజం
జేచుటకై వివిధముగా। నాచతురాననుఁడు బీజ మారోపించెన్. 27

సార—(అనుతాపముతో) భగవతీ! యారట్టేశ్వరుం డగుసింహవర్మకు నమాత్యుం డయినశంబరకుండు మల్లికను రాజముఖంబున నడుగుచున్నాఁడు గదా!

మందా—(సావజ్ఞముగా) వానిని దిరస్కరించుట యెంతపాటిపని ?

సార—భగవతీ! యది సత్యమే. నీనయప్రభావమున కిది యెంతలోనిది?

మందా—బిడ్డా! చూడు—

తే. గీ. మారుతు నలోకసామాన్యు మరగినట్టి
మల్లికను శంబరకునకుఁ జెల్ల దీయఁ;
బారిజాతంబుమీఁదను బ్రాఁకుబాల
పల్లికను గూర్చ నెవఁడు కింపాకమునను? 28

(సానందముగా)

ఉ. రామము సుమ్మి వీరలపరస్పర మాననురాగబంధనం| బు ;
(సనిర్వేదముగా)
ఈ మెకులీనకన్య, చరియించును దాఁ, బితృశాసనంబునం| దు
(సవితర్కముగా)
ఏమగునో గదా జతనము ?
(నిట్టూర్పుతో) ఎంచఁగ నీదృశ మైనవానిలోఁ|
గాముఁడు సర్వతాంత్రికశిఖామణి కేవలముం బ్రమాణ మా. 29

సార—భగవతీ! బాల్యసులభం బయినచాపలం బీనాలుక నూర కుండ నీయమిం జేసి నే నొక్కటి యడుగఁ గోరుచున్నాను.

మందా—బిడ్డా! నిస్సంశయంబుగా నడుగుము.

సార—అట్లు విషయభోగతృష్ణను విషప్రాయముగా నెంచుకొని విశ్వావసుప్రముఖ దివ్యపురుషులతోడ బద్ధసఖ్యం బయినభగవతిమానసంబు మానుసులయెడలఁ బక్షపాతపరవశం బేల యగుచున్న దని శిష్యురాలి సందేహాశల్యము.

మందా—కుమారీ! తెలుప రానిరహస్యము నడిగినదాన వయితివి గదా! కానిమ్ము. (చెవిలో) ఈలా గీలాగు.

సార—(చేతితో నోరు మాటుకొని సవినయముగా నాలించి) అహో! మల్లిక మహాప్రభావసంపన్నురాలే? నే నీవఱకును మానవసామాన్య యనుకొన్నదానను. మీరు చెప్పినట్టే కానిపక్షమునకు సకలలోకలోచనాసేచనకం బయిన తాదృశలావణ్యరేఖ యేకారణమున నామెకుఁ జేకూఱఁ గలదు? ఊరక యిట్టి వారియందు నట్టివారియందు భగవతి యేతీరున స్నేహాసారముగానఁబఱచెదును?

మందా—బిడ్డా! నీకుఁ జెప్పినయీసమాచారము వేఱొకచెవిని బడఁగూడదు సుమా.

సార—చిత్తము భగవతి! నేనంత యోటినోటిదానను గాను గదా!

మందా—సరే కాని యిదిగో నాకు స్నానవేళ యయినది. అష్టపుష్పికావ్రతంబునకుఁ గావలసినయుపకరణంబుల నీవు సిద్ధపఱుపుము. ఇక్కడనుండి యింటికి వెళ్లుమల్లికతోఁ గూడ నంపఁబడినమనకాళింది యింకను దిరిగి వచ్చినది కాదు.

సార—అట్లే సిద్ధపఱిచెదను భగవతి!

(ఇద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారు. విష్కంభము.)

(తరువాతఁ గామయమానావస్థుఁడయి పటకుటీరస్థుఁడు మారుతుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

మారు— ఆమె—

శా. తా విద్యాధరకన్యయో? నరులకుం దత్పుణ్యసంప్రాప్త యౌ
లావణ్యామృతసాగరోత్థితనవశ్లాఘ్యేందిరాదేవియో ?
హా! విజ్ఞాతము, చంద్రచందనసుధాజ్యోత్స్నామృణాళాదులన్
బూవుందూపులజాదుమాయ గడఁగెన్ మోహింపఁ జేయన్ ననున్.

(గగుర్పాటుతో)

చ. జగములఁ జిల్కుచున్ సుధను సంతసపెట్టుహిమాంశుపాదముల్,
మృగదృశమోముఁజందురుని మెచ్చి యటం జోరఁ బోలుఁ; గానిచో
నిగిడి కటాక్షనాళముల, నెమ్మెయి జీవను దేర్చి, పాపుచుం
దగ, నమృతంపుసోన లెటు నన్ దడుపం గల వాక్షణంబునన్?. 31

ఆహా! యానీరజాక్షి నెమ్మేను సర్వానవద్యము గదా!

ఉ. క్రొమ్ముడి కింద్రనీలములకు మ్ముడి; బందువు లిందు నా మొమో
ముమ్మడి కల్మిలేముల కహో నడుమన్; దమ క్రిందినానికిన్
ముమ్మర మైనభారములు ముద్దియ చన్గవయుం బిఱుందుఁ; జెం
దమ్ములె పో పదమ్ములు; యథార్థము నెన్నడ లొజ్జ లంచనన్. 32

(ఆలోచించి)

చ. సిరికి నివాస మైనసరసీరుహ మెవ్వఁడు సేసెనో, మనో
త్తరజగదీక్షణోత్సవము తచ్ఛశిబింబ మెవం డొనర్చెనో,
గరగరికల్ ఘటించుమతికౌశలి మీనుసిడెంబు వానికాఁ
పుర మగునమ్మృగాక్షిమొగమున్ సృజియించినవాఁడు వాఁడె యౌ. 33

(మరల నాలోచించి) అయినను నాయీయెన్నిక క్రమ మయినది కా నేరదు

ఉ. ఓపునె పోల విశ్వనయనోత్సవదం బతులంబు పక్ష్మలా
క్షీపణితాననంబు పరికింపఁగఁ బంకరుహంబు? పాప మా
దీపితపూర్ణిమావిధుమదిం గల దే నలవాంఛ, వానికిం
దోఁప దదేమి పూన స్మరదోర్గతచాపముఁ గల్వరోపమున్? 34

ఆహా! వివిధము లయినయామె విలాసముల చేత సంచలించెడు నాస్థైర్యముఁ గుదురుపఱుచుకొనఁ జాల కున్నానే!

తే. గీ. సురుచిరభ్రూవిపులను నొప్పునుదతిత్ర్యస్ర
తరళమంథరముగ్ధమందత్రిభంగి

మధురదృక్ప్రాతముఖచారిమముఁ దలంచు
చిత్తమున నూరు నేమేమొ వృత్తు లెన్నొ. 35

సర్వథా దుర్లభవస్తువు నపేక్షించుచు దీనుఁడ నయి నన్ను దుఃఖపెట్టుకొనుచున్నాను.

ఉ. భూరితరంబు లైనతపముల్ సవరించినఁ బొందరాని దా
నీరజపత్రనేత్ర ; యిది నిక్క మెఱింగియుఁ గోరుచుంటి; నీ
హారధరాధరేంద్రమకుటాంచితచారువిలాసమాల భా
గీరథి నక్కటా మలయగిర్యధివాసి వరించుకైవడిన్. 36

వలపు లేనివాలుఁగంటికయి మేలుపడిననావంటివానిని విదగ్ధజనంబులు గోష్ఠీమధ్యంబులం బరిహసించుటయుఁ బాటిల్లును గదా!

చ. తనయెడ రక్తి లేనివనితం గని మేల్పడినట్టివాఁ డనం
గునిగుఱి కూర కగ్గ మయి గోష్ఠులయం దపహాస మొందు; నె
వ్వనిదెసమక్కువన్ శరవిపాండుకపోలము లేణశాబలో
చనలు ధరింతు రప్పురుషుజన్మము జన్మము పో తలంపఁ గన్. 37

(అశంసముతో)

ఉ. అంచ లకుంఠితంబు లగు టడ్డముగాఁ బ్రసరించు టశ్రులా
ల్యాంచిత చూట, సోగ లగునక్షుల నైజపువిభ్రమంబు లో;
యించుక నన్నుఁ గావ మది నెంచినమారువిలాసచేష్టలో;
గాంచక సిగ్గ నీ! యెడఁదఁ గ్రమ్మఱ నాస లెవ్వొ ఘటింపుదున్. 38

అటు కాదు. ఆమహేంద్రద్విరదగమన నాయిందిృయముల భ్రమపెట్టినది. అందుచేతనే యట్టివి కాని వయినను నయ్యాయివికారంబులు సాత్త్వికంబులని నేను దలంచుచున్నాను.

క. మరుపేరియైంద్రజాలికు। కరమున విలసిల్లుసించికయ పోలె నహా!
తరళాక్షి నాదుచిత్తము। పరిపరివిధములను భ్రాంతిపఱుపం దొడఁగెన్.

ఆసమయమందు—

ఉ. చెమ్మట లూరెఁ జెక్కులను; జేతులు జాఱె ; స్ఫురించెఁ జూచుకా
గ్ర మ్మధరోష్ఠముల్ ; మొగిడె రాగకషాయితదృగ్యుగంబు ; కన్
బొమ్మ నటించెఁ; గంపమును బొందెఁ దొడల్; పులకించె దేహ మా
కొమ్మకు నూర్పుగాడ్పుల దుకూలమునంచలముం జలించెఁ గా. 40

ఔరా! యనన్యాపేక్షం బయి యీచిత్త మాచంచలాక్షియొద్దకే పరుగు
వాఱుచున్నది. కానీ. దీని నిట్టు లుపాలంభించెదను.

చ. అదలుచు నొజ్జ యైనవినయంబు గణింపక, సిగ్గుబోటికే
ల్విదులుచుకొంచుఁ బోఁ, గని వివేకసుహృత్తు, నినుం ద్యజించె; బా
ల్యదశ మొదల్ సదా పరిచయంబు గలానిని నన్ను నమ్మవో
హృదయమ! యమ్మృగాక్షి యపరీక్షిత; యే మిది నీక్రమం బహో. 41

ఔరా! మన్మథునిప్రసాదకోపంబు లెంతనిలుకడ లేనివి!

ఉ. కప్పురపుంబరాగముల, గంధరసంబుల, నన్, హిమాంబులన్,
జిప్పిలుపేర్మి వెన్నెలలచే, నమృతంబులఁ దోఁప్పఁదోఁచె న
ట్లప్పు డిఁ కిప్పుడో, శివశివా! పెడఁబాయఁగ బాలఁ, గాలపు
న్నిప్పును గాలకూటమును నిర్ఘృణుఁడై యడరించు నాపయిన్. 42

(ఆకసమువంకఁ జూచి)

తే-గీ. కనికరం బేది, నామీఁదఁ గరకుటంప
చిచ్చుఁ జిమ్మెద వౌరనొప్పి మచ్చెఱుంగ
వకట! విషమాస్త్ర! చండీశునలికదృష్టి
పాలయిననాఁటినీపడ్డబాధఁ దలఁపు. 43

(నిట్టూర్పు పుచ్చి) నే నీబాధ యెవ్వరితోఁ జెప్పుకొందును? నగరదర్శన
కుతూహలంబునం బోయినకలకంఠుఁ డింకను రాఁ డయ్యెను.

(సంతాప ముకుళితలోచనుం డయి యున్నవాఁడు. తరువాతఁ గలకంఠుఁడు
ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

కల—(ఆనందముతో) కుసుమపురమును జూడఁ బోయి, యమాత్యవసిష్ఠురాక్షసుని
యింటివీథిఁ జేరఁగానే యదృష్టవశమునఁ గన్నులు కలిగినందుకుఁ దగినఫ
లము లభించినది.

ఉ. క్రొమ్మెఱుఁగట్లు మేఘమునఁ, గోమలి యొప్పు మహేంద్రనీలహ
ర్మ్యమ్మున బోటులం గలసి యాటల నుండఁగఁ, గంటిఁ గొంటిభా
గ్యమ్మునఁ; గొమ్మయుం దపనజాంబుచలత్కువలాభనుల్ కటా
క్షమ్ములు చిమ్మె నాపయిని గమ్మలు బొమ్మలు నెమ్మె గుల్కఁగన్. 44

(నడచి) పట్టణములోనికిఁ బోయి యున్నందున నిందనుకను నేను, జగదా
నందమాకందకందళనమలయమారుతుం డగునాయువతుని ప్రియసఖుని సంగ

ర్శింపఁ జాల నయితిని. కాఁబట్టి నాకన్నులు నిజముగాఁ జిరకాలోపవాసము చేసిన ట్లుండి తద్దర్శనామృతపారణమునకు వేగిరపడుచున్నవి. ఇప్పుడే యా శ్రమమునుండి విచ్చేసి, పరిజనుల నందఱ నవలి కనిచి, యొక్కఁడు నేమో యాలోచించుకొనుచు నముఁగుఁజెలికాఁడు పటమండపమున నున్నాఁ డని ప్రతిహారి చందనలత చెప్పినది గదా! నే నిప్పుడు లోనికిఁ బోయెదను. ఇదే గుడారపుద్వారము. (ప్రవేశమభినయించి చూచి విచారముతోఁ దనలో) ఏమిది! ప్రియవయస్యుఁడు చింతాతిభారమున మ్రానుపడినట్లు, చిత్రించినట్లు, వ్రాసినట్లు, తాపినట్లు, తగిలించినట్లు, నిశ్చాంచల్యభావంబునఁ గనుపట్టుచు, నిట్టూర్పుగాడ్పుల హారవల్లరు లల్లలాడ, ననిచినకడిమిమ్రానిం గ్రేణి సేయుకంటకితకమనీయకాయంబుతో, మానసంబునం బాటిల్లినయేదేని గాటంపుటారాటంబున నస్వస్థత గలిగి యున్నట్లు గానఁబడుచున్నాఁడు. (తేఱి చూచి) ఆశ్చర్యమాశ్చర్యము!

క. మూసినకను దెఱ కీతఁడు। గాసిలుచును గడిఁది మేనికాఁకల నోహో
యాసకొలుపు నయనంబుల। వేసఁగి సెగసోఁకుగంధవిటపియుఁ బోలెన్.

(ఆలోచించి) మొట్టమొదటిపాటున నోర్వఁ దరంబు గానిమన్మథావేశము కొట్టకొన నీతఁ డిప్పు డధిరోహించి యున్నవాఁడు. ఇది యథార్థము. కాని యెడల నీవిధమైనహృదయజ్వరంబున శోషిల్లుచుండియు, నిదాఘతాపంబునం జిక్కి పోయెడుభాగీరథీప్రవాహంబునుంబోలె నీతఁ డభిజాతశోభాతిశయుం డెట్లు లయ్యెడును? అయిన నాశ్రమగతున కనంగవికార మనంగ వికార మనుట మాత్రము సరిపడి యుండ లేదు. కానీ. తెలిసికొనియెదను. (దగ్గఱఁ బోవుచున్నాఁడు.)

మాధ—(కనులు దెఱవకయే) చెలికాఁడా! కలకంఠుఁడ! (ఈయర్థోక్తినే) ఇక్కడఁ గలకంఠుఁ డెక్కడ?

కల—(తనలో) ఏమీ యీస్నేహపారవశ్యము! ఈదృశావస్థయందును నన్నే యీతఁడు తలఁచుకొనుచున్నాఁడు! (ప్రకాశముగా) వయస్య! నీ కసమయమున నేల యీకాతరత్వము? గుట్టలను రాకొట్టఁ జాలిననీదిట్టతనం బెప్పట్టునకుఁ బోయె?

ఉ. వ్రాలిచి తేల కేలను బ్రభాతసుధాకరపాండురాననం
జేల దృగశ్రువాఃకణము లీగతి జెప్పల నప్పళించు? ను

ష్ఠాళువుగా రదాంశుకము శ్వాసము మేరను మీఱ నేల? నీ
మే లగుమేని దేమి సఖ! మిక్కిలి గాసిలుఁ? దెల్పు నిక్కమున్. 46

మారు—నీతోఁ గాక మఱి యెవ్వరితోఁ దెలుపుదును? ఆలకింపుము. ప్రాణసఖా! నేఁటియుదయము మార్తాండమండల మింకను దనపొడుపుఁగుసుమంపుఁగెంపుసొంపు మాయమిం జేసి, వాసరలక్ష్మీచరణలాక్షారసపిండంబునుం బోలె నంతరిక్షాశోకవృక్షపుష్పగుచ్ఛంబునుం బోలెఁ జూపట్టుచుండఁ, బరిమితపరివారంబుతో బయలుదేఱి, యద్భుతయోగప్రభావ యని మునుపు నేను వినుచు వచ్చినమందాకినిని సందర్శింప వలయు ననుకుతూహలంబున, జింకలు గొంకుజంకు లెఱుంగక ముంగిటఁ దిరుగుచున్నయామె యాశ్రమ మీచేరువ నుండఁగా నందుఁ బ్రవేశించి, మంచుఁగొండనుండి వెడలి వచ్చినమందాకిని చందంబునఁ బావనగంభీరప్రసన్నమధురాకృతి యగు నామెదర్శనమును జేసికొంటిని.

కల—తరువాత?

మారు—అనంతర మాక్షణంబునఁ, దుంటవిలుకాని వింటినారిశ్రింకారంబు ననుకరించుచు, గంటలయొడ్డాణము లోనుగాఁ గలనగలకలరణనంబుతోఁ గలసి, యింద్రియాభినందనం బయినమణినూపురంబులఝణఝణత్కారంబు నావీను దోయికి వినవచ్చిన దయ్యెను. అంతలోనే యచ్చటఁ జేరువ నున్నకాత్యాయనీదేవియాలయము చెంగటియారామవాటియందు, ముందు నడచెడి హెగ్గడుల కరతలంబులఁ దలతలమనియెడు పయిఁడిబెత్తంబులంగనుంగొని మెఱుంగుఁదీఁగ లని యాశ్రమశిఖండిమండలం బానందతాండవంబు గావింప, మానికంపుఁగ్గామల నేపు సూపువీచోపులం బూని కోపుల నల్లనల్లన వీచుచున్నజాణ లగుబోగంపుఁబువ్వుఁబోణుల మణికంకణంబులఝణఝణలు, చేరువతమ్మికొలఁకులయలలమొత్తమ్ముల నాయాల లూగురాయంచలఁ జేరఁ దీయఁ, బయికెత్తినపగడంపుఁగామల నల్లసిల్లెడువెల్లగొడుగులు వెన్నెలపులుఁగులకుఁ జలివెలుఁగులవిభ్రమమును గలుగఁ జేయ, నాకసంబున నకాలశక్రధనుస్సంపాదకంబు లగునాభరణప్రభలతో, నడకలలవడినసొగసుఁబూఁదీగలుం బోలె నత్యుదారవేషంబునం దేజరిల్లుమందయానలసందోహం బాకస్మికంబుగా నాకందోయికి విందు సలిపెను.

కల—ఓహో! తరువాత?

మారు—అటుపిమ్మట మిత్రమా! యే మని చెప్పుదు?

చ. అమృతవిలిప్తవైద్యుతచయప్రతిమం బయి యర్కతేజనుం
గముచుమహోజ్జ్వలత్సుషమ గాఢనిమగ్నతఁ జెంది, నూత్నర
త్నముకురమధ్యబింబసమధామశరీరముతోడఁ గాన వ
చ్చెమదనదేవతం దలఁపఁ జేయునొకానొకలేమ యామొగిన్. 47

అట్లు గాన వచ్చి, తన కనుంగుదంటనెచ్చెలి యొసంగెడుకయిదండ నంగీకరించి, వలఁదపిఱుఁదులబరువునంజేసి యలసాలసంబు లగునెన్నడలపాలయలునం జలియించు నడుగుఁజెందమ్ములకెంజిగులం జగతి యెల్లం జిగిరించినట్లు గోచరింపఁ దామరదోయిని హాయిగా విశ్రమించినరాయంచపెంటిజంటకుం జత వచ్చెఁ గునుద్ఘుంజితమణిమంజీరయుగళంబు మంజులంబుగాఁ బంచశరచాటుప్రబంధపారాయణంబు సేయుచుండ, జవజవలాడునన్నువకవుఁదీవియకపాయంబు వచ్చునో యనుభయాంబునంబోలె మొరయుచుం బొరలుమణిమేఖలాకలాపంబు నునుఁబట్టువలిపసరిగదువ్వలువను నెఱులు గొలుప, నలుపంబుగా నదుగునుదుటు బటువుగుబ్బలపయిఁ బయ్యంట కాసంత యోసరిల్ల, నెమ్మోముఁదమ్మికమ్మనాసన కాసించి పయిపయిం బొలయునలికులంబులయావలికిం గడు నులికినకలికికనుదోయితళుకుబెళుకులు నింగికి నీలాలు దాప, నుంగరంపుముంగురులకొనలు సోఁకెడునొసలికుంకుమలలామంబు మత్తాళిగాఋలూనుమంకెనపూవుపొంకంబు సూపఁ, జూపఱకనుంగవలకు వెఱంగు వేడుకలం బరిఢవించునవ్యాజవివిధవిలాసంబులతో నాభాసురాంగి యస్మదభిముఖంబుగా నేగుదెంచెను.

కల—తరువాతఁ దరువాత?

మారు—అటుపిదపఁ దదాగమనసందర్శనకుతూహలంబునఁ దొందరగా లేచి మందాకిని, ప్రథమప్రధావితమానసుని నన్ను వెంటఁబెట్టుకొని, కొన్నియడుగులు నడిచి, యాకడ నాకుటింటిముంగిట, నేలకితీఁగలు గాఁగిలించుకొన్నగున్నచీఁకటిమ్రాఁకుక్రిందను గూరుచుండెను.

తరువాత—

ఉ. ఆకయిదండ యిడ్డజవరాల్బొమసైఁగను దాలఁ జూప, న
న్నాకె విలాసవిస్మయమయామృతదృగ్ఝరిముంచుచున్, వితా
కైకనుపట్టియున్ నడుమ, నట్టిది కానటు లెట్లు లెట్లొ మం
దాకిని యున్నపట్టునకుఁ దా నరుదెంచెను మెల్లమెల్లగన్. 48

కల—చెలికాఁడా! యిది చూడఁగా నామెహృదయమును గొండొకయనంగ వికారంబునఁ జుంబితం బయినట్లే పొడకట్టుచున్నది.

మారు—వయస్యా! తత్సమయమున—

గీ. అమ్మృగేక్షణ చేరువ యైనకొలఁది। నిబిడతమ మైనతత్కాంతి నేత్రగోళ
ముల సుధారసపూరంబు వోలె నింప।నవలఁ ద్రుటి యైనఁ గాన లే నైతి నేను.

కల—అహో! యట్టిమహాస్సంభారము మనుజమహిళాదుర్లభము గదా తరువాత?

మారు—ఉ. ఆపయి నెంతయేనియుఁ బ్రయత్నమునన్ సకలాంగకంబులన్
నైపుణిఁ జూపు నేఁ బఱపి, నవ్యవిలాససురద్రుమంజరిం
దాపున నాపెఁ గన్గొని, వితాకున నుండ, నసూయనోయనన్,
జాపము వంచి మోహనపృషత్కము కాముఁడు గ్రుచ్చె నాయెదన్. 50

కల—సఖుఁడా! యిందు కాశ్చర్య మేమి?

గీ. వదనవక్షస్స్థలీనామభాగములను। బ్రహ్మవిష్ణ్వీశు లెవ్వని ప్రభుతఁ బెనుతు
రాజగత్త్రియవిజయదీవ్యద్ధనుండు।మరుఁడొరుల నేయుటరయ విస్మయము గాదు.

మారు—తరువాత—

ఉ. నందనదేవశాలిచిఱునవ్వులపువ్వులదండ, బొలచ
న్నొందుగ వ్రేలుధన్యముఁ గనుంగొని నాఁడ నొకండు; దాన నా
సుందరిమోముఁదమ్మిని నెసు ష్మురియాడు నళుల్, తదాశ్రమం
బందలిమ్రాఁకుదీఁగలలతాంతము లన్ని తృణీకరించుచున్. 52

కల—మిత్రుఁడా! యిదియు ననితరసాధారణ మయినయామెయాభిజాత్యమును సూచించుచున్నది.

మారు—తరువాత—

ఉ. కోమలి యాక్షణం బచట గుబ్బలపై నరజాఱుపయ్యెదన్
వేమఱు ముద్దుఁగేలిమునివ్రేళులతో సవరించుకొంచుఁ, దా
సోమరిమారుతంబునను సుంత చలించెడునల్లగల్వచె
ల్వామడ నుంచుచంచలకటాక్షములం బొలయించె నాపయిన్. 53

మిత్రుఁడా! నే నాసమయమున నెంతో సేపు—

శా. పారాతీతవిలాసముల్ వికసితవ్యాజిహ్మముల్ మంధర
స్మేరాళీకరతారముల్ తరళముల్ స్నిగ్ధంబులున్ డ్వ్యస్రస

భ్రూరింఖంబులు సాశయాశ్రులవముల్ ముగ్ధంబు లౌనా మెఱపుం
గారోదారవిశాలనేత్రములకుం గాఁ జాలితిం బాత్రమన్. 54

కల—(తనలో) ఈ నేత్రములవికార మకారణము గాదుగదా!

మారు—చ. అతులితవిభ్రమంబు లగునంబురుహాక్షిచలత్కటాక్షముల్
ప్రతిఫలితంబులై, యవయవంబుల నన్నిటిఁ గప్పి, నాయెడల్
హితుఁడ! సహస్రసంఖ్యగలదృక్కులు గ్రిక్కిఱియంగ నున్నత
చ్ఛతమఖుమూర్తితోడ నెఱసామ్యముఁ గాంచెను దక్షణంబునన్. 55

కల—ఇది యంతయుఁ దత్తరంగితదృష్టివిలసితము.

మారు—సఖుఁడా! నాకప్పటినుండియు నొకసందేహము గలిగియున్నది. నీ వది తీర్పవలయును విను.

చ. కరఁగుహిమాంశునిస్రుతులకై వడిచల్లనితత్కటాక్షముల్
గురియుట నాపయిన్ మయి గగుర్పొడిచెన్; సరి గాని, చూడ న
బ్బురమిది; మల్లెమొగ్గలను బోలెడుచెమ్మటబొట్లు గూడ నే
సరణిని నాకు నయ్యెదన, సంభవిలెం జెలికాఁడ! తెల్పుమా. 56

కల—(చిఱునవ్వుతో)

క. వనితకడకన్నుల కాహ్లా। దనతాపనములు నిసర్గధర్మము లందున్
మునుపటియది కడ నుండిన। వెనుకటి దెడనున్నఁ, బడయు విపులబలంబున్.

మారు—అనంతర మితరులకుం గాన రాకుండఁ, బ్రోడనెచ్చెలి ప్రేరితోడ సైఁగ సేయ, నించుక యులికిన ట్లయినమయిదీఁగతో, నాకెదురు సేసిన మొగంబును మందాకిని కభిముఖంబుగాఁ ద్రిప్పి.

గీ. అప్పు డారక్తకోకిలావ్యక్తమధుర। భాషణమున, నమోభగవతి యటంచు,
నన్నుఁ గ్రేఁగంటఁ గనుచు నే నవలయల్లఁ।జలితమధుకరమైనయాదలనువంచె.

కల—చతురత గలచెలిమికత్తియ కట్లు సముదాచారమునఁ బ్రవర్తింపఁ జేయుట సముచితంబె కదా!

మారు—చ. చేకొనునక్షమాలికను జెచ్చెర వీనుకొనం దగిల్చి, తా
నాకెవినమ్రమూర్ధమలనల్లనఁ దాఁకుచుఁ గేల, బిడ్డరో!
నీకు గుణానురూపుఁ డగునెయ్యపుభర్త లభించు నంచు, మం
దాకిని యిచ్చె దీవనను, నన్నవలోకనముం బొనర్చుచున్. 59

కల—దీనిచేత వయస్యుఁడే యనుగుణుఁ డని యామె గనఁబఱిచినది. తరువాత?

మారు—అటుపిమ్మటఁ గ్రమ్మఱ గృహమునకుం బోవఁ గృతప్రణామ యగు నామెతో మందాకిని, బిడ్డా! యీతఁడు నిజనయప్రభావావర్జితసకలచతురంతవీరమణిమకుటోల్లిఖితచరణపీఠుండును, త్రిభువనమంగళపుణ్యావదాతకర్ముండు నగు కుంతలేశ్వరామాత్యునకు బ్రహ్మదత్తునకు, క్షీరవారాశికి నీహారాంశుండును, జందనగిరికి గంధవాహుండునుం బోలె సంభవిల్లినవాఁడు, సహజహారప్రకాండలాంఛనుండు, గౌరీప్రసాదలబ్ధుండు మారుతుం డను మంత్రికుమారుండు. ఈతనిని గుశలప్రశ్నంబున నీవు సంభావింప వలయు నని యానతిచ్చినది.

కల—(విస్మయముతో) అహో! మందాకినీభగవతి మహాప్రభావురాలే. తాను హిమాలయపర్వతకటకంబునుండి విచ్చేసిన దయ్యును, దన కపరిచితులయిన తండ్రిగారిని దెలిసికొన్నది. వరలాభవృత్తాంతమును గూడ వర్ణించినదే.

మారు— తే-గీ. అట్లు నాయభిజన్మ మాయమ్మ పొగడ,
బాల నను వీడుకోల్వఁడుభంగి దోఁచె,
నపుడు సానందసస్పృహాసానుయాచ్ఞ
సబహుమానసవ్రీడలోచనము చేత. 60

అంత నేనును, భగవతీ! సకలేంద్రియవశంకరం బయినయీపూజ్యురాలి దర్శనంబుచేత నే సంభావితుండ నయిననాఁడను. ఈమె యింక నిజగృహంబు నలంకరించి క్షణవిరహనిస్సహంబు లయినబంధుజననయనంబుల నానందంబు నొందించును గాక. అనుటయు ససంభ్రమసౌవిదల్లసందర్శితసరణి యగుచు, నాశ్రమ సమీపంబున నున్నకర్ణీరథంబుసవిధంబునకు మామకీనమానసంబుతో సపరివారంబుగా నిర్గమించినది.

మ. సరి ముప్పా లిటు ద్రిప్పి మో మొడనెడం జంద్రాస్య యేమేమొ నే
ర్పరి యాపెంబడివచ్చునెచ్చెలియతో భాషించుచున్ నాలతో,
స్మరవేధోస్త్రసదృక్షమానిజకటాక్షం బక్కటా! నాహృదం
తరమం దోడక మాటిమాటికి సఖుండా! గ్రుచ్చి విచ్చేయుచోన్. 61

నా వేదన యేమని చెప్పుదును?

మ. బొమసింగాణి ననన్యసాయకసమంబుం దీక్ష్ణదీవ్యత్కటా
క్షమహాస్త్రం బరి వోసి యామె విడువం, గాయంబునం దాఁకి, నా
కమృతంపుంజడి యాయెఁగా యపు డనుంగా! దూరమై యిప్పు డా
యమములం గోయక కోయుచున్నదది గాయం బేమి గాకుండఁగన్.

కల—(తనలో) అతిగాఢ మయినయీయభినివేశము మరలింప రానిదిగాఁ దోఁచుచున్నదే.

మారు—క. ఏవడిఁ గనుఁజేరలఁ ద । ల్లావణ్యామృతరసంబులం గ్రోలితి నో
యీవేళనె దా వైశమ । యీ వెలఁది మదీయహృదయ మావేశించెన్.

(ఆశ్చర్యముతో)

గీ. ఉగ్రతర మైనమోహరాహుగ్రహంబు । మ్రింగుచున్నది మామకహృదయచంద్రు
నైనఁ దన్మధ్యశాయిని యగులలామ। మృగియుఁబోనిమ్మృగేక్షణ మిగులునహహ!

మఱి యిప్పుడు—

మ. నిలిచెదనో గమించెదనో నే నిదురింతునో మేలుకొందునో
తెలిపెదనో భ్రమింతునో మదిం దురపిల్లుదునో సుఖింతునో
కలనోకో లేనోకో యనుప్రకారము లిన్నిటఁ జేర నెందునన్;
జెలిమరి! యేదో క్రూరపుటనిర్వచనీయవికార మొందుటన్. 65

కల—సఖుఁడా! యీ మెకుల నామములు వినంబడెనా?

మారు—చెలికాఁడా! యీమె యట్లు కర్ణిరథారూఢ యయి వెడలుచుండఁగాఁ, గుతూహల మున్నను నియమాతిపాతభీతిచేత నవ్విషయము మందాకిని నడుగ నైతిని. పిమ్మట నేనును నాయోగినికి నమస్కరించి కీడుకొని శిబిరమ్మున కేతెంచితిని. అయినను వేఱుగ విసుట యెందుకు?

క. అక్కన్యక మానుషియే। నెక్కడుకులమందె జన్మ మొంచఁగ నలయున్;
లక్కుమి పాలక్కడలిం గా।కక్కట పల్వలమునం దుదయ మొందుదునే?

కల—సఖుఁడా! విన్న దానిం బట్టి యూహించుచున్నాను. ఆమెహృదయము నందును గందర్పుఁడు ప్రవేశించినవాఁడు చూడు.

క. పులకలు మొలచుట, పయ్యెఁట।దొలఁగుట, బొమ లీలమైఁ గుదులుట, కటాక్షంబులు చిలుకుట, పయనపుఁదతి।మలఁగికనుట, మగువమనసు మరగినఁ గుఱుతుల్

మారు—మిత్రుఁడా! విభ్రమనిధు లగుసుత్తికాళిసులకు నట్టిచేష్టితంబులు నైసర్గికంబులె గదా! అయిన నది యచిరముగ నే వెల్లడి కాఁగలదు.

కల—(చూచి యాశ్చర్యముతో)

పంచచామరము. తొలంగి నూతనామ్రపత్రసుతుల్ వితానసూనముల్
బిడాన నేల జుమ్మటంచు భృంగసంఘ మేగెడున్?

వెలంగి దేమి తావి? నాసవిందు, ప్రాణబంధు వౌ
తెలుంగునక్ హజారమందుఁ దెర్ల గుప్పుగుప్పునన్. 68

మారు—ఈమేదురామోద మాదరకంధరకుచమండలంబున సొగసు గులికెడు పుష్ప మాలిక సౌరభమును బ్రకటించుచున్నది.

ప్రతిహారి—(ప్రవేశించి నమస్కరించి) జేజే కుమార! యిదిగో దన చేతిలోని మరకతపుబరణినుండి బయలు వెడలెడుదివ్యపరిమళమ్మున జుంజుమ్మనిరేఁగి, నిజాగమన మార్గమ్మునఁ దుమ్మెదలదిమ్ము గ్రమ్ముకొనఁగా, రెండవకాళింది యో యన నొకానొక వెలంది కుమారుని సందర్శింప వచ్చి ద్వారముకడ నిలిచి యున్నది.

మారు—లోనికిఁ దీసికొని రమ్ము.

ప్రతి—చిత్తము. (నిష్క్రమించుచున్నది).

మారు—సఖుఁడా! నీ కిది యేమిగాఁ దోఁచుచున్నది?

కల—ఈసౌరభ మద్వితీయము. ఆమె యామాలికయే నీకుఁ గాను కంపెనని నే నూహించుచున్నాను.

మారు—ఓయి విశృంఖలమనోరథ! నీవు గగనలతాకుసుమమును శిరోభూషణముఁ జేయఁగోరుచున్నావు. కానీ, తెలియ వచ్చెడును.

(తరువాతఁ బ్రతిహారి దారిచూపఁగా ముందు చెప్పినట్లు కాళింది ప్రవేశించుచున్నది).

కాళిం—(విస్మయమునఁ దనలో) ఔరా! మారుతునివారతనపుఠీవి యేవిధముగా నెసంగుచున్నది! దరిసించుట కరుగుదెంచి కావలివారిచేత నివారితు లయి క్రేవల నొదిఁగి యొదిఁగి మూఁకమూఁకలుగా నున్న రాకొమారుల చేతను, బుస్సుబుస్సునఁ దొండంపుఁగొనలఁ బయికిఁ జిమ్మెడుతుంపురులగుంపులవలనఁ బగటి పూఁటన వినువీథి నక్షత్రచిత్రితంబు గావించెడు కావలియేనికల చేతను, దెఱపి లేక రాకపోకలు ప్రచరించెడుగడనమించుఁబోఁడులకాళుల గల్లుగల్లు మని సందడించెడిరతనాలయందియల మ్రోఁతలచేతను, నీతనిహజారము మహారాజ ప్రతీహారమును బోలియున్నది. (నడుచుచున్నది).

ప్రతి—ఈలాగీలాగు.

కాళిం—(స్పర్శసుఖము నభినయించి) ఆహా! పట్టపగలే నా మేనికిఁ బండువెన్నెల సోఁకునట్లున్నది; ఇది మారుతుని హారవల్లరిప్రకాశము గావలయును. (అపేక్షతో) ఈమహాభాగుఁడు ప్రియసఖి యగుమల్లికయెడల నెయ్యమును మఱవ

కుండునా? (ప్రకాశముగా) ఇదిగో గుడారపు ద్వారము. (ఇద్దఱును బ్రవేశించుచున్నారు).

కాళిం—జేజే! మహాభాగ!

మారు—కల్యాణీ! యిటు విచ్చేయుము.

కాళిం—(కలకంఠునిఁ జూచి తనలో) కుందనంబుచందంబున, తెలపూవుకైవడిని బచ్చని మేనిచాయ గలయీ రెండవపడుచువాఁ డెవఁడు చెపుమా? (విమర్శించి) కలకంఠుం డని పేరు వడసినమారుతప్రియవయస్యుండు గానోపు. (ప్రకాశముగా) నేను మందాకినీభగవతిశిష్యురాల నగుకాళిందిని.

మారు—ఎఱుఁగుదును. ఆసమావేశమున నిన్నుఁ జూచి యుంటిని గదా!

కాళిం—మహాభాగా! నీ వింతకు మున్ను గనుఁగొన్నయాకన్యకామణి, భగవతికిఁ బ్రాణసమాన, మాకుఁ బ్రియసఖి. ఆయిందువదన కందర్పసుందరుని నిన్ను సందర్శించినతోడనే చందమామయుదయమునఁ గలువతీఁగలాగున నుల్లసిల్లి, విస్మయానందపరవశురాలయి, యిల్లుసేరి వెంటనే తనకంఠదేశమున బ్రేలునీపూలమాలిక నిత్యాభినవము, మహాభాగునకుఁ దగి యుండు నని పుత్తెంచినది. కుమారా! యామె నిట్లు ప్రణయచపలురాలిని గావించినది, ప్రథమదర్శనమాత్రదత్తవిస్రంభంబు, నవిజ్ఞాతాహంకారపేశలగంభీరంబు, హృదయాపహారియు నగు నీయాకారమే గాని, కులకన్యకావిరుద్ధ మగుప్రాగల్భ్యము గాదు సుమీ. (బరణిమూఁత దీయుచున్నది).

మారు—(జనాంతికముగా) సఖుఁడా! నీయూహ సరిగా నున్నది.

కాళిం—(మాలికను జేతితోఁ బట్టుకొని) ఇదిగో నది.

మారు—కాళిందీ! మీప్రియసఖి యత్యుదారురాలు సుమీ. ఒక్కమాఱు సందర్శించిన యీజనునియం దామె యీమాడ్కిని బ్రసాదము గనఁబఱిచినది. మఱి తెలుపుము. ఆమె యెవరివంశము నలంకరించినది? అట్టిది యేభంగిని లభించినది?

కాళిం—(అంతటఁ జూచుచున్నది).

మారు—చందనలతా! నీవు నీనియోగమున నుండుము

ప్రతి—(నమస్కరించి) చిత్తము. (నిష్క్రమించుచున్నది).

మారు—ఇతఁడు నాప్రాణమే.

కాళిం—మహాభాగ! యాలకింపుము. దిగంతవిశ్రాంతధవళకీర్తిసమృద్ధులవలనఁ దృష్ణాచపలచకోరవారంబునకు నేపుణ్యుఁడు నిరంతరాన్నసత్రంబు లుత్పాదించె

నట్టివిశ్వావసుండు దివస్పతికి బృహస్పతియునుంబోలెఁ జంద్రవర్మమహారాజున
కమాత్యుండయి యున్నవాఁడుగదా !

మారు—ప్రజ్ఞాగాంభీర్యసత్యసత్త్వనిధిని మహానుభావుని విశ్వావసు నెవ్వ రెఱుఁగరు ?

కాళిం—ఆయన సంతానము లేనిదోషమున రేయుం బగలు మలమల మఱఁగెడు మానసంబుతోఁ, గోమలచరణాంగుళిపల్లవపర్యస్త మహిషాసురమస్తకయు నేతత్కుసుమపురోపకంఠవాసినియు, నగు గౌరీభగవతి నతిభక్తి నారాధింప నారాధింప, నొక్కనాఁ డాయనస్వప్నమందు దేవి, వత్స ! విశ్వావసుఁడ ! యసాధారణం బగునీభక్తికిఁ బెద్ద మెచ్చితి. దివ్యమాలికాచిహ్నమగుకన్యకారత్నము నొకదానిని నీకొసంగితిని. తెల్లవాఱఁగానే నీవు నాయుద్యానవనములోనికిఁ బోయితివా యచ్చో నది గానవచ్చును; దెచ్చుకొమ్మని యానతిచ్చెను.

మారు—(విస్మయానందములతో జనాంతికముగా) సఖుఁడా! నిజముగా నామెయే తత్కన్యారత్నము.

కాళి—తరువాత నామంత్రిశేఖరుండు హర్షపరవశుం డయి వఱువాత లేచి యాచోటి కతివేగ మేగిన, నప్పూఁదోఁటలోని కొండొకమల్లెతీఁగ మొదలం జివురుసెజ్జపయి, సంజకెంజాయను జాబిల్లికళవలె నొకకన్యకామణి సౌందర్యఖని వికచప్రసూనదామలాంఛిత గానవచ్చినది. వెంటనే విశ్వావసుండు మెత్తని తత్తనువు తాఁకున నొడలెల్లను బులకరింప నాముద్దుబిడ్డ నెత్తుకొని తీసికొని పోయి, మల్లికామూలమున లభించుటం జేసి మల్లిక యని నామకరణంబుఁ జేసి తనకుటుంబిని యగుకమలాదేవిచేత సమర్పించినవాఁడు.

మారు—(జనాంతికముగా) మహానుభావుఁడు విశ్వావసుఁడు మంచిపేరు పెట్టినాఁడు. అది యుక్తమే.

తే. గీ. మల్లికామూలమందు సంభవము నొంద;
మందహాసంబు మల్లికాసుందరంబు;
గమనవైఖరి మల్లికాక్షంబె గాన
జాన మల్లిక; దీన సంశయము గాన. 69

కాళిం—ఆమెయే మాప్రియసఖి. ఇదియే యామాలిక. (మారుతుని చేతికి మాలిక నిచ్చుచున్నది.)

మారు—(గరుపొడుపుతోఁ దనలో)

చ. జిలుఁగమృతంపుఁదుంపురులు చిందుచుఁ జందుగకుంకుమంపుఁబూఁ
తలయొరపిళ్లచే నెఱుపు దాలుచునీచెలిపూలమాల, హా!
మలమల గామవహ్నిసెక మాఁడెడునాయెడ లర్కతప్తముం
గలువను బొడ్చుఁగెంపు గలకౌముదివోలెను దొప్పఁదోఁచెడుక్. 70

(ప్రకాశముగా) జనకమహారాజు సీతాదేవిని, ద్రుపదరాజు యాజ్ఞసేనినిం బోలె నబ్బాలను బుత్రికనుగాఁ బడసినమహానుభావుఁడు విశ్వావసుఁడు విశ్వశ్లాఘ్యుఁడు గదా! అహో! యాపూజ్యురాలిదాక్షిణ్యాతిశయము! అపాంగలవమునకయిన ననర్హుఁడగునీజనునియందు, సహజమాలికాప్రదానముననే మహాప్రసాదముగానఁబఱిచినది.

కాళిం—(తనలో) ఈయన యెంతమధురముగాఁ బలుకుచున్నాఁడు! అయినను గమలాకరము మకరందముఁ జిలుకు నన నేమి యాశ్చర్యము? (ప్రకాశముగా) మహాభాగ! మాప్రియసఖిజీవితమునకును నీవు దగినవాఁడవు; మాలిక యన నెంత?

మారు—(జనాంతికముగా) చెలికాఁడా! యిందు కనురూపముగా నామెకే నేమి యంపుదును? హృదయ మీవఱకే యిచ్చివేసితిని గదా!

కల—(చిఱునవ్వుతో) మిత్రుఁడా! సహజమాల్యమునకు సహజహారమే యనురూప మయినది.

మారు—హృదయజ్ఞ! నామనోగతమే నీవు నుపన్యసించితివి. ఇదినిశ్చయముగా నామె స్తనమండలమున నుండఁ దగినదే.

తే. గీ. అతివకుచకలశాగ్రంబునందు హార । మిడినఁదరుణిమతరుణమత్తేభకుంభ
యుగళినక్షత్రమాలికయోజఁదనరు, నేర్పడినయారుమద రేఖయేపునూప.

కల—కాళిందీ! మేమును నిన్నించుక ప్రార్థించుచున్నాము.

కాళిం—ఆనతిమ్ము మహాభాగ!

కల—(హారమును వ్రేలితోఁ జూపి)

ఉ. ముద్దియ! నాయనుంగుసఖుమోమునభారతిలేఁతనవ్వుజా
లుద్దిగ, మందరాగ దళితోడుపఖండసమానతారముల్
పెద్దవి గల్గునీసరము, వేలుపురామణినాయకంబుగా
లద్దఁగ నొప్పు, యామునలహార్యపసంగతగంగవైఖరిక్. 72

మారు—చెలికాఁడా! నీవు వర్ణనప్రవీణుండవు.

కాళిం—అయ్యా! యిది నే నెఱిఁగినదే. భగవతి దీనిని సహజ మని వర్ణించినది.

కల—కాఁబట్టి దీని నాపూజ్యురాలికంఠమునం దర్పించి కృతార్థుఁ గావింప వలయును.

కాళిం—(తనలో) మారుతునిఁ జూచినప్పటినుండియు మల్లిక యెంతో తహతహపడుచున్నట్లు గానఁబడుచున్నది. కాఁబట్టి యీయామె సంతాపము శాంతిపఱుచుటకు నిది మేమే కోరుకో వలసినది గదా! (ప్రకాశముగా) మీవినిమయ మత్యంతరమణీయము గదా! నేను దమ రాన తిచ్చినట్లే కావించెదను.

మారు—(హారమును మెడనుండి తీసి) కాళిందీ!

క. కేవల మీహార మె కా। దావరవర్ణినికి, నన్ను నర్పణ సేయం
గావలె; నే నీవఱకే। యీవెలఁదిగుణాళి కమ్ముఁ డయితిం; గయికో. 73

కాళిం—(హారము పుచ్చుకొని చిఱునవ్వుతోఁ దనలో) మహాభాగ! సత్యవచనుఁడవు గమ్ము. (ప్రకాశముగా) కయికొన్నదానను. ఆజ్ఞాకరణార్థము సెలవు తీసికొనియెదను.

మారు—మంచిది.

కాళిం—(నిష్క్రమించుచున్నది.)

మారు—సఖుఁడా!

ఉ. అంబవరంబునన్ సుకులమందుఁ దదుద్భవ మం చెఱింగినా
డం, బటువుంజనుంగవ బెడంగగు నామె స్రజంబు నందితిన్;
గంబుశిరోధిభావము ప్రకాశము గామిని, నట్టు లయ్యుఁ, జి
త్తంబునఁ దాప మెప్పటివిధంబున నే యగు నాకు నిప్పుడున్. 74

కల—మిత్రుఁడా! మాల్యదానాదులచేతఁ దదనురాగమును బరిస్ఫుటమే యయినది గదా!

మారు—తే. గీ. మాల్యదానంబుచేత నెమ్మాడ్కిఁ జేయ
నౌను మన కిట రాగసత్తానిరూఢి?
నది తదౌదార్యమైన, సౌహార్దమైన,
నగును; సాకూతచేష్టితమైన నగును. 75

(సంతాపము నటించుచు)

చ. వెలుపలియక్షజాలములవెంట గ్రహింపదు తత్తదర్థముల్;
దలఁపదు వాసనావిరహితస్థితిఁ బ్రాగనుభూతవస్తువుల్;
దెలియనియేదొతాపమున నెమ్మది గ్రుడ్డిది మూఁగ దై పగల్
బలితపుటెండ మూర్ఛిలుతొవం బడి యుండు ద్విరేఫమ ట్లగున్. 76

(తెరలో నిద్దఱు వైతాళికులు) జేజే! జగన్నయనచకోరచంద్ర! యేతన్మధ్యందిన సంధ్య యుష్మదానందమున్న కౌను గాక!

ఒకఁడు—

ఉ. చెమ్మలు గల్గునేనుఁగులచెక్కుల నత్తమిలం, దొఱంగెడుం
దుమ్మెద, గోరువెచ్చనిమధుద్రవముల్ గలతమ్మిమిద్దె; మ
చ్ఛమ్ములు సొమ్మసిల్లి వడ, శైవలగర్భకుడుంగముల్ తడా
గమ్ములఁ జొచ్చుఁ జెచ్చెర వికర్తనుఁ డొదలమీఁది కేగుచోన్. 77

వేఱొకఁడు—

చ. పలుకును నీరునీ రనుచుఁ బంజరకీరము డప్పి; యంత్రపు
న్నిలయమునందు బుస్సు మనునీరకణమ్ముల నాను నెమ్మి; దోఁ
టలఁ జిఱునీటికాలువలడాపునఁ బెంపుడులేళ్లు సండు; శో
షిలి మిడిరెండవేఁడిమిని, జెట్లమొదళ్లకుఁ బ్రాఁకు నీడలున్. 78

(ఇద్దఱు వినుచున్నారు.)

కల—(తనలో) కానీ. ఈయావేళమునకుఁ దలఁగించి,మజ్జనగృహంబునకుఁ గొని పోయెదను. (ప్రకాశముగా) చెలికాఁడా! యెల్లచోటుల సంఘటితము లయి నఘటీయంత్రములనుండి బుస్సుబుస్సున నెగయునీరధారల తుసారముల చేత శీతలము లయినయారామవాతపోతములు వీతేర, సహ్యాతాపోదయ మగునీసమయమును విలోకింపుము.

మారు—(విలోకించి) సఖుఁడా!

ఉ. ఏదియొ చూచునాస నెచటెచ్చటఁ జూపొలయించుచున్న న
య్యాదెస నెల్ల నాకుఁ గన నయ్యెడుఁ గేవల మింత మాత్రమే,
జా దెసలారునోష్ఠమణి, స్వాంతము లాగెడు ముద్దునెమ్మొగం
బాదెలివాలుఁగన్న లలసాలస మైనతదీక్షితంబునున్. 79

(సాభిలాషముగా)

చ. చెమటఁ గరంగఁ బొట్టిపుడు, సీవరులన్ సఖు లల్ల వీవఁగా,
సుమలతికాగృహంబుననె సుందరి యుండునొ; కాక, చేతులం
దమర మృణాళభంగవలయంబులు, యంత్రజలార్ద్రవస్త్రయై,
కొమ, ఘనసారపాండుకుచగుచ్ఛత నుండునొ దారగీమునన్. 80

(నిట్టూర్పు విడిచి)

తే. గీ. రాగసూచకముగఁ జూచులాగు, నవ్వు
మోము గలలాగు, వెఱఁగునఁ బోవులాగు
చిన్నె లెసఁగంగ సంకల్పశిల్పి, చిత్ర
ఫలకమున లిఖియించినబాలఁ గందు. 81

ప్రతిహారి—(ప్రవేశించి) కుమార! మహారాజసన్నిధానమునకుఁ బంపఁబడినమన భ్రమరకుండు వెండియుఁ బట్టణంబునుండి చనుదెంచి, కోమలదుకూలముద్రితచిత్రఫలకహస్తుండయి, హజారమునను న్నవాఁడు. సింహళద్వీపాగతులయిననావికు లాచిత్రఫలకమును మనమహారాజునకుఁ గానుక వెట్టినారఁట.

కల—మహారాజు వాత్సల్యనిధి గావున విశిష్టవస్తు వని దానిని మనకుఁ బంచినాఁడు.

మారు—(జనాంతికముగా) సఖుఁడా! మనకుఁ జిత్రాంతరదర్శన మెందుకు?
"తే. గీ. రాగసూచకముగ" ఇత్యాదిపద్యముఁ జదువుచున్నాఁడు.

కల—(తనలో) అహో! యీయత్యాసంగము మరలింప రా కున్నది గదా! (ప్రకాశముగా) చందనలతా; చెలికాఁడు స్నానము నిమిత్తము లేచినాఁడు. భ్రమరకుని మజ్జనశాలకు రమ్మను.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు).

గద్య. ఇది శ్రీపరమేశ్వరవరప్రసాదలబ్ధసరసకవితాధురంధర వడ్డాదిసాధువంశక్షీరనీరాకరరాకాసుధాకరాచ్చనామాత్యపౌత్ర హారితసగోత్ర పవిత్రగుణకదంబలక్ష్మాంబాగర్భశుక్తిముక్తాఫల సూరపరాజప్రధానతనూభవ విబుధవిధేయ సుబ్బరాయనామధేయాంధ్రీకృతమల్లికామారుతప్రకరణంబునందుఁ

ప్రథమాంకము.

సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు.

మల్లికామారుతప్రకరణము.

ద్వితీయాంకము.

(తరువాతఁ జేటి ప్రవేశించుచున్నది.)

చేటి—అయ్యో! దిరిసెనపుఁబువ్వుఁ బోనిమవ్వంపుమేను గలజవ్వని భర్తృదారిక, యగ్గలం బగు వేఁడివేలుంగుతీంట్రచేత—కాదు, వలకాఁకచేతనే యెంతయాతనపడుచున్నది! ధారాగృహమున మధ్యాహ్నమునఁగాఁ బ్రవేశించినది. ఎండవేఁడిమి చల్లాఱినప్పటికిని, వెలుపలికి నామె యిప్పటికిని రానే లేదు. ఆ మహాభాగునిగుణవర్ణనములమూలమున నింతప్రొద్దు పోయిన దన్నసంగతి యామెకుఁ దెలియలే దని నేను దలంచెదను. (ఆసతో) ఆయన గూడ నిట్లే యుండునా? పరస్పరసదృశానురాగసంఘటనశ్లాఘనీయుఁ డయినమహానుభావుఁడు పూవువిలుతుఁడు గెలువనివా రెవ్వరున్నారు? (ముందు చూచి) ఇదిగోఁ గంకేళిక. ఇది మహాభాగుని పరిచారకునకు మనోహారిణి, కంకేళిపల్లవమువంటిపాటలదుకూలమును దాలిచి చాల సంతోషమున వినశురా లయి యీలాగే వచ్చుచున్నది.

(తరువాతఁ గంకేళిక ప్రవేశించుచున్నది.)

కంకే—(తనలో) ప్రియవయస్య యగునవమాలికవలన భర్తృదారికవృత్తాంతమును దెలిసికొనియెదను.

ప్రథమ—(సమీపించి) సఖీ! నీలో నీవే మేమో యనుకొనుచుఁ, దారసిల్లినను, నాతో మాట లాడక పరు గెత్తుచున్నావు.

కంకే—చెలియా! ప్రవాళిక! కోపపడకే నేను వేఱుపనిమీఁదఁ బోవుచు నాసరాకున నిన్నుఁ జూడ నయితిని.

ప్రవా—సఖీ! నీముఖరాగమునుబట్టి యూహించుచున్నాను. నీయుపభర్త భ్రమరకుఁడు వచ్చినట్టు లున్నాఁడు.

కంకే—(సిగ్గుతోడఁచిఱునవ్వుతో) చెలియా! వచ్చినమాట నిజమే. అందుచేతనే గదా నాకింతసేపాలస్య మయినది. ఎన్నాళ్లకో కనఁబడుటచేత నేవేవో సల్లాపము లాడుచు నన్ను విడిచి పెట్టినాఁడు కాఁడు.

ప్రవా—సఖీ! కంకేళికను భ్రమరకుఁ డేలాగున విడిచి పెట్టఁ గలఁడు? దాని కేమిగాని, మఱి యతఁడు కుమారమారుతుఁడుగారి వ్యాపారమే మయిన నీతోఁ జెప్పినాఁడా? ఆయన కేమి తెలిసినదో? ఏ మనుచున్నాఁడో? ఏమి చేయు మన్నాఁడో?

కంకే—చెలియా! నాతో నిది యొక్కటిమాత్రము చెప్పినాఁడు. ఏదో యొక ద్వీపమునుండి చిత్తరువుపలక యొకటి వచ్చిన దఁట. అందులో మితి మీఱిన సౌందర్యము గలయొక కన్యక వ్రాసియున్న దఁట. ఆమెయాకృతిని దదేకదృష్టితోఁజూచుచు మారుతుఁడు గారును వే ఱొకచిత్రరూపము లాగునఁ జూపట్టుచున్నా రఁట.

ప్రవా—(తనలో) అయ్యో! పుట్టుక్కన నాశాతంతువు దెగిపోయెను గదా? పాప మీదీనురాలు తత్ప్రథమదర్శనమాత్రముననే, వేసంగి వేఁడిమిని మాఁడెడు నాఁడునెమ్మిలాగున వేఁగిపోవుచున్నది. (ప్రకాశముగా) సఖీ! నీవు, మన సిక్కడ లేనిదానివలెఁ గనఁబడిన దానవు. నీవు బయలుదేఱినపని యేమి?

కంకే—చెలియా! యామాట చెప్పి యతఁడు, నేను గట్టుకొన్నయీతోఁపుఁజీర నాకు బహుమానము చేసి, తాను దనయేలికయానతిని భర్తృదారికను జూడ వలసినవాఁడయి తనరాకడఁ దెలుపుడు సేయుటకు ముందుగ నన్నుఁ బంపినాఁడు.

ప్రవా—(తనలో) ఈమాటచేత నాహృదయము కొంచె మూఱడిల్లుచున్నది. (ప్రకాశముగా) సఖీ! చీరమాట వచ్చినది గనుకఁ జెప్పుచున్నాను. ఇప్పుడు, రత్నపతి యనుపేరు గలసాహుకారులభర్త, సముద్రయానము వచ్చినకన్నెపడుచుచన్ను మొగడకు దీటయినదంతపుఁగరాటమున నుంచి, యేదీవినుండియో తాను బదిలముగాఁ దీసికొని వచ్చినపట్టుఁజీరను బ్రభువు లగునమాత్యులవారికి నూడిదగా నిచ్చినాఁడు.

కంకే—సఖీ! నీ వది చూచితి వటే?

ప్రవా—లేదులేదు. ఆమాత్యులవారు దానిని జేత నందుకొని మాఁత దెఱవక యే "దీనిని మీమల్లికకు నిం"డని తత్కాలమున దేవిగారిని జూడ వచ్చిన మందాకినీభగవతి చేతిలోఁ బెట్టినారు.

కంకే—అట్లయిన దానిని జూచుట మనకు సులభమే గదా! అది యటుండనీ. శంబరకునినిమిత్తము రాజుగారు నిర్బంధించుచున్నారే. ఆమాట యేమయినది.

ప్రవా—అయ్యో! దానికమాత్యులవారు ప్రత్యుత్తరము చెప్పినారే. మల్లికకువరుని నిర్ణయించుటకుఁ గాత్యాయనీభగవతియే కాని యాయన ప్రమాణముగారఁట.

కంకే—నానియాస కూల. మాభాగుగ నిరాకృతుఁడయినాఁడే. మంచిది గాని నీ వెక్కడనుండి వచ్చుచున్నావో చెప్పు.

ప్రవా—ఇప్పుడు దుర్గాలయమునుండి వెడలి వచ్చినభర్తృదారికను, మధ్యాహ్న సూర్యునియెండవేఁడిమిని వడ దాఁకిన దని విని సౌమ్యసిల్లి దేవిగారు నన్నుఁ బంపఁగా నాకన్నియవృత్తాంతమును దెలిసికొని తిరిగి వచ్చుచున్నాను.

కంకే—చెలియా! యటు లయిన భర్తృదారిక యిపు డెక్కడనున్నదో చెప్పు.

ప్రవా—చెప్పుచున్నాను విను. తాఁకుడునుబట్టి యనుమానింపఁ దగినపటికపు గోడలందుఁ జుక్కలుగఁ దోఁచినచందమామ నీరుఁగ్రోవులదారిని బయలువెడలు యంత్రవారితుషారపుజడులవలనను, మొత్తనివట్టివేళ్లచప్పరముల వ్రేలాడఁ గట్టినసన్నజాజిపూవులదండలవలనను, జీలమండబంటి ముత్తియపురజపుటి సుకతిన్నియలం గాపించినసన్నకాలువలం గెలంకులు గరంగిపోవం జలజల జాలుకొనుమంచిగంధంపునీరిపాఱుడులవలనను, సొబగు మీఱుధారాగృహంబునఁ, జల్లనివెలతాలజగతిపయిఁ బఱచిన విరులపఱుపున లేఁదూఁడుఁదోడవు లతోడియొడలు సేర్చి, క్రేవను మోవుటనఁటాకుపీవనం బూని ప్రాఁగాంపు వెన్నెలి నవమాలిక యల్లనల్లన వీచుచుండఁ, గాళిందిముఖంబున మాలికాగానవృత్తాంతము సాదరంబుగా నాలకించుచున్నది.

(తెరలో) సఖీ! కాళింది!

(ఇద్దఱు వినుచున్నారు)

ప్రవా—సఖీ! కేళాకూళికి దాకెలఁకునఁ గోకిలపంచమస్వరకోమల మయిన భర్తృదారికయాలాపము విన వచ్చుచున్నది. ఆమె ధారాగృహమును విడిచి ముత్యాలచవికకు వచ్చిన దని తలంచుచున్నాను. కాఁబట్టి పరిజన మిట నిలువ వల దని యాన తిచ్చినయామె వండనుమన ముండుట యుక్తము గాదు. (నిష్క్రమించుచున్నారు). (ప్రవేశకము).

(తరువాతఁ గాళిందీనవమాలికలు నుత్కంఠిత యగుమల్లికయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు)

మల్లి—తరువాతఁ దరువాత ?

కాళిం—తరువాత న న్మహాభాగుఁడు సానునయముగాను సప్రణయముగాను నిటు లాన తీయఁగా, స్నానోపకరణములకయి త్వరపడియెడుగడనకత్తెల చేతులయందలి కుందనపుబిందెలవలనఁ బింజరిత మగునాతపమునఁ బ్రకాశించుద్వారమునఁ నిట్లు చక్క వచ్చితిని.

మల్లి—(సాభిలాషముగాఁ దనలో) సఖీ! తోడఁబుట్టినదానా! మాలికా! నీవు ధన్యురాలవు. శ్లాఘనీయసౌభాగ్యురాలవు. మనమిరువురము నేకముహూర్తముననే జన్మించినవార మయినను మనకర్మఫలములు వేఱు వేఱే గదా! ఇంచుక వికసించిన తాపింఛములాగునఁ జామనచాయ గలయాకోమలాంగునికంఠము నిశ్శంకముగా నీవు నిమిషములోఁ గవుఁగిలించుకొని సుఖ మున్నదానవు. (ప్రకాశముగా) సఖీ! యదృష్టవశమున మహాభాగుఁడు ప్రథమప్రణయమునకు భంగము గలిగింప లేదు.

కాళిం—సఖీ! యందుచేతనే శరత్తారావళిపాండుర మయినసహజహారమును దనమెడనుండి స్వహస్తముతో, దీసి నీనిమిత్త మిచ్చినాఁడు. ఇదిగోఁజూడు. (మల్లికమెడలో హారము వేయుచున్నది).

మల్లి—(సంతోషమున గగుర్పాటుతోఁ దనలో)

ఉ. ఆయనదర్శనంబు మొద లాశలు చేయు హిమోపచారముల్
కాయము నేర్వ, నౌర్వశిఖిగా నతిమోహమునం దలంచునే
నీమెడ నెంతఁ జన్గవ శయింపఁ దడంగగ భవ్యహార మా
హా! యుడురాజమండలచయం బొడ లెల్లను గప్పినట్లుగన్. 1

నవ—సఖీ! కాళిందీ! విరిగలువరేకులతోరణము నోనిద్దంపుసోగచూపుల పొలపముతోడ నమ్మహాభాగుఁ డెప్పుడు ప్రత్యక్ష మయ్యెనో యదియ మొదలుగా ననుక్షణమును బగబగ మనుపచ్చవిలుతునిచిచ్చున నిచ్చలు భర్తృదారిక తోరపుటారాటమునుఁ బొందుచున్నది. ఏమి చెప్పుదు? మంజులముగాఁ బలుకుపంజరపుఁజిలుకలతోడ మాటలాడదు. కమ్మదెమ్మెరలు పొలయుకేళీప్రాసాదముల నధిరోహింపదు. నర్మగర్భము లయినసహచరీసల్లాపములకు నవ్వదు. కేవలము మృణాళహారములను బూని ధారాగృహములఁ దిరుగులాడును. అరవిరిజాజిక్రొవ్విరులు గలయ నెఱపినచిగురుసెజ్జలఁ దమ్మిల్లును, లేఁతతామరపాకువిసనకఱ్ఱను విసరి ప్రసరింపఁ జేయు పిల్లవాయువునకు సొమ్మసిల్లును.

మాటలయందు మాటిమాటికిఁ దడఁబాటుఁ జెందును. క్షణక్షణము నతిప్రయాసమున నూపిరి పుచ్చును. మఱియు నిప్పుడు—

ఉ. వీనుల సారెఁ దత్కథలు వేయఁ బ్రసక్తిని దెచ్చుఁ; దాఁ బర
ధ్యాన మెదో ఘటిల్లినటు లయ్యెడు నిశ్చల మధ్యమధ్యమం
దానినమాత్ర హారము లతాంగి మరుచ్చలనీపయష్టిచం
దానఁ గనంబడుం బులకితంబను మై కొలకత్తె నోర్తుగన్. 2

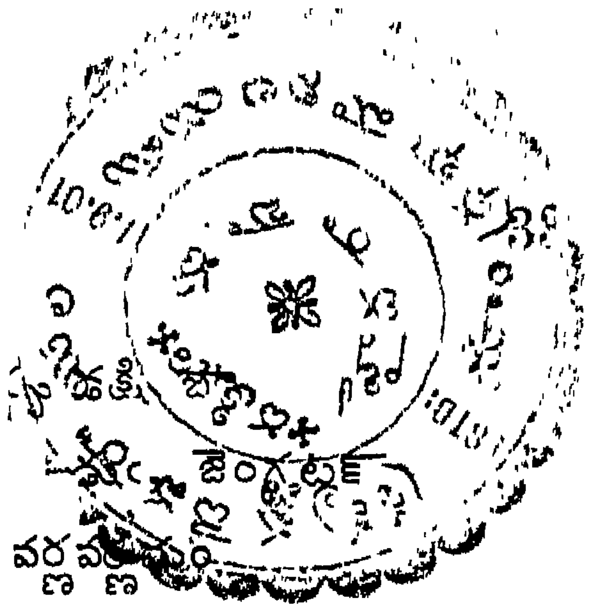
కావున నీసిగ్గరికత్తియ మనోభవ మయినమన్మథావేశముఁ బాసుగ మనకుఁ జెప్పదు. మనము చెప్పింతము. ప్రాణసఖులతోఁ జెప్పకొన్నప్పుడే గదా సంతాపము సైఁపఁ జాలిన దగును! (మల్లికనుగూర్చి) సఖీ! రంజనము రాజలక్షణము; సేవ పరిజనలక్షణము, ప్రేమ వధూవరలక్షణము; నమ్మిక మిత్రలక్షణము. కాఁబట్టి దుమ్ములోఁ బొరలుచు నాడుకొనునీడునుండియు మేలుగీడులఁ బాలుపంచుకొనుజనమునందు మనసు దాఁచుట మంచిపని కాదు. అని కాళింది పలుకుచున్నది. చెలియా! నీతలఁపులోనిది మాకుఁ దెలియఁ బఱచి సంవిభాగమువలన సంతాపము తగ్గించుకో.

మల్లి—(తనలో) అయ్యో! నే నెన్నిసారులు చెప్పఁ దలఁచుకొన్నను సిగ్గు బొత్తిగ నన్నునోరెత్తనీయకున్నది. అయిన నెప్పగిది నేని చెప్పెదను. (ప్రకాశముగా) సఖీ! యామహాభాగుని— (అర్ధోక్తియందే బాష్పరుద్ధకంఠి యయి విరమించుచున్నది)

నవ—(జాలితో నెయ్యమునఁ గౌఁగిలించుకొని) సఖీ! నీవు వేఱుగ మాటలతోఁ జెప్ప నక్కఱ లేదు. వేఁడివెలుఁగు నెండను వాడఁ బాఱినదిరిసెపుఁ బువ్వు తీరు పోలిక దయనీయము లగునీయవయవములే తెలియఁ జేయుచున్నవి. మఱియుఁ బురుషోత్తమునియందు మహాలక్ష్మియు, భాస్కరునియందుఁ బద్మినియుఁ బోలె నేవానియందు నీ యనురాగము గూర్చితివో, లేఁబ్రాయము గలయా మహాభాగునిజన్మము సఫల మయినది గదా!

మల్లి—(నిట్టూర్పుతో) సఖీ! పరస్పరము లేనియనురాగము శోచనీయమే సుమీ.

కాళిం—సఖీ! మల్లికా! నీ నాలాగున ననఁ గూడదు. సదృశానురాగఘటనమునకుఁ బూనుకొన్న భగవానుఁడు సూనబాణుఁడు, తనయమోఘవిశిఖములకాతనిని గూడ గుఱి చేసినాఁడు చూడు—

ద్వితీయాంకము

ఉ. నావలనన్ భవద్గుణగణంబులు దా విను [illegible]
స్పావృతి, మేన వెల్లఁదన మాననమందును [illegible]
గేవల మిష్టమిత్రమును, గ్రిక్కిఱియంగను వర్ణ [illegible]
దావగ కానికిం దళుకుటందపుఁజెక్కుఁగవన్ గగుర్పనున్. 3

మల్లి—కాళింది! సఖీజనంబు లూఱటకయి పలుకుకల్లమాట లిట్టివే యని నే నెఱుంగుదును.

నవ—సఖీ! సరే. అది కల్లమాట. మఱి దీని నే మనియెదవు? ప్రథమదర్శన విస్మయానందముల చేత విస్తారితోత్తానతరత్తారకాశారోదరములయి, యీషత్తిర్యగ్జిహ్మితాపాంగరింఖణముల చేఁ దరంగితవిభ్రమము లయినలోచనములు, చంద్రికాలింగితదుగ్ధసాగరతరళధవళముగ్ధమధుర మయినకిరణసంతానమున నీకు సర్వాంగాభిషేచనము గావించినవి కావా? (చిఱునవ్వుతో) ఒకవేళ, మరకతగర్భస్నిగ్ధశరీరుఁ డగునాతనిఁ జూచుహాళాహాళిని నప్పుడు జరగిన యీసంగతి నీకుఁ దెలియనే లేదేమో? అయ్యెడ మందాకినీభగవతికి వంగనముఁ జేయుట గూడ మఱచిపోయి, సముదాచారమునకుఁ దొలంగిన సంగతి నాకేళిప్రేలికదలికవలన నెఱుంగ నయిన, నులికిపడి యెట్టెట్లో తెలివి దెచ్చుకొన్నదానవు గదా!

మల్లి—(సిగ్గు పడి నవ్వి) సఖీ! నన్నుఁ జక్కఁగా నుపాలంభించితివి.

కాళిం—సఖీ! సర్వథా నీ కనాశ్వాసనము గా కుండును గాక! ఆయన ముందుగా నీకాత్మార్పణంబు గావించుకొని, తరువాత హారము సమర్పించినవాఁడు.

నవ—కాళింది! దానక్రమంబుననే ప్రియసఖియుఁ బ్రతిగ్రహించినది సుమీ. మహాభాగునే ముందుగా డెందమునం దారోపించుకొని తరువాత హారమును ధరించుకొన్నది.

మల్లి—(సంతోషముతో హృదయమును జూచి) మహాభాగ! సకలజనచిత్తవిత్తములను బలాత్కారముగా నెత్తుకొనిపోవుమహాకృపణునకు నీకు నౌదార్యము కూడ నుండుట యత్యాశ్చర్యము గదా! త్రిభువనైకమండన మయిననిన్నె నాకు దయచేసితివి. కాఁబట్టి తహతహపడుచున్న నాకన్నులకు హారము నెట్లట్లు నిన్నుఁగూడఁ గనఁబఱుపక పోయితివా, నీమాట ముమ్మాటికి బూటకమే.

నవ—(జనాంతికముగా) కాళింది! పాప మీపడుచు నాపలుకు నిజమనియే తలంచినది, కానీ. ఈమె నించుక యాడించెదను. (ప్రకాశముగా) సఖీ! మల్లిక!

“ తీరఁ గనఁబడిన నీమె నన్ను మన్నించునో మన్నింపదో ” యనుననుమానమున మహాభాగుఁడు పయికి రాక మనసులోనే దాఁగి యున్నాఁడు.

మల్లి—సఖీ! యట్లయినయెడల నుదయించుచుఁ గదా చందమామ చెందొగతీఁగను బరీక్షింపవలయును! ఆమహాభాగుఁడు కాన రాని కారణమ్మునఁ గుమ్ములోఁ గ్రుక్కినట్లు నే నెంత కుములుచున్నానో నాయవస్థ నీ వెఱుంగవాయేమి?

ఉ. ఆతనిఁ జూచు టాదిగ మహాధి యొకానొకఁ డేర్చు దారుణం
బై; తతమోహ మింద్రియచయంబు గలంచుచు మూర్ఛపుచ్చు; సా
దైవ్యతతదేకగాహి యయి, ధారగఁ గొండొక తెల్వి హెచ్చు; నే
లా తెలుపన్ సఖీ? గను నిదంత హృదంతరవర్తి యాతఁడే. 4

నవ—(జనాంతికముగా) కాళిందీ! చూడు. భర్తృదారిక యనురాగప్రకారము మహారమణీయముగా నున్నది.

తే. గీ. రాచిలుక తేజిరౌతు నారాటు మెల్ల
ముద్దుముద్దుగ వర్ణించి ముద్దరాలు
లోనఁ బ్రియుఁ డున్నహృదయంబుపైని భావ
మంథరసబాష్పదృష్టి వేమాఱు నెఱపు. 5

(విషాదముతో) అయ్యో! యిందు కేమిగతి? ఈమెకు ధైర్యనాశముతోఁ గూడ మదనావేశ మావిర్భవించినది.

(ప్రకాశముగా) సఖీ! యిప్పుడు నీహృదయమున నున్నతఁడు భావనామారుతుఁడు.

మల్లి—(సిగ్గుతో) అయ్యో! భావనామారుతుఁడే? నేను మూఢురాల నయి యథార్థమారుతుఁడే యనుకొనుచున్నాను. అకలంకహరిణాంకసుందరమయిన యాతని ముఖబింబమును మరలఁ జూచుట యెన్నఁడయిన సంభవించునా?

నవ—సఖీ! నీ వింత బెంగ పెట్టుకోకు. లోకమున నుత్కంఠ గలజనులు ప్రతికృతిదర్శనాదులవలన సులభముగా మనస్సును వినోదపెట్టుకొందురు గదా.

కాళిం—సఖీ! నవమాలిక యథార్థము చెప్పినది. ప్రియజనోత్కంఠాతత్పరమానసుల కెల్లఁ దద్గుణవర్ణనమును, దద్భూషణలాభమును, దత్ప్రతిచ్ఛందదర్శనంబునుగదా మహావలంబములు.

మల్లి—సఖీ! పరమేష్ఠి తీటికతో మనసున సృజియించిన చక్కఁదనము గలయా మహాభాగుని ప్రతిచ్ఛందమును నేను జేతితోనే తీరున వ్రాయఁగలను. అయిన

ను జేత నయిన రీతిని బ్రయత్నించెదను. చిత్రశాలమునుండి రంగులతోఁ గూడఁ జిత్రఫలకమును దీసికొని రా.

నవ—మంచిది. (లేవఁ బోవుచున్నది)

(ప్రతిహారి ప్రవేశించుచున్నది)

ప్రతి—ఇదిగో! దంతపుబరణియొకటి చేతఁ బట్టుకొని మందాకినీభగవతికిఁ బ్రియశిష్యురా లగుసారసిక వచ్చినది.

మల్లి—శీఘ్రముగ నెందుకుఁ బ్రవేశపెట్టవు ?

ప్రతి—(నిష్క్రమించుచున్నది.)

మల్లి—సఖీ ! తెత్తువుగాని క్షణముండు.

(తరువాత సారసిక ప్రవేశించుచున్నది)

సార—మల్లికావృత్తాంతము వర్ణించినప్పుడే తద్దివ్యాంబరాగమనముమాట భగవతి నాకుఁ జెప్పినది. అక్కటా! యక్కన్యక రక్కసునిచేతఁ జిక్కిన దనివక్కా ణించినప్పుడు నాయొడలు గడగడ వడఁకి పోయెనే! ఆసీమంతమణి యేల కనఁబడ దయ్యెనో? అది సోఁకినంతమాత్రమున మూర్ఛిల్లిన వారికిఁ దెలివివ చ్చు నని భగవతి తత్ప్రభావ మానతిచ్చినది. (ముందుచూచి యానందముతో) ఇదిగోఁ దహతహపడుచు మల్లిక ముందర నేయున్నది. (తేఱిచూచి) ఊఁహూ! మాలికాస్థానమున హార మభిషిక్త మయినది! "మల్లికయాకారములు స్వర వికారము చెప్పనే చెప్పినవి" యని భగవతి యథార్థమే యానతిచ్చినది.

చ. వడలియు నింపు లై, పసిమిఁ బాండిమ నొప్పుచు, జేకు లిప్పు డి
ప్పుడె వికసించు కేతకిని బోలెడునీమెయొడల్ స్మరాధిఁ దె
ల్పెడు; విధిసృష్టికష్టము ఫలించుత మప్రతిమంబుగా; ముదం
పడుదురు గాక డెందముల బంధులు యోగ్యవరోపలబ్ధికిన్. 6

మల్లి—(తనలో) అయ్యో! దుర్లభజనాభినివేశిని గదా నాయాశ.

సార—భగవతియాశీర్వాదములం బరిపూర్ణ.

మల్లి—(ఆనందముతో) ఏది

సార—నీ వేగదా!

మల్లి—రమ్ము సారసికా! కూర్చుండ వేమి ?

సార—త్వరితముగాఁ బోవలయు నని. భగవతి యొక్కర్తే యున్నది. దువ్వలువ యున్నయీదంతపుబరణి యామె నీకుఁ బంపినది. (మల్లిక చేతి కిచ్చుచున్నది.)

మల్లి—(సబహుమానముగాఁ బుచ్చుకొనుచున్నది.)

నవ—సఖీ! ధారాగృహమందు నుండఁగా నక్కడకు వచ్చినప్రవాళిక యిది వచ్చినవిధము నాకుఁ జెప్పినది. దీనిని సింహళద్వీపమునుండి తీసికొని వచ్చి యమాత్యులవారికి రత్నపతి గానుక పెట్టినాఁడఁట.

సార—నిజమే. అదేయిది.

మల్లి—ఇప్పుడు భగవతి యెక్కడ నున్నది ?

సార—అమాత్యులవారివలన శంబరకసంబంధమును గుఱించి యేమేమో యాలకించుచు నంతిపురమున దేవిగారియొద్దఁ గూరుచున్నది.

నవ—(వెనుకకుఁ దిరిగి) శంబరకుఁడు రాజముఖమున భర్తృదారిక నడుగుచున్నాఁ డనులోకప్రవాదమును గూర్చి యని నేను దలంచెదను.

మల్లి—(శోకపడుచుఁ దనలో) ఎబ్బె! నన్ను మఱియొక్కఁ డెట్టు లడుగును ?

సార—ఇఁక న న్ననుమతింప వలయును ప్రియసఖీ!

మల్లి—సఖీ! భగవతిసన్నిధికిఁ బోవుచున్నదానవు గనుక నిన్ను నేనుండు మనలేను.

సార—(నిష్క్రమించుచున్నది.)

మల్లి—సఖీ! యిఁక నిప్పుడు చిత్తరువుఁబలక తీసికొని రా.

నవ—సఖీ! భగవతి యంపినదుకూలము నొక్కసారి చూచి, చిటికెలోఁ బోయి తీసికొని వచ్చెదను. (బరణిని దీసికొని వచ్చి మూఁత దెఱచి ప్రేలికొనతో దుకూలమును బయికిఁ దీయుచు విస్మయముతో) ఓహోహో! నాచేతి కిది లేఁత యరఁటిపిలుకవలన వెలికి వచ్చినవిడివిడని మొలకమొవ్వాకునను దాఁకి నట్లున్నది. (హర్షముతో) కాళింది! భర్తృదారికగుబ్బలమీఁది పూలసండ కెట్టితావి యో దీని కట్టితావి గలిగి యున్నదే. (గడి విప్పుచున్నది.)

కాళిం—(విలోకించి కౌతుకముతో) సఖీ! కొంగునఁ జిత్తరువు గూడఁ గానఁబడుచున్నదే.

నవ—(తేఱిచూచి) చిత్తరువు మాత్రమే గాదు. వాఁడు వాఁడు. కీసులఁ గాఁ కడు సోగకన్నులతో మహాభాగుఁడే యిట లిఖింపఁ బడినాఁడే.

మల్లి—(విస్మయానందాభిలాషములతోఁ జూచి) సఖీ! నవమాలికా! నిక్కముగా నతఁడే.

శా. ఆకర్ణాంతదృశం బదే మొగ మదే యందంపుఁగంఠం బదే
మోఁకా ల్దాఁకుచుఁ బచ్చకంబములసొంపుం గేరుబాహుల్ క విశా

లాకారం బదె వక్షము ; (చిఱునవ్వుతో)

అం దదె యహో! స్వచ్ఛంబు హారంబు; శుం

డాకాండప్రతిమంబు లూరు లవే; శోణం బంఘ్రియుగ్మం బదే. ౭

సఖీ! యింతేభేదము. కన్నులకు ఱెప్పపాటు లేదు గనుక నీతఁడు దివ్యపురుషుఁడు ; అతఁడు మానుషుఁడు.

నవ—(నవ్వి) ముద్దరాలా! చిత్తరువున ఱెప్పపాటెట్లు లభ్యము?

మల్లి—నిజ మయినవాఁడు కాఁడా? అయ్యో! చిత్రగతునియందుఁ బోలెఁ జిత్రగతుని యందును భ్రాంతి నొందుచున్నాను. (సిగ్గు పడుచున్నది)

కాళిం—సఖీ! నవమాలిక! యిది చిత్రనిన్యాసకౌశలము సుమీ. నిజ మనిపించు నపూర్వకము గలుగుచున్నది.

నవ—(చిత్తరువును దేఱి చూచి) సఖీ! యీరమణీయ మయిననిర్మాణనైపుణ్యము భర్తదారికాహస్తవిజ్ఞానవైదగ్ధి ననుకరించుచున్నది.

మల్లి—(ఔత్కంఠ్యాస్మరణముగాఁ దనలో) దీనిని జూడఁగా నా కేదో తలఁపు వచ్చుచున్నది. (మరలఁ దేఱి చూచి) సఖులారా! చూడుఁడి చూడుఁడి. మహాదృష్టవంతురా లయినదేసిమీఁదనో యీఘనునకుఁ జక్కఁగా నాగూఢ మయినగాఢోత్కంఠ గలిగి యున్నట్లు లాకారమువలన గోచరించుచున్నది.

తే. గీ. మొలకవెదురును బోని ము ద్దాలుగుమేన
నొలసె బిసకాండసోదర మొుకఁడు కాంత;
కమలిన ట్లగు నిట్టూర్పుగాలిఁ గెంపు
తునుకతులకింపు గలమోవి నొందెఁ బంకు. ౮

(నిర్వేదముతో) అయ్యో! సఖీవచనసలిలసంసిక్త మయిన గూఢానురాగాంకురము పెట్టుమొదటనే లూన మయినది. అక్కఁరములతోఁ గాక, బాలచంద్రకలాపాండురము లయినయవయవములతోడనే యీమహాభాగుని చేతఁ దనసౌభాగ్యాతిశయమును దెలిపించుకొనుచున్నయాపుణ్యభాగిని యెంతధన్యురాలో గదా! అయిన నాకెు నిష్కారుణురాలు. కాకున్న నీదృశావస్థయం దున్నయీయనయెడల నుదాసీనురాలై యుండగలదా? (మదనపీడ నభినయించుచు ఖేదముతో నిట్టూర్పు విడిచి) అయ్యో! జేలహృదయమా! నేటికెలోకతెయందుఁ దగులుకొనినమనసు గలజనునిమీఁద మాటిమాటికి నేల వాలెదవు? నిన్ను నే నిప్పటికిని మానధనమునుగా నెంచుచున్నాను. పిరికి ల న్నిసున్న యయ్యెనే! నీబిడియ మంత యెక్కడికిఁ బోయినది? నిన్నవని దేవ?

మన్మథునే దూషింప వలయును. నిన్నాడి రాకుండఁ గ్రొవ్వాఁడి నారసములతోడ నావన్నెకానియందు గట్టిగా బిగఁ గొట్టినవాఁడు వాఁడె కాఁడా? (ఆకాశమున లక్ష్యముంచి) భగవానుఁడా! ఆఁడుదూఁతులమీఁదఁ జేతిబలువు నగపఱచెదు పోటుకాఁడా! మన్మథుఁడా! నగరార్గళదీర్ఘభుజదండమండనుఁ డగుమహాభాగునకు నీవు నిశ్చయముగా భయపడుచున్నావు సుమీ. ప్రళయానలభీషణము లయి నా హృదయమును భస్మసాత్కృతము సేయునీసాయకము లక్కడనే యున్న భవదీయరూపలక్ష్మీపాటచ్చరుఁ డగు నమ్మెచ్చులానిమీఁదఁ బడకున్నవి గదా! కాదు. పడుచునే యున్నవి. అందుచేతనే యేమెనిమిత్తమో, చక్కనిగడ్డమెరుఁగుముక్కువలె వెలవెల్లనగు చెక్కిళ్ళతో నీయన గాన వచ్చుచున్నాఁడు. (కన్నీళ్ళతోఁ దేఱి చూచుచున్నది.)

కాళిం—(సకరుణముగా, జనాంతికముగా) అహా! యేమీయీప్రేమాతిశయము!

తే. గీ. తెలిసియయ్యుయీయాకారములను జిత్ర
కాంతునందును నన్యసంగతిని వగచు
చామకను దోయి, రోషవిషాదములను
సిగ్గుదమకంబులను జలించెదును మిగుల.

(ప్రకాశముగా) సఖీ! నీవు చెప్పఁదలఁచిన మాట యయినపక్షమున నేను గూడఁ గొంచెము చెప్పఁ గలదానను.

మల్లి—(తనలో) స్నేహమాత్రదర్శిని యగునీమె వెండియు నన్నోదాఘ్న్య నని తలంచెదను. (ప్రకాశముగా) కాళింది! యేమని?

కాళిం—నేనిట్లూహించెదను. ఎవ్వఁడో చేతివిన్నాణమును గనఁబఱచుకొనుటకు మనసునందే కల్పించుకొన్న యొకానొకని నిందు వ్రాయఁగా ఘుణాక్షరన్యాయమున న మహాభాగునియాకృతికిఁ బ్రతి వచ్చి యుండును.

మల్లి—సఖీ! నీవు తిన్నగాఁ జూడలేదు. ఎవ్వతెయో మహాభాగునిఁ జూచుటవలనఁ బరవశురా లయి తనతహతహ నివారించుకొనుటకు సాధనముగాఁ దత్సమానురాగుని ప్రతిరూపమును బయ్యెదచెఱఁగున వ్రాసికొనియె నని చెప్పవలయును. చూడుము. కన్నీళ్ళతోఁ గలసి కనులనుండి రాలినకాటుకబొట్టు లిక్కడ నంటుకొని యిప్పటికిని గాన వచ్చుచున్నవి.

కాళిం—సఖీ! యిది పొసఁగి యుండ లేదు. ద్వీపాంతరమున మహాభాగుని దర్శన మెం వ్వతెకే నేలాగునఁ జేకూడును? మఱియు నిది ప్రత్యక్షవిరుద్ధము. నీవు ప్రభాతము

ననే గదా యాతనిఁ జూచినదానవు. అప్పు డీవిధ మైనయవస్థ గలవాఁడు గాఁడు.
(చిఱునవ్వుతో) ఇప్పు డయినాఁడు.

మల్లి— (తనలో) ఈమెమాటలు యుక్తియుక్తములుగా నున్నవి హృదయమా! యిం చుక యూఱడిల్లుము. (ప్రకాశముగా) కాళిందీ! యాకృతిసంవాదము సంభవిల్లు ను గాక. ద్వీపాంతరమందున్న చిత్రశిల్పి యీహారమధ్యమందలిమహేంద్రమణిని గూడ నెట్లు వ్రాయఁ గలిగినాఁడు.

కాళిం—(నవ్వి) సఖీ! నగ మగును, నగము కా దనునర్థజరతీన్యాయము పనికిరాదు. చూడు—

క. సుకవిమతిఁ బోలి సఖి! చి। త్రకరునికరగవర్ణతూలి, తత్తద్వస్తు
ప్రకర మలక్షితతత్త్వము। సకలము సుల్లేఖనంబు సలుపు యదృచ్ఛన్. ౧౦.

మల్లి— (సవితర్కముగా) అయ్యో! నందియపుటుయ్యాలయం దుండి నాడెంద మూర క యాందోళన నొందుచున్నది. (తనలో సంతర్ధైర్యముతో) కానున్నది కానిమ్ము. ఆయనం జూచుటకు వాఁచి యున్ననాకన్నులకుఁ బుణ్యావశమునఁ దత్ప్రతిచ్ఛంద ము లభించినది.

కన—సఖీ! యెందులకును నీవు సందేహింపఁ బనిలేదు. "నీమాట ముమ్మాటికి బూటకమే" యని నీ వీయన నుపాలంభించితివి గదా! తనమాట నిలుపుకొనుటకే చిత్రమి షమున నీకుఁ బ్రత్యక్షమయినాఁడు. నీవు వేఱుగా నాలోచించుటచేతఁ జింతిల్లు చున్నాఁడు. కాఁబట్టి ప్రాణాశభవశ మయినహారముతీరున నీతఁడును భవదీయహృ దయసంగసౌభాగ్యమునకుఁ దగినవాఁడు. (పద్యోదయందుఁ గదియించుచున్నది)

మల్లి—(ఔత్సుక్యస్మరణహర్షవితర్కములతో) ఏమిది?

ఉ. పయ్యెద పై మదీయకుచభాగము నియ్యది సోఁకినంతనే
యొయ్యన నాకబీజముగ నిప్పు డనుస్మృతి యంకురించెడున్;
దియ్యమునం దదీయ మగుదేహ మె భిగ్గఁ గవుంగిలించిన
ట్లయ్యెడు మేను, చిత్రగతుఁ డౌ ప్రియసంగమమే లభించినన్. ౧౧.

ప్రతీహారి—(ప్రవేశించి) భర్తృదారికా! బంగారుదారమునఁ గ్రుచ్చిన దయి, చంద్రునిప్పులా గున దగదగ వెలుంగుచు, మద్దుఁగుఁబుట్టమున మూటుమఱిచినను, వెలివిరిసి నలుఁగ డలఁ గడలుకొనియెడుకడిఁదిమిసుకుల గుమిశతనఁ దనయున్నతావు తేటతెల్లగాఁ గాన వచ్చెడు విడిమానిక మొకటి చేత నుంచుకొని భ్రమరకుఁ డనునొక పురుషుఁ డు, తన్నుఁ గంకేళిక తీసికొని రాఁగా గుమ్మముకడ నిలిచి యున్నవాఁడు. ...

యుదయమున మందాకినీభగవతియాశ్రమమందు మనము మరలి వచ్చునప్పుడు చూచినమహాభాగునియానతిని భర్తృదారికను జూచుటకయి స్కంధావారమునుండి వాఁడు వచ్చినాఁడని కంకేళిక చెప్పినది.

మల్లి— (సఖులముఖముఁ జూచుచున్నది)

నవ— (జనాంతికముగా) ఇది పొసఁగియేయున్నది. వాఁడు కంకేళిక వేడుకకాఁడు. మహాభాగునియాభ్యంతరానుచరుఁడు.

మల్లి— కనకలతా! వానినిఁ దీసికొని రా.

ప్రతి— చిత్తము (నిష్క్రమించి పూర్వోక్తభ్రమరకునితోఁ బ్రవేశించుచున్నది)

భ్రమ— (తనలో) నే నెప్పుడుఁ ద్రొక్కి యెఱుఁగనియీయమాత్యులవారిలోఁగిటియందుఁ గంకేళికమూలమున నాకు నేఁడు ప్రవేశము కలిగినది. (నడచి సశ్లాఘముగా) మాదొర మారుతుఁడుగారు మహోదారులు గదా! ద్వీపాంతరమునుండి వచ్చినదని తమకు మహారాజుగా రంపినబాలార్కపాటలమగు నీరత్నము నే యిచ్చినారు. అయిన నిట్లన నేల? తాదృశమాలికాదానమునకు జీవితమైన నుచితమైనదే. హారమన నెంత? మణి యన నెంత? (నిట్టూర్పు విడిచి) అయ్యో! కీడునకు మూలమైనయీచిత్తరుపలకను మహారాజుగారి కాసాహుకారిచ్చినాఁ డేలయులుపా యిచ్చినాఁడు? మహారాజుగారు దాని నీయన కేల పంపినారు? అది తేఁగా నే కులగోత్రములు దెలియనియీసింహళద్వీపాగతచిత్రకన్యకను జూచి దగ్ధునివలె నేలినాఁడు నాకస్థితదృష్టి నున్నవాఁడు అయినను నాకస్థితులకుఁ గులగోత్రము లుండునా?

ప్రతి— ఈమెయే భర్తృదారిక.

భ్రమ— (సానందముగా దనలో) బంగారుపేరులాగునను, సంపెంగపూలచెండులాగునను బాగు మీఱునీరామయే యీమహాభాగురాలా? నిష్పందమంగళస్నిగ్ధలోచనములతో సామిమారుతుఁడుగారు చిత్తరువునఁ జూచుచున్న దీమెనే గదా! ఇందుచేత నాచిత్రకన్యకు స్తనమండలమున మాలిక వ్రాయుట తగియే యున్నది. (సాశంసముగా) ఆయనమీఁద నెట్లో యీమెమీఁదఁ గూడ నట్లు నగఁబాలువాలురక్షలు చిమ్మినప్పుఁడుగదా మన్మథుఁడు! (కడుదాఁపునకుఁ బోక అమ్మా! దండము.

మల్లి— (తనలో) ఆయనపరిజనుఁ డని వీనిమీఁద నా కెంతగౌరవము! వీం డ్రెంతపుణ్యము చేసికొనిరో! అతసీదళశ్యామలుఁ డయిన యమ్మహాభాగుని సఫలనిర్మాణము లనఁదగినలోచనములతో సదాకొంకులేక చూచుచుందురు గదా! (జనాంతికముగా) కాళిందీ! తగురీతిని మాటలాడుము.

కాళిం—భ్రమరక! కొంచెము చేరువకు రా.

భ్రమ—(తనలో వీరికిఁ బేరు కూడ నెట్లు తెలిసినది. సమీపమునకుఁ బోవుచు న్నాఁడు)

ప్రతి—ద్వారముకడ నడుగులచప్పుడువలె నున్నది. నేను బోయెదను.

(నిష్క్రమించుచున్నది)

సఖులు—ఉచితజ్ఞురాలు గదా కనకలత!

భ్రమ—(మల్లికను దేఱిచూచి తనలో) తామరతూండ్లవంటి పలుకఁబాఱినచెక్కిళ్ళ చేత నీమెమయిదీఁగ మదనవేదనను దేటపఱుచుచున్నది. మరలఁ దేఱి చూచి మే రుపర్వతశృంగమును గంగాతరంగిణి వోలె నేలినవానిముత్యాలపే రీమెకుచమండల ము నలంకరించినది. ఔరా! పేరు మాత్రమే కాదు. దొరవారు కూడ నీమె పయ్యె దచెఱఁగు నాశ్రయించి క్రీడించుచున్నారే!

కాళిం—భ్రమరక! మహాభాగు లేమి చేయుచున్నారు? ఆయన నోటిమాటలుగా న పరాహ్ణమున నీతో నే మయిన సెల విచ్చినారా?

భ్రమ—చిత్తము. వినుండి. రత్నపతి యనునోడబేరి మామహారాజుగారికిఁ గానుకగా రెండుమేలివస్తువులు సమర్పించుకొన్నాఁడు. అం దొకటి- సుందరాంగులనెఱికురు ల ధరింపఁదగినవెలలేని సీమంతరత్నము. రెండవది- లావణ్యమయ మయి యెల్లవారి చూపులఁ దనవైపునకు లాగుకొనునొకానొకచిత్రగతకన్యాకారత్నము.

మల్లి—(తనలో అయ్యో! పయ్యెదమీఁద వ్రాసి యున్నమహాభాగుని ప్రతిచ్ఛందమును బరాకునఁ గప్ప నయితిని.

సఖులు—(జనాంతికముగా ఈరత్నపతియేయగునా?

కాళిం—తరువాతఁ దరువాత?

భ్రమ—తరువాత నమ్మణియుఁ, జిత్తరుపలుకయు, దంతపుబరణిలోనున్న యొకానొ కదివ్యాంబరము నీమూఁడును, సింగళపుదీవిచేరువలంక కీశాన్యదిక్కున మానిసియ డుగుజాడ లేక పాడుపడినకాఱడవినడుమను, గొనకొమ్మల నాకసము దాఁకు కొండొకమఱ్ఱిమ్రాఁకుక్రిందఁ బెద్దఱాతిబండమీఁద నున్న వయి, దారి దప్పి యట కే గినమాకంటఁ బడిన వని యతఁడు మనవి చేసినాఁడు.

(అందఱు విస్మయపడుచున్నారు)

కాళిం—(జనాంతికముగా ఈదివ్యాంబర మదే యని తలంచెదను. (ప్రకాశముగా తరువాతఁ దరువాత?

భీమ—తరువాత నాదివ్యాంబరముఁ గనంబఱుపకయే పనదనమును బరిగ్రహించి రత్నప తి తనయిచ్చను బోయెను.

అందఱు— (తమలో) సంశయము తీఱినది.

కాళిం—తరువాత ?

భీమ—తరువాతఁ బ్రీతిచేత మహారాజుగా రమ్మేలివస్తువులు రెండు నాచేతఁ బంపఁ గా, మాధొరగారు వానిని స్వహస్తమున నందుకొని, యాచిత్తరుకన్నియను వెలివిరి దమ్మిరేకునరులచేతఁ బోలె విస్మయానందనిర్భరము లయినవయనములచేత నర్చిం చుచుఁ, బెద్దయుంబ్రొద్దు తమ కెద్దియో తలఁపునకు వచ్చిన ట్లుండిరి.

మల్లి— (నిర్వేదముతో నిట్టూర్పు పుచ్చి తనలో) హా! నాజీవితమున కాధారమైనమ నోరథమా! నీ కింక నీళ్ళుచుక్కలు విడువవలసినదే. (జనాంతికముగా) కాళింది! నీవు చెప్పినయుపపత్తు లన్ని విరుద్ధము లయి పోయినవి గదా!

కాళిం— (జనాంతికముగా) సఖీ! వచనశేషమును వినక ముందే యెందుకు వందురె దవు? (ప్రకాశముగా) తరువాత ?

భీమ—తరువాత నాచిత్రకన్యకను సత్యమైనదిగానే తలంచికొని యాయన సారెసారె కు నారతనమును దనచేతితో నామె పాపట మంచుచు వచ్చెను.

మల్లి— (జనాంతికముగా) సఖీ! వచనశేషమును గూడ వింటిమి గదా!

నవ— (తనలో) ఓమన్మథభగవానుఁడా! ముద్దరా లయినయీకులకన్యక హృదయము ను దృఢముగా నమ్మహాభాగునియందుఁ దగులుకొలిపి, యాతనిచిత్తము వే ఱొకబి త్తరియందు వర్తింపజేసితివి. ఇది కేవల మయుక్తము సుమీ.

కాళిం—(తనలో) ఏమిది! అయిన నీమాట ముగియ లేదేమో. (ప్రకాశముగా) అహో! మహాభాగున కామెయం దెంతయనురాగము! మఱి చెప్పుము. ఆయాకృ తి యెవరిపోలిక నుండును ?

మల్లి—(ఆశంసనముతో వినుచున్నది)

భీమ—ఇంతపర్యంతము నామెకు నెవ్వరు సాటి లే రనియే తలంచు చుంటిని.

మల్లి— (నిట్టూర్పుతోఁ దనలో) అందుచేతనే గదా మహాభాగుని కన్నులకు నే న ర్హాగాల నయినదానను.

కాళిం—ఇంకను, నేదో చెప్పఁదలఁచుకొన్నట్లు, నీవింతపర్యంతము నని వచించితి వేమి

భీమ—ఇఁక నిప్పుడో అర్ధోక్తియందు ఉచితానుచితము తెలియదు. చూచినట్లు వ్చుచున్నాను. (మల్లికను జూపి) ఈపోలిక నుండును.

మల్లి—(ఉచ్ఛ్వాసముతో అదృష్టవశమున సదృశపదమునఁ గూడ నారోపిత నైన దానను.

ఇద్దఱు— జనాంతికముగా సఖీ! మహాదృష్టవంతురాలవు. అందు నీవే వ్రాయఁబ డితివి.

మల్లి—సఖులారా! సాదృశ్యమాత్రమున నేనే యని యెట్లు నిశ్చయించెదరు?

కాళిం—నిన్నుఁ జూచి వేఱొకదానిప్రతిరూపమును మహాభాగుఁడు చూడఁ డని.

మల్లి—ఆహా! స్నేహము!

కాళిం—భ్రమరకా! యిం దనుచిత మేమి? ని ప్పన్న నాలుక గాలదు. ఆకృతులకుఁ బోలిక లుండ వచ్చును గదా!

భ్రమ—కేవలముఁ బోలికమాత్రమే కాదు. నిజముగా నీయమ్మగారే యాచిత్తరువు నందు, మాదొరవారికిఁ గాను కంపినపూలమాలతోఁ గూడ వ్రాయఁబడి యున్నారు.

అందఱు—(విస్మయపడుచున్నారు)

కాళిం—(జనాంతికముగా సఖీ! యింకను సాదృశ్యమాత్రమేమి?

మల్లి— సానందముగా) సఖీ! ద్వీపాంతరమున నాప్రతిచ్ఛంద మెట్లు?

కాళిం—మహాభాగుని దెట్లో యట్లే. (ప్రకాశముగా) ఇది యాశ్చర్యము! తరువాత?

భ్రమ—తరువాత నది నిక్కము కా దని ప్రియమిత్రుఁడు కలకంఠుఁడుగారు వారిం పఁగా, నాసీమంతరత్న మటనుంచుప్రయాణమువలన మరలుకొన్నవా రయి యిది తత్రభవతికే తగిన దిచ్చి రమ్మని నా కానతిచ్చినవారు. (బట్టలోనుండి మణిని దీసి కాళింది చేతిలోఁ బెట్టుచున్నాఁడు)

కాళిం—భ్రమరక! మహాభాగునిమూలమున మాప్రియసఖి పరాధీనురా లయినది. కాఁ బట్టి యాయనయానతి నెఱవేర్చెదము. మణిని పుచ్చుకొని మల్లికకుఁ జూపుచు జనాంతికముగా

తే. గీ. కొమ్మ! బంగారుదారాన గ్రుచ్చి ప్రియుఁడు
పాటలం బైనరతనంబుఁ బంపినాఁడు,
మారశరవిద్ధ మై మూర్తిమంత మైన
సానురాగంబు నిజమానసంబు వోలె. ౧౩

మల్లి— ఉత్కంఠతోఁ జూచుచున్నది

తెరలో

చ. పడమటిభూధరంబుతటిపాపటరత్నము విన్ను కెంపు, ని

య్యెడ నిడె బాష్పసమ్మిళితదృక్కులఁ జక్కవపెంటి చూచుచున్,
గడనె వసించువల్లభుని గానదు వేఁటొకపుట్టునం బలెన్
దొడర వియోగ మాత్మఁ, నెటు త్రోవఁగ వచ్చును శావ మక్కటా. ౧౪

అందఱు—(వినుచున్నారు)

మల్లి—అయ్యో! నావలెనే చక్రవాకియుఁ దపించుచున్నది.

(మరలఁ దెరలో)

క. విడు చక్రవాకి! శోకము; । నెడఁదను దిట మూను; నైఁపు మీనమయంబున్;
జడియకుమీ దినమణియే । జడియున్ భవదీయ మైనశాపపుమూర్ఛన్. ౧౫

నవ—భర్తృదారికా! వీరె వైతాళికులు. అమాత్యులవారికి సాయంసంధ్య నుద్ఘోషించుచున్నారు.

భ్రమ—మహాభాగలారా! న న్ననుమతింపుఁడు. ఈవృత్తాంతమంతయుం మాదొరవారితో మనవి చేసెదను.

కాళిం—నీ వీనాలుగిండ్లబవంతిదారిని వెడలి పొమ్ము. ప్రియసఖిని జూచుటకు దేవిగారును వచ్చుచున్నారు. ఇదిగో నందెలచప్పుడు వినవచ్చుచున్నది.

భ్రమ—(నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

నవ—మనమును దేవిగారి కెదురు వోవుదము.

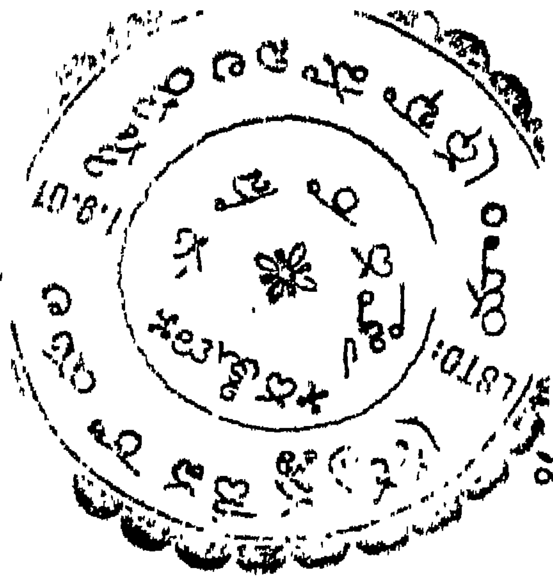
మల్లి— తనలో ఇప్పుడును హృదయ మనాస్థముగానే యున్నది. విస్మయముతో ద్వీపాంతరమందు నాప్రతిచ్ఛంద మె ట్లని. సంతోషముతో కాళింది మాబాగుగఁ జెప్పినది. మహాభాగుని దెట్లో యట్లేయఁట.

భ్రమ—(హర్షముతోఁ దనలో) దొరయానతి నెఱపితిని. వికారములచేతను బ్రతిరూపధారణముచేతను దొరయందలియామెయనురాగమును దృష్ట మయినది. దొరభావమును బ్రకాశిత మయినది.

మల్లి—సఖులారా! పోదము.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు)

ఇది శ్రీపరమేశ్వరప్రసాదసమాసాదితసరసకవితాధురంధర వడ్డాదిసాధువంశక్షీరనీరాకరరాకాసుధాకరాచ్చనామాత్యపౌత్ర హరితసగోత్ర పవిత్రగుణకదంబలక్ష్మాంబాగర్భశుక్తిముక్తాఫల సూరపరాజప్రధానతనూభవ విబుధవిధేయ సుబ్బరాయనామధేయాంధ్రీకృతమల్లికామారుతప్రకరణంబునందు ద్వితీయాంకము.

శ్రీరస్తు.

మల్లికామారుతప్రకరణము.

తృతీయాంకము.

(తరువాత మందాకిని ప్రవేశించుచున్నది.)

మందా—అహో! విధాత్రనభిమత మస్మదానుకూల్యమున నే యున్నది!

తే. గీ. కలిగె నవ్యాజరమ్య మాగాఢతరస। మానరాగము మల్లికామారుతులకు;
దొరకె సీమంతరత్నంబు దువ్వలువయుఁ। జాటుచును వారియతిశీఘ్రసంగమంబు.

(కన్నీళ్లతో)

తే. గీ. అకట! దివ్యాంబరంపుఁబయ్యంట గలిగి। చూళికామణి పాపటచోట వెలుఁగు
బిడ్డ నెమ్మేను గాంచుచు వెనుకటి దగు। నీమెజన్మంబు నే స్మరియింతు మదిని.

(వార్ష వితర్కములతో)

చ. బిగితముఁ జెందె నెంతయును వెన్నటిపుట్టువునందె; యిప్పుడో,
దగదగమంచు వెల్గునది దర్శనలాభము వెండి గల్గుటన్;
విగళితభావముం గనని బిడ్డలయీయనురాగ మెంతు, బా
గుగను బదార్థ ముండువఁజకున్ మనుమంజిటిఁగా మనంబునన్. 3

అనురాగతత్వవేత్త లిట్లెలుఁగునఁ జెప్పుచున్నారు.

క. పరఁగును స్థిరప్రకాశ। స్థిరాప్రకాశాస్థిరతలచే, మేల్ నడి లోఁ
దరములు రాగములు యువో। త్కరమున మాంజిష్ఠనీలకౌసుంభములై. 4

(సదయముగా) మల్లికామదనాతంకమును గాళింది యిట్లు ప్రశంసించినది.

"ఉ. తూఁటి లతాకుడుంగమునఁ దోయజనేత్ర, చకోరినోరికిన్
జాఱు దళాంతరేందుకిరణంపుఁగణంబును గాంచి మూర్ఛిలున్;
మీఱుపికస్వరంబులను మెచ్చగు కేళివనాళి కేమి? వే
మా ఱులుకుం గుహూముఖురిమం ధరియించిన దొనిజోక్తికే." 5

వినయగాంభీర్యనిధి యగుమారుతుండును నాయెడల నిరుపధిక స్నేహంబును వ హించినవాఁడు.

క. నుడుగు రహస్యముఁ, గార్యము। లడుగు, నజస్రంబు దర్శనాపేక్ష గనున్;
తడవులపరిచితిఁ బడయం। బడునమ్మకముఁ, బడసి కతిపయదినములలోన్. 6

పాపమొండొరుల ప్రతికృతులను మాత్రమే చూచుకొని తమతహతహ నడఁచుకొ

న్న బిడ్డల కిద్దఱకును బునర్దర్శనముకొఱకుఁ గాళిందీసారసికలమాలమున నిపుణము గావసంతోద్యానమున సదుపాయము చేయఁబడియెను గదా! (సవితర్కముగా) ఇప్పుడు శంబరకునిమాయకుఁ బ్రతిక్రియ చేయవలయును. (ఆకాశమున) సర్వమంగళాచరణశేఖర! విశ్వవసూ!

బాగుబాగు! "కాత్యాయనీభగవతియే కాని మల్లికావరనిర్ణయమునకు నేనుబ్రమాణముకా" నని తియ్యన చెడకుండనే రాజనిర్బంధనమును జక్కగా వదలించుకొంటివి. అయ్యో! శంబరకునినీతికౌటిల్యమును దలంచి నాహృదయ మనాశ్వాస మగుచున్నది.

సార—(తొందరగాఁ బ్రవేశించి) భగవతీ! తమయానతి జరపితిని. భ్రమరకుఁడు మాత్రమే యొద్ద నుండునట్లు మారుతుని వసంతోద్యానమంటలి పువ్వులగుఱిపెందపందిరి క్రింద నిలిపి వచ్చినదానను. నవమాలికాద్వితీయయగుమల్లికను బుష్పాపచయమిషంబునఁ గాళిందియు నక్కడకే తీసికొని వచ్చినది.

మందా—(ఆనందముతో) భూయోదర్శనమున బిడ్డలకు ననిర్వచనీయమగు నాశ్వాసనము గలుగునుగాక.

తే. గీ. ఒకరొకరిఁ గౌఁగిలించెడుసుకమొసంగు। పూలుచేరను హారంబుఁ దాలుచటను,
బ్రకృతిసుకుమారగాత్రు లీవత్స లిద్ద । ఱొకిచెద రెట్టు లెట్లొ యీయూరటంబు.

బిడ్డా! విభ్రాంతిగొన్నకన్నులతోడను, వడవడవడఁకు చున్నయొడలితోడను జడిసినదానివలెఁ గానఁబడియెద వెందుచేత?

సార—భగవతీ! మహారాజు నేఁ డమాత్యవిశ్వావసువుగారితో "నీవు గౌరీగృహంబునకుఁ బోయి మల్లిక యెవ్వని కీయఁ దగినదో యడుగవలసినది. ఆభగవతి శంబరకునికి ననినపక్షమునకు నిశ్శంకముగా నాదేవియాదేశముచొప్పునఁ జేయవలసినది" యనియానతిచ్చినాఁడఁట.

మందా—(సాశంకముగా) తరువాత?

సార—పిమ్మటఁ "జిత్తి మల్లే" యని రాజశాసనము వడసి రాజపురుషపరివృతుం డయి యిప్పుడే గౌరియాలయ మామంత్రివర్యుఁడు చొచ్చుచుండఁగా, నీలాగున వచ్చుచుఁ జూచినదాన నయి భగవతి కీవృత్తాంతము నివేదింపవలయు నని శీఘ్రముగా నేతెంచితిని.

మందా—(తనలో) అయ్యో! వెఱవవలసినదే సంప్రాప్త మయినదే! (ప్రకాశముగా) వత్సా! గౌరీదర్శనార్థ మిదిగో నేనును బయలుదేఱితిని. దారి తీయుము.

సార—ఇటు, ఇటు, భగవతి! (ఇద్దఱునడచు చున్నారు.)

మందా—సారసికా! యతిప్రకట మయినమల్లికామారుతులయనురాగముఁ జూచి శంబరకుఁడి దేదోయారంభించినాఁడు.

సార—మహారాజు కూడ వాని కనుకూలుఁ డని నే నడలుచున్నాను.

మందా—ఓసిబేలా! త్రిభువనదుర్లంఘుశాసనురా లయినకాత్యాయినీభగవతి రాజశాసనానువర్తిని గాదుగదా! (నవ్వి) సుజనులయెడల నిసర్గసుకుమారంబును ఖలులయెడల నతిఘోరంబును గదా దేవిచరితము! చూడు—

తే. గీ. ప్రథమమున విశ్వజనని యపర్ణ, కరుణ। నద్రిపతికులమందుఁ దా నవతరించి,
యంగజవిరోధియర్ధదేహంబు గొనియె। నకృతకవిలాసలోభనీయాంగకముల. 8

సార—హారలలాటదహనభస్మితుం డగుకందర్పుండు విభ్రమకోమలంబు లయినదేవి యపాంగములచేత వెండియు సంజీవితుం డయ్యెను గదా!

మందా—మరల నామెయే—

మ. అరిఘంటాచరశార్ఙ్గశూలశరబాహాదండసందోహ యై
కరివిద్విట్చటులాచ్ఛకేసరలసత్కంఠం బధిష్ఠించి సం
గరరంగంబునఁ జండరాక్షసశిరఃకాండం బసిం జెండి చె
చ్చెరఁ జెండాటకు నిచ్చుచున్ బ్రమథయోషిచ్ఛ్రేణి కేపారదే? 9

సార—భగవతీ! మహిషాసురశిరోనిర్ఘాతచరణకమల యగుచండికాదేవి పరాక్రమము వాగగోచరము గదా!

మందా—అందుచేతనే యమ్మహామాయ యెడల నసురేంద్రులమాయయు నిరర్థకము. ఇఁక శంబరకునిమాయ కేమిలెక్క?

సార—ఇది సత్యమే. (ముందు చూచి) పన్నినకాఱ్మొగుళ్ళనుం బోలె నొత్తయినచీఁకటిమ్రాఁకులగుబురువలన దట్టముగా నిరులుకొనిన కాత్యాయినీదేవికోవెల యిదియే.

మందా—వత్సా! మన మిక్కడనుండియే వింపము. ఈపంచనావిశేషము దూరమున నున్నవారికే తిన్నగాఁ గానఁబడును.

(తెరలో)

తే. గీ. అమ్మరో! నీకు మ్రొక్కెదఁ, గమ్మసుప్ర। సన్నురాలవు కల్యాణి! శర్వరాణి!
నీప్రసాదంబుచేతను నేను గన్న। బిడ్డ కానతి యీవమ్మ దొడ్డవరుని. 10

మందా—(ఆకర్ణించి) ధీరప్రశాంతగంభీరస్వరుం డగువిశ్వావసుని ప్రార్థనము సుమీయది. (మరలఁ దెరలో) వత్సా! విశ్వావసుఁడ! మల్లికకు శంబరకుఁడు దొడ్డవరుఁ డని తెలిసికొనుము.

మందా— (మరల విని) ఏమీ! యీయాకాశవాణి చీఁకటిమ్రాఁకులగుముఱపయినుం డి బయలువెడలి కరభస్వరంబులాగున ఘర్ఘరమయి వినవచ్చుచున్నది. (స్వరానుసారిగాఁ జూపునిగిడించి) సారసికా! చూడు మదిగోఁ దమాలవృక్షము చివరను గనఁబడి కనఁబడనట్టు లెవఁడో మనుష్యునివలె నున్నాఁడు.

సార—(చూచి) భగవతీ! నిజముగా మనుష్యుఁడే. నీలిగుడ్డ ముసుఁగు వేసికొని చీఁకటిచెట్లచిగురుగుత్తులలోఁ గలిసిపోయి కనఁబడుచున్నాఁడు.

మందా—అహో! శంబరకునియవినయము! నిసర్గశుద్ధహృదయుని విశ్వావసుని వంచింపఁ జూచుచున్నాఁడు.

సార—భగవతీ! మనము గర్భాలయము చొచ్చియిది యంతయు వెల్లడింతము.

మందా— బిడ్డా! కూడదు కూడదు. కాళిందికిఁ దక్క నీసంగతి మఱియెక్కడ వెల్లడింప రాదు సుమీ.

సార—అట్లయిన, నిందుకుఁ బ్రతిక్రియ యేమి భగవతీ?

మందా—బిడ్డా! వంచనమునకు వంచనమే ప్రతిక్రియ.

ఉ. కూటవిధానచుంచు వగుకుత్సితకార్యవిచారతత్పరున్
గూటచయంబుచేతనె నిగూఢవిధంబున మోసపుచ్చెదన్;
గాటముగాఁ బదంబులను గాఁడినకంటకసంచయంబులన్
బైటికిఁ దీయు టెంతో సులభంబు గదా పటుకంటకంబులన్. 11

సార—సత్యము. ఒప్పు నిది భగవతి!

మందా—(అనుస్మరణముతో) మారుతుని ప్రియసఖుఁడు కలకంఠుఁడు విష్ణురాతునికూఁతును రమయంతికను గామించినాఁడు.

సార—ఔను. వారిద్దఱకు ననురాగ మున్నదఁట. కలకంఠుని వీథిలో నుండఁగాఁ జూచి, ప్రియసఖి రమయంతిక నిరంతరకంతుసంతాపమున వేఁగుచున్న దని మధురిక నాకుఁ జెప్పినది.

మందా—రమయంతిక యిప్పుడు స్నానము నిమిత్తము సోమసరస్సునకు వెళ్ళియున్నది నీ విప్పటి యీయాకాశవాణీవృత్తాంతమును గాళిందిచెవిలోవేసి కలకంఠుని సోమసరస్సునకుఁ బంపింపుము. నేనును గాత్యాయనీభగవతిని సందర్శించి విశ్వావసున కీ భ్రాంతిని దొలఁగించెదను.

సార—అలాగే.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారు. విష్కంభము.)

(తరువాత నుద్యానవనమున మారుతుఁడును భ్రమరకుఁడును బ్రవేశించుచున్నారు.)

మారు—తాచ్ఛింత్యముచేఁ దాద్రూప్య మగు ననుమాట యబద్ధము కాదు.

మ. అదె ముగ్ధోల్కెడుమోము మదే చిగురుచా రౌమోవిమాణిక్య మ
య్యదె వాల్గన్న, యాయదే కుచగుళుచ్ఛాగ్రమ వాకాయ మ
య్యదె యొయ్యారపు నడ్పు, లోచనసుధాస్యందిప్రియారూప మ
య్యదియే యాయదె యద్దియే యదె యటంచాఁ దన్మయం బాత్మ హా. 12

(అంతటఁ జూచి) ఆహా! విరించనిప్రపంచనిర్మాణప్రకార మియ్యెడ నత్యాశ్చర్య జనకము గదా!

ఉ. బింబఫలాంకితంబు విధుబింబకదంబము కంబువందు; న
భ్రంబునఁ గుంభికుంభములు; రంభలపైఁ బులినంబులుం; బయో
జంబులు పత్రపత్రధృతచంద్రము లిన్ని మెఱుంగులందు; లో
కం బఖిలంబు తన్మయము; గాంచఁగ నబ్బుర మేది గా దిటన్. 13

భ్రమ—(తనలో) ఇదియే యున్మాదమునకుఁ బ్రారంభము. (ప్రకాశముగా) ప్రభువా! పూజ్యురాలిసన్నిధి మిప్పు డిట సులభ మని సారసికవలనఁ దెలిసికొంటిని.

మారు—(స్మరించి హర్షముతో)

క. విని ప్రియురాలిసమాగతి। మనమున నేనూఱడిలుదు మదనాతురుఁడన్
గని చంద్రికోదయంబును। మునిమాపాల్తప్తుఁజకోరమునుబోలె నిటన్. 14

(నిట్టూర్పు విడిచి) సంశయవిషయ మయినతత్తరళేక్షణయనురాగసత్త్వము తత్త్వపరీక్షచే నిశ్చయింప నభిలషించుచున్నారు. (ప్రకాశముగా)

చ. కువలయనేత్ర డెందమునఁ గూడ మరుం డిటు చొచ్చెనేని ని
శ్చయముగఁ గూడియుండినను గోరిక లన్నియుఁ దీఱు నంతనే;
యది దివియందుఁ బద్మిని సరస్సునఁ; దైనఁ బరస్పరానురా
గవిలసదంతరంగతను ఖ్యాతియె కా మిథునాఖ్యవారికిన్. 15

భ్రమ—ప్రభువా! యుపపత్తులచేత నిశ్చిత మైనపూజ్యురాలియనురాగమందు సందేహ మేఁటికి?

మారు—రాగాంధచేతస్కు లుపపత్తులు నమ్మరని వినరా. చూడుము.

ఉ. ఊహలు సేయుచున్ నయనయుగ్మమునందు నవస్వభావముల్,
మోహముచే ననున్ముఖపు ముగ్ధత యుంచును రాగసంపదల్
దై హృదయాధిపాయ జనకం ప్రకటింపం ప్రతిటించి, నూత్నిఁ దె

వ్యాహత మూపరాభవము నంది వితా యనుతాప మొందెదుఁ గదా. 16

భ్రమ—స్వామీ! సీమంతమణిని సమర్పించునప్పు డాపెపయ్యెద చెఱఁగున వ్రాసియు న్న దేవరప్రతిచ్ఛందమును జూచితి నని మనవి చేసితిని గదా!

మారు—అంతలేసి యదృష్టములకుఁ బాత్రమును గాఁ దలంచుకొను నాహృదయము సర్వథా యనాశ్వాసమే. చూడుము. నీమాటను గూడ నూఱటనుగా నూహిం చుచున్నాను.

భ్రమ—(చిఱునవ్వుతో) స్వామీ! దేవర యిట స్వయముగాఁ జూచినను దమ కన్ను లయందుఁ గూడఁ దమకు నాశ్వాసనసంశయమే యగు నని నే నెంచుచున్నాను.

మారు—(ఔత్సుక్యముతో) ప్రియురాలిరాక ను బ్రతీక్షించుచున్న నా కన్నుల నిప్పు డేలాగున వినోదపెట్టుకొందును?

భ్రమ—ఏలికా! యాడుకొనుచున్న యీయామని సిరియదుగుఁదమ్ములలత్తుకరసమున జొత్తిల్లినలేఁజిగుళ్ళచేఁ గట్టెట్టు నగు చెట్లగుమురులవలనను, నల్లనల్లన వీతెంచు కమ్మదెమ్మెరలం దొలఁకు తేనెసోనలఁ దానమాడుపూవుఁదీవెలతావులకుం జుం జు మ్మని క్రమ్ముకొని బయ లప్పళించుతుమ్మెదలదిమ్ములవలనను, దియ్యక్రొమ్మావి మ్రాఁకులతలిరాకుఁదుమకల మెసఁగి మెసఁగి యొసఁగినగరువంబునం జెవులపం డువుగాఁ బంచమస్వరకోలాహలంబు గావించెడుకోవెలలవలనను సొబగు మీఱు నివ్వసంతోద్యానంబుఁ జూచిన దేవరకుఁ గనువేడుక గాక పోవునా?

మారు—(నవ్వి) నీవు చెప్పినది చూడఁగాఁ బాముకు భయంపడువానిని బుట్టలోఁ దూఱు మన్నట్లున్నది. మన్మథునకు వెఱచుచున్న వానికిఁ దచ్ఛిబిరావాసము నుప దేశించుచున్నావు. చూడుము.

చ. చివురులమేలుక త్తెసఁగుచెట్టులు కావిగుడార్లు, తేఁటికూ
టువకరవాళికల్ గలభటుల్ చిఱుగాలులు, తారకాహళా
రవములు గండుఁగోయిల సొరంబులు, గావున సామి యామనో
భవమహిపాలుడామరపుఁబాళెము కేళివనంబు రూఢిగన్. 17

కాఁబట్టి మనశిబిరమునకుఁ బోదము పద. ద్వీపాంతరభూషణ మగుప్రియతమురాలి ప్రతిచ్ఛందమును దీసికొని రమ్ము. 1

భ్రమ—చిత్తము సామీ! ఉద్యానదేవతలారా మాఱేని కిప్పుడు మీరే సాయము (నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

మారు—(కోరికతో) ఏసుకృతశాలి యామెయభినవయౌవనామృతము నాస్వాదింప

For REFERENCE ONLY

నున్నాఁడో గదా!

తే. గీ. ఏది పరిపాకమును బొంది యెవనిచేతఁ
జంచలేక్షణపాణిఁ బట్టించు జగతి;
సాతపస్యయె యుత్కృష్ట మాతపస్య;
యాతరుణుఁడె లోకోత్తరుఁ డౌతరుణుఁడు. 18

(నిట్టూర్పుపుచ్చి) దుర్నివారప్రరోహ మయిననాయీమనోరథద్రుమంబునకు మందాకినీవచనంబు లుపఘ్నంబులు. మఱియు.

ఉ. అందని మ్రానిపం డనుచు నమ్మధురాధర నెంచి యయ్యొ! నా
బొందిని బ్రాణముల్ వెడలి పోవుచు, సారెకు నాఁగుఁ గంతమం
దందుకు ముఖ్యహేతువు, గృహంబున కేగుచు మోము ద్రిప్పి, నా
యం దటు సాభిలాషపుఁగటాక్షము లాలలితాంగి చిమ్మటే. 19

(తెరలో) భర్తృదారికా! యిటు. ఇటు.

మార—(చూచి యానందముతో) ఓహో! మదీయనయనచకోరచంద్రిక యగుమల్లిక నిశ్చయముగాఁ గాళిందీవనమాలికలతో నిటకు వచ్చినది. (పరిశీలించి సదయముగా)

చ. నలినలి యైనకోమల మృణాళముపోలిక నోపలేనిమై
నలఁగఁగ, మోవ రానిజఘనంబుభరంబున డయ్యుచున్, గటా!
వలుఁదచనుంగవన్ నడుము భంగుర మై కెరలన్, వెలంది కెం
దలిరులచంద మానిజపదంబులు గందఁగ నిందు వచ్చెడున్. 20

(ఆనందాతిశయము నటించుచు)

మ. స్మరునాగ్నేయశరంబులం బ్రహతమై, సంతాపశోకార్తలం
గర మిందాఁకను దీనభావముమెయిం గన్పట్టునాచిత్త మ
ద్దిర! యీముద్దియసన్నిధానమున, నెందే నిర్గతం బౌసుధా
ఝరి నోలాడెడుకైవడిన్ బరమహర్షం బొందుఁ దా నిత్తఱిన్. 21

నే నీతీఁగపొదరుమాటున నుండి యీమెను నిరభ్యంతరముగా వీక్షించెదను.

(అట్లు చేయుచున్నాఁడు తరువాత మల్లికావనమాలికాకాళిందులు ప్రవేశించుచున్నారు.)

మల్లి—(తనలో) ఇప్పటికిని నామనస్సునకు నమ్మకము లేదు. (విస్మయముతో) ద్వీపాంతరమున నాప్రతిచ్ఛంద మెట్లు? మహాభాగుని దెట్లో యట్లే యని కాళింది

కృష్ణ వరాయాం భాషానిలయము
సుల్తాన్ బజార్, హైదరాబాద్. 1.

చక్కగాఁ జెప్పినది.

సఖులు—ఇటు ఇటు.

మారు—అతిశయాళుసౌందర్య మయినయీమె శరీరము మేర మీఱినమారవికారము ను వెల్లడించుచున్నది.

ఉ. భావము లేనిచో పధరపల్లవముం గమలించునూర్పు, గ్రొ
మ్మావిని గిల్లులేఁ జలిరుమాదిరి వాడినమేను, చారుపా
కావసరోల్లసల్లవలియంపముఁ గ్రిందికిఁ ద్రోయుపాండిమ
శ్రీవానరారుచన్మొసలు, చెక్కిలి, మిక్కిలియున్ స్ఫురించెడున్. 22

మల్లి—కాళింది! సందులేక, యంతట నిండి యున్న పువ్వుగుత్తులచేఁ దలలు బొగ్గిగ వంగిపోయినతీఁగలు గలయీప్రదేశమునే గదా నీవు సారెసారెకు వర్ణించు చు వచ్చెదవు?

మారు—క. క్రూరతుహినాముఖకూజిత। సారాచోద్విగ్నులార! నాచెవులారా!
యారంగఁ గ్రోలుఁ డీరు, సు। ధారసధారానుకారితరుణీభణితుల్. 23

కాళిం—(తనలో) ఇక్కడ నేదో యొకలతానికుంజమున మారుతుఁడు దాఁగి యుండు నని తలఁచెదను (ప్రకాశముగా) సఖీ! నిజముగా నిదే. మధుసమయకలమును రములయిన మధుకరసల్లాపములు సలుపుచుఁ, జిఱుకరువలిని జనియించుతలిరుఁ గేలితో ని న్నిది యేలాగునఁ బిలుచుచున్నదో చూడుము.

మల్లి—అందుచేత మన మిక్కడనే పువ్వులు గోసికొందము.

(అందఱును బువ్వులు గోయుచున్నారు)

మారు—(ఆసక్తితో మల్లికను జేరి చూచి)

ఉ. ప్రసన్నని మోము పై కుసిచి రాలెడుపుష్పవాడి కుల్కి సుంత వా
ల్గన్నులు ముగ్గ మెన్నడుము గాసిలఁగాఁ గుచగౌరవంబునన్.
గ్రన్న నొకింత నాభి గనరా, జఘునక్లశితోరు నై, లవిం
చు న్నిలుచుండి ప్రేక్ష్యమయి సుందరి, నామనసో ప్రసూనమో? 24

మల్లి—అన్నా! యేమిది? చిదిమినను బువ్వులు చేతిలో నుండ కున్నవి?

నవ—సఖీ! నీహృదయము మఱియొకచోట నున్నది. ఇది మనము కోసి విడిచిన ని ష్కుసుమవల్లి గాదా?

మారు—ఔరా! నిజానయవశోభావిభ్రమములచేతనే మల్లిక భ్రాంతిపడుచున్నది!

చ. వికసితపల్లవంబు లొదవించుచుఁ బాణి సరోజశోణిమన్

జికిలినఖాళిరోచుల రచించుచు నచ్చపుఁబువ్వులన్ జక
చ్చకితకటాక్షలౌల్యమునఁ జంచలభృంగకులంబు సల్పుచున్
ముకురకపోల హార్ద్యమున మున్ విడుతీవియ వెండి గైకొనున్. 25

మల్లి—(సిగ్గువడి నడిచి వేఱొకతీఁగ గయికొని సంభ్రమముతో) అమ్మయ్యో! దుర్లలితము లయిన యీమొకరితుమ్మెదలు ఝుమ్మని యొక్కుమ్మడిని రేఁగి నామొగమ్మున మూఁగుచున్నవి.

మారు—క. చలహాసలులితఘనకుచ। కలశయు, వదనారవిందగంధలహరికా
వలదళిఝంకృతిసంభ్రమ। విలోల, యీబాల లోభపెట్టెడు మనమున్. 26

నవ—సఖీ! పారిజాతపుష్పముల పరిమళమును బరిహసించుగరువము గల నీనిశ్వాసవాసనలచేత నాకృష్టంబు లయి తీయమావిపూగుత్తుల సంపంగులఁ బొన్నలఁ బొగడలను విడిచి నీయెదుట నభోంగణము నరికట్టినవి. కాఁబట్టి చేతితో మోముఁదమ్మిని మాటుకొనుము.

మల్లి—(అట్లు చేయుచున్నది)

మారు—అవురా!

తే. గీ. చకితబాలకురంగలోచన నిజాన
నాంబుజాతము హస్తతలంబుచేతఁ
గప్పుకొనినను దుమ్మెదకదుపు లల్లె
ముసరు జుమ్మని బిసరుహబుద్ధిఁ జేసి. 27

మల్లి—సఖులారా! వారింపుఁడు వారింపుఁడు. ఈదిక్కుమాలినతుమ్మెదలు నన్ను మరల విడిచి పెట్టకున్నవి.

నవ—సఖీ! వెఱవకు వెఱవకు. దీనిని నేను వారించెదను (మల్లికను గౌఁగిలించుకొని వేఱొకచోటికిఁ గొనిపోవుచున్నది.)

మల్లి—(కన్నులు దెఱచి) అదృష్టవశమున నెట్టెట్టో యీతుమ్మెదలయలజడికిఁ దలంగితిని.

కాళిం—సఖీ! కోమలాంగి! మల్లికా! నీ వీపూవులు గోయునాయాసమున మిక్కిలి వాడి పోయితివి. కాఁబట్టి చల్లనినీడ గలిగి చదు నయినయేదేని యొకతీఁగెపొదలను గొంచెము సేపు విశ్రమింతము.

మారు—ఈమె యలసినమాట సత్యమే.

ఉ. ఊరుపు దోర మాట దెలియుం జనుగట్లు చలించు చుంట, దం

భారుచిరోరువేషధువు వ్యక్తమ యుచ్చలదంబరంబునన్,
హారిముఖాంబుజంబున శ్రమాంబుకణంబు పరిస్ఫుటంబె, లా
క్షారహితంబు రక్తిమము గానఁబడుం గరపల్లవంబులన్. 28.

మల్లి — నీయిష్టము.

కాళిం — సఖీ! దక్షిణమున నిదిగోఁ బటికపుఁబాదున నున్న నీతల్లి యగుమల్లికావల్లి మతల్లిని విలోకింపుము. గౌరీవచనమునఁ దండ్రిగారి కమాత్యులవారికి నీతీఁగ మొదలనే గదా నీవు దొరకితివి.

మల్లి — (సస్నేహముగా) అమ్మా! మ్రొక్కుచున్నాను.

మారు — (సబహుమానముగా)

తే. గీ. అఖిలజననేత్రభృంగసేవ్యతను, గాంతి
పూరమకరందమయతను బోలుచుచున్న
యీకలికి నీకుఁ గలికయై యొసఁగుకతన
లతిక! మీయెదు మందారలతిక నీవు. 29.

నవ — భర్తృదారికా! యరవిచ్చినపువ్వుగుత్తులనుండి పూఁదేనియ జాలువాఱునీవల్లిక, యంకోపవిష్టను నిన్నుఁ జూచుటవలనఁ జన్నులు చేఁపినదానివలెఁ గాన వచ్చుచు చున్నది. కాఁబట్టి యీతీఁగమొదలను గూరుచుందము. (అందఱుఁ గూరుచున్నారు)

మారు — (ఔత్సుక్యముతో)

క. పరిపాండుమనోహరనిజ। శరీరకథితాంగభవరుజాభర యగుసుం
దరి రాగహేతు వెఱుఁగం। ద్వరపడు నామది విలంబనంబును జేయున్. 30

కాళిం — సఖీ! పూవులు కోసినబడలికవలన నమితోన్నమితము లగు బిగువుటిబిగుబ్బలబరువునం జేసి యసదుఁగౌఁదీఁగ యల్లలాడ, వాడుదేటి చెమరించెడుమోముఁజందమామతోఁ గానవచ్చెడు నిన్నుఁ గవుంగిలింపఁగోరి క్రొన్ననలతేనియచిం జల్లనయిస్పర్శము గలయీదక్షిణమారుతుఁ డుపసర్పించుచున్నవాఁడు.

మల్లి — ఏమీ! మహాభాగుఁడు మారుతుఁడా? (తొట్రుపాటుతో లేవఁబోవుచున్నది)

మారు — (సంతోషముతో) అహో! భగవానుఁ డయినమన్మథుని ప్రసాదాతిశయము! విస్సృంఖలప్రసరణంబు లయిన మనోరథంబులకుం గూడ నగోచరం బయిన యానందము ననుభవింపఁ జేయుచున్నాఁడు.

(ఉచ్ఛ్వాసముతో)

ఉ. మందమరుత్సంగమున మారుతుఁ డన్న మదాగమభ్రమన్

దోంపర, ప్రేమ, సిగ్గు, పరితోషసముత్సుకతల్ జనింప, స
స్పందకుచోరుభారముగఁ జయ్యన లేచుమృగాక్షిశారదా
త్సుందరవక్త్రచంద్రుఁ గనుఁగొంటి నహో! సుభగుండ నే మహిన్. 31

(సస్పృహముగా)...నిన్నుఁ గౌఁగిలింపఁ గోరి...మారుతుఁడుపసర్పించుచున్నాఁడని కాళింది యథార్థము చెప్పినది.

చ. ప్రణయిని నీమె నల్ల నొకభంగి నొడిం గదియించి కౌతుకం
బును ద్రపఁ బారవశ్యమును బొందినదై ప్రథమస్పృగుద్భవ
స్తనజఘనస్థలీపులకసాంద్రత నొప్పెడుబాల, హాయిగాఁ
గనికర మూని మానియును గౌఁగిట నే నిఱియింపఁ గోరెదన్. 32

(విమర్శించి నిర్వేదముతో) అయ్యో! నాహృదయ మకాండతాండవము చేయుచున్నది పరిశ్రమాలసురాలయిన యీముద్దరాలికి సమీరణాగమనము మాత్రము సముత్థానకారణము గాక పోవునా?

కాళిం—(మల్లికపయ్యెదకొంగుపట్టుకొని) సఖీ! లేవకు లేవకు. నేను మందానిలమును గదా వర్ణించితిని!

మారు—(ప్రత్యాశతో) ఇందు కీమె యే మనునో?

మల్లి—(లజ్జతోడను విషాదముతోడను) సఖీ! మోసపోయితిని.

మారు—ఓహో! నాసంశయతంతు విప్పటి కుచ్ఛిన్న మయినది. హృదయమా! నీమనోరథములు సత్యములే చూడుము.

క. కాదంబిని! కాదంబిని। కాదంబిని! యనెడుచాతకంబునకుం, దూ
ర్పొందువలె దప్పకుం డీ। పైపదలిఁ గామించునీకుఁ బక్షం బయ్యెన్. 33

మల్లి—(కాళింది పట్టుకొన్న తనపైఁటకొంగునందలి ప్రతిచ్ఛందమును జూచి) సఖీ! విరహాకాతరుఁ డీమారుతుఁడే కాని, యీమారుతుఁడు నాకు సులభదర్శనుఁడు కాఁడు గదా!

మారు—(ఆనందముతో) పయఁటకొంగునఁ బ్రతిచ్ఛందమును జూచితి నని భ్రమరకుఁడు చెప్పినమాట సత్యమే.

క. ప్రియురాలిగబ్బిగుబ్బల। పయిరావాలి సుఖించునాదుప్రతిమానమ! ని
శ్చయ మీవే ధన్యమ వే। నయినం దద్విరహభరదహానదగ్ధుండన్. 34

నవ—(నిట్టూర్పుపుచ్చి) భర్తృదారికా! నీ వీలా గెంతకాలము గడపెదవు? చూడుము. నానాఁటికి విరహపరితాపమునఁజేసి కృశించి కృష్ణపక్షక్షపాకరమూర్తివలె

లావణ్యమాత్రశేష మయినతనువల్లితోఁ గాన వచ్చుచున్నదానవు. విరహిజనుల ప్రాణములను బలాత్కారముగా నపహరించెడు నిర్ఘృణవ్యాపారుఁడయినమన్మథుఁడు కాలక్షేప మిటుమీఁదట సహించువాఁడు గాఁడు. కాళిందీ! యిది నీ వెఱుంగినదే గదా! ఏనాఁ డాశ్రమమున, సవిలాసఘూర్ణనశీలము లయిన నిస్తంపుఁగనీనికలు చుంబించునంచలంబులనిగ్నగలు కపోలయుగళమునఁ గలువడంబులు నినుప, నుద్దామకుతూహలలజ్జావస్థితము లయినగమనాగమనములు గల విలసితమందమసృణముగ్ధమంథరారవస్మితతరంగితకూణితోత్కంఠదృష్టిపాతముల నీభర్తృదారిక, సాకార మైనదినదినపరివసితగౌరీప్రసాదమునుబోలె వానిఁ దత్కాలసన్నద్ధుఁ డగుమకరధ్వజుఁడు బాహుప్పళించి యించువింట సంధించి గిడించిన నొడలఁ దూఱిననారసములపింజలో యన దట్టంపుఁబులకలు మొలకలెత్తుటం జిటిలినమయికలపము చెమటవెల్లువను గరఁగి లావణ్యాతిశయము బయలు పడ, నవలోకించెనో నాఁడుమొదలు, తచ్చింతావలంబన మయినహృదయమును, దత్ప్రతిచ్ఛందదర్శనాలంబన మయిననయనమును, దద్భాషణధారణాలంబన మయినశరీరమును, దల్లాభప్రత్యాశాలంబన మయినజీవితమును గలిగి ప్రదీప్తపావకతాప్యమాన యగుచామీకరశలాకయుం బోలెఁ బరిక్షీణ యయ్యును సవిశేషరమణీయతను గానవచ్చుచున్నది.

మఱియు లోఁగిటియంకణమున నేని జరియింప నోపనియడుగుఁజెగురులతో మానికపుసోపానములపరంపర నారోహించుటం జేసి, కంపించుకుచజఘనమండలముల భారమున నోరువఁ జాలక కోమలోరుయుగళము కళవళింప, బయలు వెడలు నిశ్వాసమారుతములు పర్యంతలతాపల్లవముల నల్లలార్పఁ గ్రీడాపర్వతశిఖరము నధిరోహించి, మజ్జనావముక్తము లయిన వాహోత్తంసములఖురపుటముల రేఁగుధరాపరాగమున సన్నివేశము గాన వచ్చుతదీయస్కంధావారము నవలోకించుచు, నీప్రధ్మాయమాణగంభీరమృదంగఘోషమునకు సాభిలాషముగా వీనులొగ్గి, సముద్రమధ్యగర్జజ్జలధరమునుఱుమునకు మయూరియునుబోలె హర్షించి, నిష్పందవికసితలోచనోత్పలకిరణతాపింఛితగగనాంగణముగా దినదినము నటఁ బెద్దయుం బ్రొద్దు నిలుచుండును. తూఁగుటుయ్యాల ద్రొక్కుటయుఁ దూలుబంతి లెక్కించుటయు లోనుగాఁ గలక్రీడాసాధనము లకుఁ గడఁగుట బొత్తిగ దూర మయ్యెను గదా! పరిజనము పాదములమీఁదఁ బడి బతిమాలుకొను ప్రతిబంధముచేసను గదా పూఁట పూఁట స్నానపానాదులఁ బ్రవర్తించుట! గట్టివాలు నేలఁ బూని కాసఁటుబిసెడు

మంగళముకురమునఁ బ్రతిఫలిత మగు తనమొగమునే కనుఁగొని రేవెలుఁగను భయమున వడవడ వడంకి నిడుదయూర్పుగాడ్పులచేత దానిని మలినముగాఁ జేయుననఁగా, సుధారసబిందుసందోహమును జిందించుచుఁ గళాళజ్యోత్స్నావర్షసంజీవితజీవలోక మగు చంద్రమండలమును గన్నెత్తి చూడ దని వేఱె చెప్పవలసిన దేమి? కేళీగృహమౌక్తిక భిత్తికిరణసంపర్కమునందును జంద్రాతపభీతి యుదయించి ముగ్ధకిసలయకోమల మయినకరతలము నాతపత్రము గావించుకొనుచుండెను. పన్నీటఁ గలిపినపచ్చకప్పురపుఁబూఁతల శీతల మగురతనాలనెలకట్టున సమకట్టిన పూలపానుపుమీఁద సిసి సిసి నెమ్మేను సేర్చి యుపధానోత్తానిత మగుకేలుఁదమ్మి నత్తమిల్లినపాండురగండపాలమున నపాంగదేశబాష్పధారాసిచ్యమానమునఁ జికురాంచలము లలమికొనఁగఁ, గెమ్మోవిని గమలించుచు దుస్సహముగా వెలువడియెడు నిశ్వాసపవనములవెల్లున మంగళదీపశిఖాపల్లవము లల్లలాడ, గృహదేవతలు సమానదుఃఖముతోఁ దాపృశవేదనావిశేషమును గన్నులారం గాంచుచుండ, నడికిరే యతిక్రమించినను గన్నువోరయక వేఁగివేఁగి, యెట్టకేల కెట్టెట్టో కునుకుపట్టిన స్వప్నసంభావితప్రియసంగమ యయి యున్మిషద్ఘర్మసలిలసేకమున నొడలఁ బులకతండములు మొలక లెత్త నిస్తులస్తనప్రదేశమునఁ గనుపట్టు కోమలహస్తయుగళస్వస్తికముతో నీషద్విలంబితస్వరచ్ఛిత్రల నిశ్వాసనివేదితానందవిశేష యగుచు, క్షణమాత్రము నిశ్చలత్వమునఁ గానవచ్చి, యంతరము మందమందముక్తసీత్కారపూర్వకముగా దంతకుందజ్యోత్స్నాకుసుమితబింబాధరము మాటుకొన నొకకేలును, నొండొంటిని గెంటెముగాఁ బెనవేసికొని చెమరించెడుతోరంపుఁదొడగవను నలిగులి యగుసితాంబరకూలమున నించుక విడివడినపోఁకముడిని బట్టుకొన వేఱొకకేలును బ్రసరింపం జేసి, యపరిస్ఫుటాక్షరముగా నేమేమో గొణఁగుకొనుచును "నాథా! మారుత! నన్నేల విడనాడి పోయెద" వనుచును మేలుకాంచును ఇది యంతయునీకుఁ బ్రత్యక్షమే కదా!

నిన్నటియపరాహ్ణమున నీ వాశ్రమమునకు వెళ్ళినప్పుడు సాయంతనమజ్జనోత్తీర్ణలగుకుసుమపురసుందరులకురులకొనలనీటితుంపురులబరువున మంథర మయి, యప్పుడే విచ్చుచున్నవిచికిలముకుళమ్ములు గుమ్మరించు కమ్మతావుల మోసికొని తెమ్మెరకూనలు మలయు చుండ, నేమికతమో యాకస్మికముగా దిగ్గనలేచి బిగ్గ నా మెడఁ గౌఁగిలించుకొని "సఖీ! వనమాలికా! యిదియే నాకడసారికౌఁగిలింతగా నెంచుకొమ్ము. తెల్లవిరిదమ్మిరేకులను నగడువెడఁదకన్నులు గలయాపరన్య

సనానభిజ్ఞజనునితో జన్మాంతరమందేని తనకే కూర్చుదానఁగా నెంచుకొమ్మని వి న్నవింపుము. అనుచు బాష్పగద్గదకంఠముతో సందేశము చెప్పి మరణమునందుఁ గృతనిశ్చయ యయి, భవనాంగణమునఁ బెరిఁగి తరుణిమగర్వితకేరళవిలాసినీరద నాంశుకసౌభాగ్యలాభశ్లాఘనీయ మయి రోలంబఝుంకారసంకుల మగు బాలకంకే ళిపల్లవకుడుంగమును గెంగేలను స్పృశియింప సాగెను.

కాళిం—(కన్నీటితోఁ, గర్ణములను మూసికొని) సఖీ! తెగుదారి యగునామగునవృ త్తాంతమును నే నింకిట వినంజాలను.

నవ—సఖీ! విను. అటుమీఁదట "భర్తృదారికా! యిట్లయినపక్షమున నే మంద ఱము గూడ నగ్నిహోత్రమునఁ బ్రవేశింతు" మని యొట్టుఁ బెట్టుకొని చరణాం బుజపర్యస్తచికురబంధముగా నమస్కరింపఁగాఁ, జెలిమికత్తియల మగు మానిర్బం ధమునఁ గొండొక దాక్షిణ్యము వహించి యెట్టకేలకుఁ దా నచ్చటనుండి మ రలి వచ్చినది.

మారు—(సంతోషముతోడను జాలితోడను)

ఉ. సుంతయు నైజజీవితముచోట నపేక్షను బూనకట్టి వై
యెంతయు మక్కువం దెలుపు నీలలితంపువిచేష్ట లక్కటా!
కంతుదురంతతాపమున గాఢతరంబుగఁ గ్రాఁగునట్టినా
స్వాంతము సంతసంబును విచారము నుం బొరయించు నియ్యెడన్. 35

(మరల సకరుణముగా) ఓహో! యిది మహాప్రమాదము

ఉ. బాలమృగాయతాక్షి నవపల్లవ ముగ్ధశరీర మోరుసం
జాలము గాలిచేఁ గపలి జాఱెడు జాజిసుమంబుపాటునన్;
శైలకఠోరకూటసమసారము గ్లానవారిప్రాణమున్
డీలు వడంగఁ జేరెడికడిందివి తద్విషమేషుబాణముల్. 36

నవ—పెక్కులేల? కంఠగతప్రాణ యయి మరలమరలఁ బోవ నుంకించునీమెను, మహాభాగునిపేరటుంటముసంసర్గమువంజేసి సుభగమయినయాహారమే కంఠలగ్న మయి యడ్డగించుచున్నది. (మల్లికాకంఠహారమునుజూపుచున్నది)

మారు—(ఆశతో)

శా. ముక్తాహారమ! నాకునుం దెలుపుమా యున్నానుచున్ నీళ్ళ, నా
సక్తిం జల్పినతత్తపశ్చరణ సిద్ధాప్రక్రియన్ మిత్రమా?
స్వక్త్రం బాపిరహంప్రఁ బాండిమను జానా నేణపృక్కాంక్షరా

సక్తింగాంచి స్పృశించుచుంటి వురముర్ జన్గత్తు లొత్త న్నినున్. 37

నవ—(దోసిలిపట్టి మల్లికతో) సఖీ! ప్రసన్నురాలవు గమ్మ. చూడు. కులకన్యల కుఁ గూడ గాంధర్వవివాహము లాయాయియితిహాసముల వినంబడుచున్నవి. కాఁబట్టి నన్నయినఁ గాళింది నయిన నంపుము గూఢముగా నీహృదయవల్లభునిఁ గొనివచ్చెదము.

మల్లి—(నిట్టూర్పుతో) సఖులారా! యనురాగము దెలియరానియాజనునియొద్దకు మి మ్మేమని యనుపుదును? ఒకవేళ నాతఁడన్యాసక్తచిత్తుఁ డయ్యె నేని కేవలము నాచాపలమే బయలువడునుగదా!

మారు—(సదయముగా)

క. నీవే సుమి నాజీవిత, మావంతియు నన్యసక్తుఁ డనకుము నను, నె
    క్కేవడిఁ దామరతీవియ, నే వలచెడుతేఁటి గోరు హేరంబలతర్. 38

కాళిం—(తనలో) తనకన్నులతోఁ దాను జూచినను నీమెకు నమ్మకము గలుగదు. (ప్రకాశముగా) సఖీ! శిఖామణీదానమున ననురాగసర్వస్వము ప్రకట మయినది కాదా? (శిఖామణిని జేతితో నిముడుచు)

"తే. గీ. కొమ్మ! బంగారుదారాన గ్రుచ్చి ప్రియుఁడు
    పాటలం బగురతనంబుఁ బంపినాఁడు,
    మారశరవిద్ధ మై మూర్తిమంత మయిన
    సానురాగంబు నిజమానసంబు వోలె"

(ఈపూర్వోక్తపద్యమును జదువుచున్నది)

మారు—(విస్మయముతో) అహో! దైవమునఘటనఘటనాపటిష్ఠత్వము! సింహళద్వీపస్థ మయినయీమానిక మెక్కడ? మగధపురమండన మయిన యీమల్లికయెక్కడ? (మణిని గూర్చి)

తే. గీ. ఏను నీవును, నౌదలమానికంబ
    యాదు మతిరాగవంతుల మైన నీదు
    నియతి వే ఱీమె సురభివినీల మైన
    యలక లంటవె నీవు కరాంచలమున? 39

(తెరలో) కాళిందీ! భగవతిసెల వయినది.

అంచలు—(విని) సారసికమాటలా గున్నది.

కాళిం—ఓహో! భగవతి పిలుచుచున్నట్లున్నది. శీఘ్రముగాఁ బోవలయును.

మారు—(విని విషాదముతో) హా! దైవప్రాతికూల్యము!

* తే. గీ. దప్పిగొన్న చకోరపోతంబు నోరఁ
బడెడు వెన్నెల మబ్బుచే బలెఁ జిరాభి
లషితసంప్రాప్తదర్శనలాభ యైన
భామ దొలఁగింపఁబడియె దృక్పథమునుండి. 40

(అంతటను నిష్క్రమించి లతాగుల్మాంతరిత లయి ప్రవేశించుచున్నారు.)

మల్లి—కాళిందీ! మారుతుఁ డిక్కడ నున్నాఁ డన్నమాట నిజమా?

కాళిం—సఖీ! సారసిక మతియొకలా గేల చెప్పును?

నవ—సఖీ—! యిప్పుడు సోమసరస్సునకు స్నానము చేయఁ బోవుచు నీచెవిలోన ది చెప్పిన దేమి?

కాళిం—(తనలో) శంబరకునియవినయమును దీనికిఁ జెప్పను. మంత్రబీజము భిన్నమయి నయెడల ఫలముగలుగ నేరదు గదా! (ప్రకాశముగా) ఏమా? యీపువ్వులగురివెందతీఁగమండపమునందే నిగూఢముగా నున్నాఁడని.

మారు—అయ్యో! సఖులతోఁ గూడ మల్లిక వెళ్ళిపోయినది. (వెలువడుచున్నాఁడు)

మల్లి—(చూచి సంతోషముతో) ఆహా! మబ్బుమఱుఁగునుండి చందమామలాగున నదీఁగమండపము మాటుననుండి మారుతుఁడు వెలువడినాఁడు. (శంకతో) అయ్యో! యొంటరిగా నున్నాఁడే.

కాళిం—సఖీ! శంక నొందకు. హృదయమండపసంచారిణి యగుప్రియసఖి మహాభాగునకు సాయ మున్నది.

మల్లి—అహో! యేమీ! మనోరథభూమియమున నీయతిప్రసంగము!

కాళిం—సఖీ! యిం దతిప్రసంగ మేమి యున్నది. నిన్నే చూడవలయునని వాంఛ గలవాఁ డయి పరిజనము నెల్ల వంచించి యొక్కఁడు నీలతామండపమున నిగూఢముగా నున్నాఁడు.

మల్లి—(ఆనందముతో) ఊఁహూఁ! అట్లయినయెడలఁ జపలాతిచపలము లయిన మనమాట లన్నియు నాధీరహృదయుఁడు విన్నాఁడు గదా!

---

* మైసూరులో నచ్చుపడిన తెలుఁగుప్రతిలో నిటపద్యములేదు, గద్యమున్నది. కలకత్తానాగరపుఁ బ్రతిలోఁ బద్యమున్నది. భావము పద్యమునకుఁ దగియున్నందున దీనినే గ్రహించితిమి.

నవ—సఖీ! తాపప్రశమ లే యయిన యీమదనజ్వరగాఢతప్తసమాటలు మనము ను విందము.

మల్లి—(పరిత్యాశతో) ఆలాగే. (పోల్చి చూచి) ఇప్పుడీయన ప్రతిచ్ఛందమునను కరించుచున్నాఁడుసుమీ.

"తే. గీ. మొలకవెదురును బోసముద్దొలుకుమేన,
నొలసె బిసకాండసోదర మొందుచాయ;
కమలినట్లగు నిట్టూర్పుగాలిఁ, గెంపుఁ
దునుకతులకింపు గలమోవిదొండపండు."

(ఈపూర్వోక్తపద్యము చదువుచున్నది.)

మారు—(సోత్కంఠముగా)

ఆ. వె. వేఁగు చుండ నెమ్మి వేసంగిచేత, ల
భించెఁ బ్రథమమేఘవృష్టి యెట్లో;
యైన దాని నకట! యాకస్మికంబ యే
తెంచి గాలి యెటకో కొంచుఁ బోయె. 43

నవ—సఖీ! మహాభాగునివచనము వినఁబడినదా?

మల్లి—నవమాలికా! దీనియభిప్రాయ మస్ఫుటము గదా!

మారు—(మన్మథబాధ నటించుచు) ఆమెయడుగుఁదమ్ములు మోపినచోటే యాశ్రయించెదను.

మల్లి—(ఆశంసముతో) ఇందలి "యామె" యను మాట యెవ్వతెను దెలుపునో!

మారు—(నడిచి) మల్లిక యిక్కడఁ గదా పూలు గోసినది.

మల్లి—(గగుర్పాటుతో) అహో! నాపేరుచ్చరించినమాత్రముననే నామొనలెల్లఁ బులకరించుచున్నది.

మారు—

మ. కొనగోరం గుసుమంబులం జిదిమి కైకో, నామె చే నంటుకొం
టను ధన్యాం బగునీలతల్, దొడిమగంట్లన్ మూఁగి యాడాడ ని
ప్డును జుంజుమ్మనుతేంట్లపెన్రొదను నేడ్చున్ దత్పయోజాతవా
సనకెంగేలికి దూర మౌవగపునన్, జాలన్ సొనస్రావముల్. 44

మల్లి—అహో! మహాభాగుఁ డెంతమధురముగా వర్ణింప నేర్చును!

మారు—(క్రిందు చూచి)

ఉ. అంచ లతాగ్రసూనము, పదాగ్రముచే నిలఁ బోలు నీడ, నిం
డంపు నలక్తలాంఛితము లంగుళికాగ్రపుజాడ లేర్పడెన్ ;
(వేఱొకచోటఁ జూచి)
గ్రంపుగ గండుఁదుమ్మెదలు గ్రమ్మఁగ నమ్మృగనేత్ర, భీతిఁ గే
ల్చెంపలిచే విదుర్చుటను జెందిన పీపువు లిచ్చటం గటా. 45

మల్లి—(సిగ్గుపడి నవ్వి) అహో! మహాభాగుఁడు, సర్వము, జరిగినది జరిగినట్టే, చెప్పుచున్నాఁడు.

నవ—సఖీ! యిప్పటికి నభిప్రాయ మస్ఫుటముగానే యున్నదా?

మల్లి—సర్వాకారమధురుఁ డగునీయనయాలాపములు నిసర్గపేశలములగుటంజేసి ప్రస్ఫుట మయినను నిర్ణయించుటకు వల్లగాకున్నది

మారు—(తలఁచుకొని) ప్రియతమురాలా! మల్లికా! సర్వథా నీ వనాశ్వాసశీలవు సుమీ. నీకటాక్షలవమును బ్రతీక్షించువానిహృదయము నన్యసంక్రాంత మని శంకించుచున్నావు.

సఖులు—ప్రియసఖీ! తన్ముఖమునఁనే యాలకింపుము.

మల్లి—(హర్షముతో) మహాభాగా! నన్నుఁ బ్రియతమురాలా! యని సంబోధించుటచేత నిజముగా నే నిప్పు డాశ్వాసిత నయినదానను.

మారు—నీయవయవములయందే తిరుగుచున్నది నీ కేల తెలియని దగును?

చూడు—

చ. అడుగుల వ్రాలి, గో ళ్లొరసి, యంటి తొడల్, కటి విశ్రమించి, నె
న్నడుమున శూన్యమం చరసి, నాభిగభీరజలాశయంబునం
బడి, పెనఁగారునారులతఁ బట్టి పెనుంగవఁ బ్రాఁకి, చూపులన్
మిడిసి లయించె నామనసు, మేచకపున్నెఱికైశికంబునన్. 46

మల్లి—(ఆకాశమున) ఆకారణకారుణికుఁడ వయినభగవానుఁడా! పంచబాణ! యాఁడవారిమీఁద నతినిష్ఠురతఁ జూపువాఁ డని నీయెడల రూఢ మయినపరీవాదమును నేఁడు గదా నీవు శుభ్రముగాఁ గడిగివేసికొన్నాఁడవు! అహహా! యెటువంటి మాటలను వినిపించుచున్నావు.

మారు—(నడిచి) ఇదిగోఁ బ్రియతమురాలు వసియించుటచేత, ధన్యమయిన లతామూలము రమణీయమై ధైర్యముపోఁదు గదలించెడు నామె మన్మథక్షోభము లిక్కడనే గదా వనమాలిక వర్ణించినది! నే నిచ్చటఁ గూరుచుండెదను? (కూర్చుండి

నిట్టూర్పుతో) సఖీ! నవమాలికా!

నవ—భర్తృదారికా! మహాభాగుఁడు నన్నుఁ జేరకొనినను, నే నాన తిమ్మని సమీపింపఁ జాలకుంటిని.

మల్లి—కనఁబడకు కనఁబడకు. ఈయనవిస్రంభాలాపమును క్షణ మాలకింతము.

మారు—చూడుము. నీప్రియసఖియుపాలంభము. నేను బరవ్యసనము నెఱుంగనివాఁడ నఁట. అవురా! యవాఙ్మనసగోచర మయిననామన్మథజ్వరోత్థదాహము నీముస్తరాలు తలంప దయ్యెను.

చ. వినవె పికస్వరంబులను వీనులనూఁదులు గాఁగ? నే సహిం
పనె సహకారకోరకపుమంజరు లూఁచెడుగాలుల౯? గటా!
యనుకుసుధారసం బోలుకు నట్టికరంబులఁ జందమామ, రే ల్
గనగనఁ గాయ వెన్నెలలఁ గ్రంపగుమూర్ఛల నిస్తరింపనే? 45

మల్లి—అయ్యో! త్రైలోక్యమంగళదీప మయినయీయనకు నానిమిత్త మింతటిసంతాప మని యెఱుంగ నయితిని. (నిట్టూర్పు విడిచి) ఎఱింగితిని బో- అప్పుడు మాత్రము నే నేమి చేయఁ గలను?

నవ—(జనాంతికముగా) కాళిందీ! యీభర్తృదారిక తనకు మారుతుని యనురాగము ప్రత్యక్ష మయినను దలిదండ్రులచాటుది గనుకఁ దన్నుఁ దాను సమర్పించుకో లేక యున్నది.

కాళిం—(తనలో) ఇది విశుద్ధకులకన్యకాస్వభావమునకుఁ దగినదే గాని మన్మథుఁడు కాలయాపనమును సహించువాఁడు గాఁడు. కావున నీలాగునఁ బలికెదను. (ప్రకాశముగా) సఖీ! మల్లికా! సకలజననయనానందుఁడు మహాకులప్రసూతుఁడీమారుతుఁడు నీయం దింత యనురాగముగలవాఁడు గదా! పాపము! ప్రళయానలకల్పము లయి కుసుమనారాచములచే నీ సుకుమారశరీరుఁడు వేఁగుచు మిగుల నొగిలి యున్నాఁడు. కాఁబట్టి నీ విప్పుడు క్షణ మయిన నుపేక్షించితివేని వెనువెంటనే మూర్ఛగాక మఱి యేదయినఁ గాని కాఁగలదుసుమీ!

మల్లి—(ఖేదముతో) అయ్యయ్యో! యమంగళములను దలంపకువే.

భ్రమ—సామీ! దివ్యగంధముచేత లోకులు తెలిసికొందు రేమో యని మాలికను దేలేదు. ఇదిగోఁ! జిత్తరువుఁబలకమాత్రము దెచ్చితిని.

మారు—భ్రమరక! నీవు వెరవరివి గదా! (చిత్రఫలకము పుచ్చుకొని) క్షణలబ్ధప్రియసమాదర్శనమయిన నాకన్నుదోయిని, చిత్రప్రతిచ్ఛందదర్శనముచేతనయిన నా

నంపపెట్టుకొనియెదను. (నిర్వర్ణించుచున్నాఁడు)

అందఱు—(విస్మయముతోఁ జూచుచున్నారు)

నవ—ఆశ్చర్యము! చూడు చూడు, ఉత్తుంగశృంగమండితమైన కొండొకకొండ వ్రా యఁబడి యున్నది (మరలఁ బరిశీలించి) దానినడిచక్కి నొక్కసెలయేఱుగూడెఁ దేతెచనీరితో దిగఁ జాఱుచున్నదే. (సంతోషముతో) అదిగో! దానితీరపుఁబూ వుఁక్రమన నీవజకు మనముచూచి యెఱుఁగ, దివ్యరూపము గలచెలిమికత్తెలచేఁ బ రివేష్టిత యయి మనప్రియసఖియును లిఖియింపఁబడియున్నది.

మారు—భ్రమరక! యిది చూచినది మొదలు నాహృదయము విస్మయమున మున్కఁగి పయికిఁ దేలలేకున్నది ద్వీపాంతరస్థుఁడగుచిత్రకారుఁడు మల్లిక నేలాగునఁ జూ చినాఁడు? దివ్యజనసేవ్య మగునప్పర్వతమున నామె యేల వ్రాయఁబడినది?

చూచి—

మ. ఇది విద్యాధరసేవితప్రతితటోపేతంబు శీతాద్రి; యి
యద్ది ఖేలద్దిగిభేంద్రదానకలుషం బైపాఱుమిన్నేఱు; వం
తవరిం బూఁబొదరింట నెచ్చెలులమధ్యంబునఁ జెండాడుచు
న్నది నాజీవితమైనమల్లిక నితాంతక్లాంతకాంతాకృతిన్. 46

మల్లి—(సోత్కంఠాస్మరణంబుగా) ఏమిది! ఈప్రదేశము చిరపరిచితమువలెఁదోఁచు చున్నది. ఈసఖురాండ్రుగూడ నట్లే.

నవ—(సానూయముగా) ఈసఖీమండలములో మ మ్మెందుకు వ్రాయలేదో!

భ్రమ—"నితాంతక్లాంతకాంతాకృతిని జెండాడుచున్నది" యని దేవర యథార్థము వచించితిరి. కంది కెందలిరాకునందమును గ్రిందుపఱుచునామెయఱచేతియందు ముత్యాలబంతి చెందామరపూవునంత్శ్రీలిరాయంచ ననుకరించుచున్నదిగదా!

మారు—(పరిశీలించి యాసతో)

చ. ముడివిడి జాఱుకొప్పాతిగి మూఁపున వ్రేలెడు; మోముఁదమ్మినె
క్కుడులమేఁ జెమ్మటల్; పిగిలి గుబ్బలగుత్తపుపైఁట సళ్ళె; వీ
డ్వడె గసయంబొకింత; కటిపై మణిమేఖల జాఱెఁ; జూడ నీ
బిడమెయి బంతియాటతుద వింతయొయార మొకండు దోఁచెడున్. 49

నవ—భర్తృదారికా! దీనిని జూడఁగా మనక్రీడాపర్వతఖేలనములు తలంపు వ చ్చుచున్నవి.

మారు—(మదనోన్మాదముతో)

క. ఖిన్నాలస నయనాంతము। స్విన్నాళికలగ్నకుటిలచికురనికర ము
త్సన్నతిలక మీసఖిముఖ। మన్నన్నా! ధృతిని దొలఁచు నతనునిఁ దెలచున్.

మల్లి—(ఈసుతో వెనుక దిరిగి సఖులారా! నిజముగా నేనే యిందు వ్రాయఁబడితినా?

నవ—(చిఱునవ్వుతో జనాంతికముగా) కాళిందీ! యీప్రతిచ్ఛందము దర్శనీయమే యయినను దీని నన్యముగా భావించి, భర్తృదారిక యీసునఁ బయి కెత్తిన కను బొమ్మలచేఁ దనసుందరవదనకమలమును గలంకితము చేసికొనుచున్నది.

(ప్రకాశముగా అతిమానిని! యలుగ కలుగకు. నీయెడమపాలిండిపయి వేలుచున్న సాజంపుఁబూలమాలిక గానవచ్చుట లేదా?

మల్లి—(చూచి సిగ్గుతో) అయ్యో! యీసునఁ గలఁకం బాటిననాభావము వీరు దెలిసి కొన్నారే.

మారు—(కనికరముతో) అయో! పాపము! ఈమెయీయాస మింకను దీఱకున్నది. భ్రమరక! మన కనతిదూరమున నున్నసోమసరస్సునుండి లేఁతతామరపాకులను దీసికొని రా మెల్లమెల్లగా నే నీమెకు విసరెదను.

సఖులు—భర్తృదారికా! మే మదృష్టవతులము. మహాభాగుఁడే నీకు సురటీ వేయుటకుఁ బరిజనపదమునఁ గుదురుచున్నాఁడు.

మల్లి—ఈయనయు నావలెనే ప్రతిచ్ఛందమును సత్యముగాఁ దలంచుచున్నాఁడు.

భ్రమ—(విషాదముతో) సామీ! యిది చిత్రము గదా!

మారు—భ్రమరకా! నీవు సత్యము పలికితివి.

క ఒకచోఁ జదలొకచో మొగు। లొకచోఁ గొలఁకొక్కచోట నుత్పలయుగ్మం
బొకచోటఁ జాపలత వే। ఱొకచోటను మార్వ యిదియుహా! చిత్రమె యౌ.

మల్లి—(తనలో) అవురా! యిప్పటికిని భ్రమనివారణము గా కున్నది. ఇంతటి యనురాగము గలయీయనను సమీపించి కవుఁగిలించుకొందునా?

సఖులు—సఖీ! నీవే యిప్పుడు పరవ్యసన మెఱుంగనిదానవు.

భ్రమ—సామీ! యిది ప్రతిచ్ఛంద మని గదా మనవి సేయుచున్నాను!

మారు—(ఖేదముతో) అయ్యో! యిది ప్రతిచ్ఛందమా? నీరిలోఁ బ్రతిఫలించిన జాబిల్లికిఁ జేయి సాఁచెడుపసిపాపనిచాపలము ననుకరించితిని. (ఉత్కంఠామోహసంతాపములతో)

మ. ప్రళయాగ్నిచ్ఛటమంటి లంటుకొనునో, పాటీరశైలానిలం

బులు పైపేచునో, కాయునో మిటమిటన్ భూయిష్ఠచంద్రాతపం
బు లెఱుంగక్, దలచూపుఁ దాపభరమో, మోహాతిరేకంబొ, య
గ్గలికన్ మైఁ జుఱుపుచ్చుచుక్ గరణవర్గంబుక్ నిరోధించుచున్. 52

(ఉన్మాదమున) భ్రమరకా! యిది యేప్రదేశము?
అందఱు—(ఆవేగముతో) అయ్యయ్యో! యెంతప్రమాదము!
మల్లి—సఖులారా! నా కేమి చేయుటకును దోఁప కున్నది.
భ్రమ—(భయముతో) సామీ! యిది వసంతోద్యానము కాదా?
మారు—(అంతటఁ జూచి) సరిగానే యున్నది. ఇదిగో! గున్నతేఁదీయమామి మోక మొదట—

తే. గీ. ఝూ మ్మనఁగ మౌర్వి, పంచమాస్త్రము ఘటించి
మన్మథుఁడు కేళినీస్తనమండలైక
కఠినతాస్వైతసాక్షి యాకరముచేతఁ
గర్షణము చేయుచున్నాఁడు కార్ముకంబు. 53

మామకీనప్రాణాపహరణోద్యోగంబు గావించునీయించువిలుకానిని క్షణవిలంబనార్థము ప్రార్థించెదను.

చ. విను విషమాస్త్ర! నాచివరవిన్నప మియ్యది, నీవు ద్రెక్కుడన్,
కనికర మూఁది నీదుకరుణన్ క్షణకాలము తాళవయ్య; మ
న్మనమున నొక్కమాఱు స్తిమితంబుగ ధ్యానముఁ జేసికొందుఁ, గెం
పెనసినమోవిసౌరలసవీక్షణముల్ గలమల్లికాస్యమున్. 54

(కన్నులు మూసికొని మూర్ఛ నొందుచున్నాఁడు)
మల్లి—(కరుణానురాగసంభ్రమావేగములతో) అయ్యయ్యో! మూర్ఛిల్లిన ట్లున్నాఁడు.
సఖులు—సఖీ! యుత్సంగమునఁ జేర్చుకొని పట్టుకొమ్మ.
మల్లి—(ఒడలు పులకరింప నంకమునఁ జేర్చుకొనుచున్నది.)
భ్రమ—(చూచి యానందముతో నమస్కరించి తనలో) వీరుగూడ నిక్కడనే యున్నారే. (ప్రకాశముగా) అమ్మలారా! భాగ్యవశమున విచ్చేసితిరి.
కాళిం—నవమాలికా! కర్పూరపుఁజివుళ్ళను గరతలములతో నలిపి రసము దీసి యీయన నొసలికిఁ బూసి చూతము. (యిద్దఱు నట్లు చేయుచున్నారు)
భ్రమ—సామీ! తెలివి నొందుఁడు. మహాతల్లి మల్లికాంబయే మి మ్మొప్పన తొడప

మీఁదఁ జేర్చుకొని పట్టుకొన్నారు. మునుపు గూడ మీ రప్పు డప్పుడు సొమ్మసి ల్లుచు నీమె నామము నుచ్చరించునంతమాత్రముననే తెలియుచు వచ్చితిరి గదా!

మల్లి—(వడఁకుచుఁ జేయి ఱొమ్ముమీఁద నుంచి) నాథా! భ్రమరకుఁ డనినమాట వినఁబడ లేదా?

మారు—(తెలియుచు రోమాంచముతో)

ఉ. హాయిగఁ జంద్రచంద్రమణిహారపటీరహిమాంశుమాలతీ
ప్రాయతుషార మై, సురుచిరం బగుస్పర్శ మొకానొకండు నా
కాయమునందుఁ దోఁచుట, నఖండసుధామయవృష్టిఁ బోలె, నా
ప్యాయము నొందుచున్నది మహాత్మ, విధూతదురాపతాప మై. 55

(కన్నులు దెఱచి చూచుచున్నాఁడు)

సఖులు—సఖియా! మన మదృష్టవంతురాండ్రము. వెన్నెల కౌఁగిలించుకొన్నకలువ కొలఁకులాగున మహాభాగుఁడు తెలివి నొందినవాఁడు.

(అందఱు హర్షము నొందుచున్నారు)

భ్రమ—(ఆనందముతో) సామీ! మూర్ఛాగమమున మీకనులు మూఁతవడఁగానే. కనికరమునఁ దత్తఱిల్లుచు, మల్లికానికుంజమునుండి శీఘ్రముగాఁ జనుదెంచి యీమె మిమ్మ నిట్లు పట్టుకొన్నారు.

మల్లి—(సిగ్గు పడుచున్నది)

మారు—(హర్షముతో) అహా! వీను వెళ్ళ లేదే!

తే. గీ. బిడియమును గురుజనభీతి గడచి డాసి,
నగురుపాడిచినగుబ్బలఁ గౌఁగిలించి
పట్టె ననుఁ, గాతరాక్షి, నీపట్టుకతన;
నహహ! నా కెంతయుపకారి వయితి మూర్ఛ! 56

(తెరలో) ఓహో! జనులారా! పాఱిపొండి పాఱిపొండి.

చ. అరరె! యతర్కితోదితమదాంధము లై యిభసింధురంబు లు
గ్రరతను మావటీలఁ బడఁ ద్రోసి విశృంఖలవృత్తి నట్టిటుం
బరు విడు చధ్వగాళిఁ బరి మార్చుచుఁ జొచ్చె నొకండు సోమపు
ష్కరిణిని, వేఱొకం డిట వసంతవనిన్ భృశదంతఘోరముల్. 57

(అందఱు విని తత్తఱ పడి లేచుచున్నారు)

మారు—అయ్యయ్యో! యెంతదారుణము జరుగుచున్నది!

స్రగ్ధర. దోఁదోలం బాఱుచున్నం, దఱిమి లఘుగతిన్ దాను వెన్నంటి యుచ్చై
ర్నాదం బేపార ఫీట్కారములు సలుపఁ, దద్రావ మాలించి కూలన్,
బాదాగ్రాక్రాంతి నెమ్మిల్ పటపట మనఁగాఁ బ్రాముచుం బ్రాణికోట్లన్
వేదండం బుగ్రశుండాపృథురదహతులన్ బిష్టపేషంబు సేయున్. 58

భ్రమ—(సదయముగా) సామీ! యదిగోఁ జూడుఁడా బెట్టిదపు మదపుటేనుఁగు, సిబ్బరపురోసంబున మానుసులపొట్టలు సించి చెండాడునపుడు గట్టెట్టిని ట్రేగుఁదుట్టెలు చుట్టుకొన్నకొమ్మురోకండ్లచేఁ బాలవెల్లిని ద్రచ్చువేళఁ బగడంపుఁదీఁగెచుట్టలు దగులుకొన్నయున్నతశృంగంబులతోడి కవ్వంపుఁగొండను నవ్వఁ జాలుచు, గండమూలంబులం జాలు వాఱుదానధారలకు మూఁగి మొరయుచుండెడు గండుఁదుమ్మెదలు జయడిండిమమ్ములయి నిజాగమనంబుఁ జాటుచుండ, నట్టన డిమికిఁ దెగిపోయి కాలి యీడ్పుల ఖలఖలాయమాన మ్మగుసుదృఢలోహశృంఖలంబుతో నీషద్వక్రితపింగళేక్షణ భీషణముఖాభోగం బయి తా నీలాగున నే వచ్చుచున్నది.

అందఱు—(వడఁకుతో) మహాభాగా! రక్షింపు రక్షింపు.

మారు—వెఱవకు వెఱవకుఁడు. ఈదుష్టవారణమును నేను వారించెదను.

(సత్వరముగా బద్ధపరికరుఁడయి నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

మల్లి—అయ్యయ్యో! మహాభాగుఁడు తదభిముఖముగాఁ బరు గెత్తినాఁడు.

భ్రమ—ఆహాహా! రోషప్రసారిత మయినయద్దానిశుండాదండమునే సోపానముగా వించుకొని నాథుఁడు సముత్సేధసనాథ మగుమూర్ధసౌధ మధిరోహించి, నిష్ఠురాంగుష్ఠమున ఘట్టించి గట్టిగాఁ గర్ణమూలముఁ బీడించుటం జేసి దెసలు వాపోవ గీఁ పెట్టుచు, మదావళము మరలినది. కాఁబట్టి నేనును దానివెనుకతట్టునఁ గూరుచుండెదను

(నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

అందఱు—అయ్యో! వా రిద్దఱును జూపుమేర నతిక్రమించినారు.

(మరలఁ తెరలో)

ఉ. హాళిని దేలు చుండె రమయంతిక సోమసరస్సునందు న
బ్బాలిక పాలికిం బరుగువాఱు నయో! మదహస్తి చెచ్చెరన్;

అందఱు—అయ్యయ్యో! హా! సఖి! హా! రమయంతిక! కాలవశమున నీ విప్పుడా ముటేనుఁగుచేతికిఁ దామరతీఁగ వగుచున్నావు.

(మరలఁ దెరలో)

శైలతటంబునం బడెడుశంబ మనం బయినుండి మత్తశుం
డాలము నెత్తి దూఁకెఁ బోగడం గలకంఠమృగేంద్రుఁ డార్భటిన్. 58

అంపటు—(ఆలకించి హర్ష విస్మయములతో) బాగు! కలకంఠుఁడా! బాగు!

(మరలఁ దెరలో) సఖీ! రమయంతికా! భయపడకు భయపడకు, కలకంఠకంఠీర
వుఁడు వారణమును దూరముగాఁ దఱిమి వేసినాఁడు.

అందటు—(విని) ఇది సారసికయొూఱటపలుకు.

కాళిం—సఖీ! మల్లికా! జీవితసంశయమునకుఁ దప్పినరమయంతికను మన మూ
ఱడింతము.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు)

గద్య—ఇది శ్రీపరమేశ్వరవరప్రసాదసమాసాదితసరసకవితాధురంధరవడ్డాదిసాధువంశక్షీర
నీరాకరరాకాసుధ కరాచ్చనామాత్యపౌత్ర హారితసగోత్రపవిత్ర గుణకదంబలక్ష్మాం
బాగర్భశుక్తిముక్తాఫల సూరపరాజప్రధానతనూభవ విబుధవిధేయ సుబ్బరాయ
నామధేయాంధ్రీకృత మగుమల్లికామారుతప్రకరణంబునందుఁ దృతీయాంకము.

శ్రీరస్తు.

మల్లికామారుతప్రకరణము.

చతుర్థాంకము.

(తరువాత నిద్దఱు మావటివాండ్రు ప్రవేశించుచున్నారు)

ప్రథముఁడు—ఓరీ! బర్బరక! విశ్వావసుమంత్రిగారి కూఁతుమీఁదివలపుచేత, దోస మనక మనదొర శంబరకుఁ డెంతకోఁతపని చేసినాఁడురా! చందమామవంటిచ ల్లనిస్వభావము గలిగి, శత్రువులయం దయినను జాల ననురాగమునే కనఁబఱుచు చుఁ జక్కఁదనమునఁ జక్కెరవిలుతుని లెక్కసేయనివాఁ డయినమారుతుని యందు మల్లికమనసు దగిలియున్న దను హేతువుచేతఁ బాప మాతని రహస్యము గాఁ గడతేర్పఁ జూచుచున్నాఁడు చూడు. చెఱలోనుండి బయలు వెడలి మారు తుఁ డొక్కఁడు వసంతవనోద్యానము చొచ్చియుండఁగాఁ జూచి వచ్చితి నని వే గులవాఁడు చెప్పినమాట విని, మందుపెట్టి చెఱచి యొకయేనుఁగును మత్తెక్కింప వలసిన దని నీకు నాకు నాన యిచ్చినాఁడు గదా! (విస్మయముతో) నే నట్లు మ త్తెక్కింపఁగానే, రోషావేశపరవశ మై వచ్చునాయేనుఁగును జూచి మహాపురు షుఁ డయినమారుతుఁడు హఠాత్తుగా నుద్యానవనమునుండి బయలు వెడలి యవలీ లగా మీఁద నెక్కి గరుత్మంతుఁడు మసకపుఁద్రాఁచుఁబామునట్లు దానిని దూ రముగాఁ గొనిపోయినాఁడు.

బర్బరకుఁడు—సింహముఖ! "దొర శంబరకుఁ డెంతగోఁతపని చేసినాఁడు రా!" యని నీ వన్నమాట మా బాగుగ నున్నది రా! వేఱొక సొగసుకానిపయిని మేలు పడి యున్నకన్నియమీఁద నెవఁడు గన్నువేయునో, చీచీ! యూరొబ్బెరాసి పిసాసి గాని మానిసి కాఁడు సుమీ.

సింహ—అవు నది యట్లే, మఱి నీహత్తి సోమసరస్సున నున్నకలకంఠుని యొద్దకుఁ బ రుగెత్తినది గదా! దానిపని యేమయినది రా?

బర్బ—ఏ మయినదా? అది యట్లు పరుగెత్తి, విష్ణురాతుఁడుగారికూఁతురు రమయంతిక సంతోషముతో నట జలక మాడుచుండఁగా, నామెను బట్టుకో వలె నని నీళ్ళలో దిగినది.

సింహ—(అనుతాపముతో) అయ్యయ్యో! పాపము! రమయంతిక కూడ నాడ నే యున్నదా?

బర్బ—(నవ్వి) సింహముఖ! నీయేనుఁ గుద్యానవనము చొచ్చి నప్పుడు మల్లిక కూడ న క్కడ లేదా?

సింహ—(భయముతో) అయ్యో! మల్లికగూడ నక్కడనే యున్నదా? చెఱకుఁ గోలను బోలె నాబాల నది పట్టుకొన్న యెడలఁ బడినపాటంతయుఁ బవటఁ గలిసి పోవును. అవురా! శంబరకుఁడుదొరగారి తెలివి తేటలు!

బర్బ—(నవ్వి) పడ్డపాటంతయు నెట్లును బపడేరా.

సింహ—సరే. తరువాత?

బర్బ—అప్పుడు దూరమునుండియే రమయంతికకోసరము రోసముతోఁ దొండ మెత్తుకొని వచ్చు నామత్తుటేనుఁగు విల్లువేటుదవ్వున నుండఁగాఁ జేరువ చెట్టుకొమ్మ మీఁద నెక్కి, కలకంఠుఁడు జనసమూహములహాహాకారము సెగయుచుండఁగా నక్కడనుండి యతిసాహసమున దానినెత్తిమీఁద గుబాలున నుఱికి తత్క్షణంబ మదలించి మణికూటసమీపకాననమునకు దానిని బరుగెత్తించినాఁడు.

సింహ—ఔరా! యేనుఁగులు గూడ నూహనింబాడినవి! (నవ్వి) ఇహిహీ! వెఱపింపఁ బోయి వెఱచిన ట్లైనది. మఱి చెప్పు. మల్లిక యెక్కడ నున్నది రా.

బర్బ—సోమసరస్సున మూర్ఛపోయిన రమయంతిక నూఱడించుచున్నది.

(తెరలో) స్వామీ! గజమల్లగర్వనిర్వాపణ! యిటు. ఇటు.

సింహ—ఇదిగో! భ్రమరకుఁడు దారి చూపఁగా, నయనాభిరాముఁ డయిన మారుతుఁడుగారు వసంతవనసమీపమున కిటు వచ్చినారు. కాఁబట్టి యీదాపున నున్న యార్యకలవింగమున కీవృత్తాంతము నివేదింతము. ఆకాశవాణీప్రయోగపండితుఁ డతఁడు ప్రభువుగారికిఁ బ్రియశిష్యుఁడు గదా! (నిష్క్రమించుచున్నారు. ప్రవేశకము) (తరువాత మారుతుఁడు భ్రమరకుండు ప్రవేశించుచున్నారు)

మారు—భ్రమరక! కుంజరకోలాహలమున కదలిపోయినమల్లిక యెటఁ బోయి యుండును? వసంతోద్యానమున నెక్కడను గానఁబడ లేదే!

భ్రమ—స్వామీ! రమయంతికను జూచుట కామె సోమసరస్సునకుఁ బోయి యుండు నని తలంచెదను.

మారు—అట్లే కావచ్చును. సోమసరస్సునకు మార్గము చూపుము.

భ్రమ—స్వామీ! యిటు. ఇటు.

ఇద్దఱు—(నడుచుచున్నారు)

మారు—(కనికరముతో)

ఉ. ఘాతుకనాగణం బభిముఖంబుగ రా నతిఘోరఘీంకృతిన్,
కాతరనేత్ర యా డుఁబులి గాం[illegible] మనంగఁ గురంగి యుండె నెటన్,

ఘీతిలి దద్దఱిల్లె దయనీయముగాఁ గమనీయగాత్రి, నా
చేతమునం దొనర్చెదను జింతనముం దదవస్థ నిస్పృహన్. 1

ఆశ్చర్యము !

ఉ. వేయిమడుంగు లైనతనవేఁడిమి తోడను గామవహ్ని నా
కాయము బగ్గు బగ్గు మని కాల్చుచు నున్నది; యైనఁ గాని, యా
తా యువతీఘనస్తనభరార్పణకారణలోభనీయ మా
నీయది నాదుమూఁపు వహియించెడు గర్వరుపాటు మాటికిన్. 2

భ్రమ—సామీ! యామత్తయేనుఁగును మద మడఁచి దూరముగాఁ దఱిమి వే సితిరి గదా!

మారు—భ్రమరకా ! దమయంతికమీఁదికిఁ బోవుచున్న యేనుఁగును గలకంఠుఁడు మరలించె నన్నమాట బూటకము గాదు గదా!

భ్రమ—సామీ ! బూటక మెట్లగును? సోమసరస్తీరమునుండి మణికూటపర్వత మూలకాననమునఁ బ్రవేశించి సాటోపముగాఁ బరుగు వాఱుచున్నమదపుటేనుఁ గుమెడమీఁద నెక్కియున్న కలకంఠుఁడుగారిని, దేవర వెనుకఁ బరు గెత్తుకొని వచ్చుచు నేను గన్నులారఁ జూచితి నని మనవి చేయుచున్నాను.

మారు—(సవితర్కముగా) భ్రమరక !

తే. గీ. పొంగు మది, విష్ణురాతునిపుత్రి మృత్యు
వక్త్రగుహ సొచ్చి కాపాడఁబడినది విని;
క్రుంగు నది కలకంఠు నొక్కరునిఁ గానఁ
గూళయేనుఁగు గొనిపోవు టూలకించి. 3

భ్రమ—సామీ ! ప్రియమిత్రుని భుజపరాక్రమ మెఱిఁగి యుండియు నడలు చున్నా రేమి ?

మారు—భ్రమరకా! నీ వన్నది నిజమే.

ఉత్సాహ. ఒక్కదంతి యెంత? కోటియుగ్రమత్తకుంభులున్
మొక్క వోనివిక్రమమున మొనసెడుకలకంఠునిన్
గక్కసముగఁ దాఁకి వానిగాఢమైనచండిమన్
నిక్కముగ సహింపఁ జాలునే క్షణంబు నాజిలోన్? 4

అయినను—

తే. గీ. ప్రాణమిత్రుఁడు గ్రమ్మఱ వచ్చి నాదు

కంటఁ బడుదాక శోక మగ్గలము నాకు;
స్నేహకాతర మైనట్టిచిత్త మకట!
హేతువులు లేనియాపత్తు లెంచుఁ గాదె? 5

(తరువాత వేగిరపాటుతో బాటసారివేషమున శంబరకశిష్యుఁడు కలవింగకుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

కలవిం—(మారుతునిఁ జూచి)

తే. గీ. మల్లికాయల్లకంబున నుల్ల ముడికి
యక్కజపుబుద్ధి శాలి మాయయ్యవార
లెఱుకపడ కుండ నితరుల కెవనికేని
ద్రోహ మొనరింతు రట్టిమారుతుఁడు వీఁడె. 6

వసంతవనోద్యానముననుండి యేతెంచుచు మాకుఁ గనఁబడినాఁ డని సింహముఖభర్బరులు నిజమే చెప్పినారు.

మారు—(చూచి)

తే. గీ. ముండ్లు గీఱినయొడలితోఁ, గండె గట్టి
దుమ్ము పాఱినయిరుచిఱుదొడలతోడఁ,
బయనపుంబడలికఁ దొట్రుపడుచు నెవఁడొ
వచ్చుచున్నాఁడు కాల్దారి బాటసారి. 7

కలవిం—(విషాదముతో) అయ్యో పాపము! మాయుపాధ్యాయులవారికుంజరోన్మాదనప్రయాస మంతయు వమ్మయ్యెను గదా! కానీ మఱియొకయుపాయము ప్రయోగించెదను. (తొట్రుపడుచుసమీపించుచున్నాఁడు)

భరిము—స్వామీ! మెడలో జందె మున్నది. ఇతఁడు బ్రాహ్మణుఁడు గానోపును.

మారు—బ్రాహ్మణా! మార్గాయాసము గలనీవు భ్రమసిపోయినట్లు గూడ నగపడుచున్నా వెందుచేత?

కలవిం—(ఆవేగము నటించుచు) అయ్యా! నాప్రాణముఁ గొంచెము కుదురు పఱుచుకొని సర్వము మీతో మనవి చేసెదను. నా కిప్పటికిని గుండెదడ వదలినదికాదు. దిక్కు లన్నియు నాకు ద్విరదమయములయి కనఁబడుచున్నవి.

మారు—(తనలో) అయ్యో! పాప మీదీనుఁడు గూడ వేదండమునకే వెఱచుచున్నాఁడు. (ప్రకాశముగా) భూసురుఁడా! భయపడక చెప్పు. ఇప్పు డాయేనుఁగ యెక్కడ నున్నది?

కలవిం— (నిట్టూర్పుతో)

ఉ. ఏ విను మాంధ్రభూమి వసియింతును గొండొక గ్రామమందు ; గో
దావరితీరవాసి ; హరదత్తుఁ డటందురు నన్ను విప్రుఁడన్
భావమునందు సంసరణపంకజుగుప్స జనించినందునన్,
బోవుచు నున్న గాంగఝరి , ముమ్మొనవాల్దొరమౌళిపూఁసరిన్. 8

మారు—అహో ! తీర్థయాత్రాపరుఁడవా ? ఎంతయదృష్టము !

కలవిం—తే. గీ. తెరువుబడి వచ్చుచును సోమసరసునందుఁ
గ్రుంకఁ బోవంగ నే, మణికూటపరిస
రాటవిని, గుండె జల్లన, నాము కవిసి
కొమ్మలేనుఁ గొకండు నన్ గూడ ముట్టె. 9

మారు—(జనాంతికముగా) భ్రమరక ! కలకంఠుఁ డెక్కినదే సుమీ యాకొమ్మలే
నుఁగు. (ప్రకాశముగా) అహో ! మహోపద్రవము సంభవించెను గదా ! చె
ప్పు చెప్పు. దాని కెట్లు దప్పితివి.

కలవిం— ఉ. మావఁటుఁ డొక్కరుం డుదిరిమాదిరిఁ బచ్చనిమేనివాఁడు, త
గ్గిరిన నిరంకుశుండు గ నధిష్ఠితుఁ డై యతిసాహసంబునన్
నోవఁ బదాగ్రఘట్టనవినోదము సల్పుచుఁ గర్ణమూలమం
దావిలసద్దయాబ్ధి, మదహస్తి నదల్పఁగఁ జొచ్చెఁ జెచ్చెరన్. 10

మారు— (జనాంతికముగా) సందేహము తీఱినది. అడ్డు లేనియేనిక నంకుశము లేకయే
యదలింపఁ గలవాఁడు కలకంఠుఁడే గాక మఱి యెవఁడు ? (ప్రకాశముగా)
తరువాత ?

కలవిం—(కన్నీరుపెట్టికొనుచు) అయ్యో ! పయిమాటకు నాకు నోరాడకున్నది.

మారు—(అడలుతో) చెప్పు పిమ్మట నేమి జరగినది?

కలవిం—

శా. కట్టా! కట్టలుకన్ బలాఢ్యమదనాగం బప్డు మూర్ఖంబు ని
ట్టట్టాడించుచు వాని శైలపృథు నుయ్యాలూఁచి కూల్చెన్ సుహృన్;

మారు—హా! ప్రాణసఖ! కలకంఠ! నీవేల పడిపోయితివి?

కలవిం—పుట్టం బూడఁగ వెండి వాఁడు సెగసెన్;

మారు—(ఆసతో) తరువాతఁ ఏరువాల ?

కలవిం—శుండన్ గిఱం బుచ్చితిన్ బట్టెన్;

మారు—(ఆవలతోఁ) తరువాత ?

కలవిం—హా! సఖ! మారుతా! యంతుదిన్ వాఁ డీల్గె సంతాపాళిన్. 11

మారు—(కన్నీళ్ళు గాఱ రోదనము చేయుచు)

క. హాహా! బంధుజనేంద్రా! హాహా! పరిపంథిసింధురాహార్యపవీ!
హాహా! మారుతజీవిత! హాహా! కలకంఠ యెంతయాపదమూఁడెన్. 12

(మూర్ఛిల్లుచున్నాఁడు)

భ్రమ—(కన్నీళ్ళతో, రోదనము చేయుచు, మారుతునిఁ బట్టుకొని) హా! స్వామీ! కలకంఠ! తాదృశపరాక్రమాపహసితమృగేంద్రుండవయినను కాకరికీటమువలన వినిపాతము?

కలవిం—(సంతోషముతోఁ దనలో) నానీతి వృక్షము ఫలించినట్టే; (ప్రకాశముగా) అయ్యో! యెంతకష్టము! నేఁ బ్రియమును జెప్పువాఁడ నయితినే! అయ్యా! పాపము! ఇటువంటిదుఃఖము రాఁగూడని యీమహాభాగుఁ డెవరు? ఈయనకుఁ బ్రేమాస్పదుఁ డయి సుదద్విరదముకరమందుఁ బువ్వుబంతియగుచున్న యామహాపురుషుఁ డెవ్వఁడు?

భ్రమ—అయ్యా! యీయన మతిప్రభావవశీకృతసకలమహీమండలుం డగు సమాత్యాగ్రహ్మదత్తుఁడుగారికుమారుఁడు మారుతుఁడుగారు. ఆయన యీదొరకుఁ బ్రియమిత్రుఁడు కలకంఠుఁడు.

కలవిం—(మిథ్యావిషాదమును గనఁబఱుచుచున్నాఁడు)

మారు—(కన్నులు దెఱచి) సఖుఁడా కలకంఠ! యే మిది? నన్నాకస్మికముగా వదలి వేసితివి. (నిట్టూర్పు విడిచి)—

ఉ. జానువు లంటుబాహువులు జాబిలివంటి మొగంబు గల్గి, యే
న్యూనత గాని లేని దయి యొప్పెడునీదుకడానిఁ బోనినె
మ్మేనకటా కటా! యనుఁగు మిత్రమ! వజ్రకఠోరధార మా
నేనుఁగుఁగొమ్ములోఁకలుల కేకరణిన్ విధి పాలు చేసెనో. 13

కలవిం—సుహృద్విపత్తివ్యసనములు దుస్సహములు గదా!

మారు—

మ. గురులం దన్పఁగ లేదు సేవలను; నాకో లేదు గేస్తుంపసం
బు ఋణత్రయ్యుపశాంతి కీప్సితములం బూరింప లే దర్థికిన్;
హరివంతెంబులఁ బూయ లేదు యశ మీ వాలింప లే దంగనా

చరితం బెత్తుక పోయెనే విధి, వయస్యా! నిన్నకాంచంబునన్. 14

భ్రమ—అయ్యో! నాటుకొన్నతోడనే యీపారిజాతపోతము తెలియ కుండఁ బడినకడిఁదిపిడుగుచేతఁ గాలిపోయినది.

మారు—(గద్గదికతో)

ఉ. ధీరతపట్టు వీడెను, గతించెను సజ్జనభావమున్ నిరా
ధారత నొందె నీతి విరతం బయి పోయె నయో! ప్రియోక్తియున్;
ధారుణిఁ బాసె నమ్మకము, దారెను బంధుతపంబు సఖ్యమున్;
చేసెనె యుక్కి గాంచుటను నీవకటా! కలకంఠుఁడా! సఖా! 15

అయ్యో! యూరక యిట్లు విలపించుచు నాలసింప నేల? మణికూటమున కేగి భృగుపాతమునఁ బ్రియమిత్రునిమార్గము ననుసరించెదను. భ్రమరకా వెళ్ళు. స్కంధావారము నిక్కడనుండి మానగరమునకుఁ దీసికొనిపొమ్ము.

భ్రమ—(విషాదముతో) స్వామీ! యేమిది? విరుద్ధకార్య మారంభించితిరి. (కాళ్ళమీఁదఁ బడి) నాథా! సరాజకము, సబంధువర్గము, సదారపుత్రమండలము సగజతురగపదాతిస్యందనము నగునీసకలకుంతలవిషయమును గాపాడుఁడు. ఇంతయు మీరే జీవితము గదా!

మారు—(శూన్యవదనుఁ డయి నవ్వి)

ఆ. వె. దుఃఖితుండ నయిన దుఃఖియు; సుఖితుండ। నయిన సుఖియు నెవ్వఁ డట్టిసఖుఁడు
ధరణిఁ గీర్తిశేషతనుఁ డైన జీవంబు। లుజ్జగింప నుండి లజ్జ పడను.

కలవిం—(ఆనందముతోఁ దనలో) నిశ్చయముగా నితఁడు చచ్చును. ఆహా! యాకాశవాణీప్రయోగకోవిదుఁడ నయిననామతిప్రకర్షము సర్వాంకషము గదా!

ఆ. వె. సైన్యభూక్షేపవిభ్రమాయోజితోగ్ర। సైన్యనాసీరవీరజర్జరితవైరి
యైనవిక్రమనిధి నిట్లు హతము సేయ। నోపునాబుద్ధి యత్యంత మూర్జితంబు.

కాఁబట్టి యీవృత్తాంతమున మాగురువుగారిని సంతోషపెట్టెదను. (విమర్శించి) అట్లు కాదు. ఈబాటసారివేషముతోడనే పోయి, సోమసరస్తీరమున నున్నమల్లికకు మారుతుని మరణము నివేదించెదను. ఇట్లు చేసితినా యామె వీనియెడల నిసృత్తానురాగయయి తనంతన గురువుగారిని బెండ్లియాడ ననుమతించును. కాత్యాయినీవచనైకప్రమాణుఁ డయినవిశ్వవసుఁ డీవఱకే యొప్పుకొన్నాఁడు.

భ్రమ—(కలవింగకునితో) అయ్యా! మహాదారుణ మయినమాదొరయత్నమును మీరు నివారింపుఁడు.

కలవిం—ఓయీ! యింతయనురాగము గలయీమహాపురుషుని ప్రయత్నము దుర్నివారము సుమీ. నే నిట్టిఘోరములు చూడలేను. గంగా దర్శనము గావించునంతకు క్షణమాత్రమయిన మార్గాలస్యము సయింపఁజాలను. పోయివచ్చెదను. (నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

భ్రమ—(తనలో) వీఁ డెవఁడో మహోత్కృష్టునివలె నగపడుచున్నాఁడు. (ప్రకాశముగా) స్వామీ! యింతయనురక్తురాలయినమల్లికను గూడ నుపేక్షింతురా?

మారు—ఓరి వెఱ్ఱివాఁడా!

క. దేహము విడుచుచుఁ గూడను । స్నేహార్ద్రిత నెవఁడు నన్నుఁ జేరె నతనితో
రాహిత్య మావహిల్లన్ । హాహా! మల్లిక యదేల నాబ్రతుకేలా? 19

(తరువాతఁ గలకంఠుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

కల—(అనురాగముతో)

ఉ. కాటుక జాఱుబెళ్కుఁ జెలిగన్నులనిగ్గులచేఁ గొలంకుపె
న్నీటను రెట్టిగాఁ గుముదనీరజముల్, జలకంబులాడున
బ్బోటిపయఃకణాన్వితపుముగ్ధకపోలము లొప్పనంపపుం
దేటమొగంబు నాహృదయదేశము దా నెడఁబాయకుండెడున్. 20

ఏనుఁగును దూరముగాఁ దటిమి వేసి ప్రియమిత్రుని వసంతవనసమీపమున వెదకెదను. (నడచి చూచి విషాదముతోడను భయముతోడను) ఏమిది! యితఁడు కన్నుల బాష్పజలములు జాలువాఱ దుఃఖించుచుండఁగాఁ, గాళ్లమీఁదఁబడి భ్రమరకుఁడు బతిమాలుకొని యెట్లెట్లో యూఱడించుచున్నాఁడు. (సమీపించుచున్నాఁడు)

భ్రమ—స్వామీ! తమ రట్లే కావించుపక్షమున సకల మయినస్కంధావారమును ముందే భృగుపాత మొనరింపఁ గలదు.

కల—(భయవిషాదములతో) సకల మయినస్కంధావారమును ముందే భృగుపాత మొనరింపఁగల దనుచున్నాఁ డిది యేమి?

మారు—(వినకయే పైకిఁ జూచి)

క. నన్ను విడిచి దివి కిచ్చను । ము న్నీవు చనుగుటకు సిగ్గు పొడమదె సఖుఁడా!

కల—అయ్యో! నేను జీవించియుండఁగాఁ బ్రియవయస్యుఁ డన్యథా తలంచుచున్నాఁడు.

మారు—నిన్నుం గలసెద వేగము । యన్నా! గజరాజగమన! యను గాఁగఁ గదే 21

కల—పాపము శాంతించును గాక. అమంగళ మడంగును గాక. (త్వరితముగా సమీపించి) చెలికాఁడా! సకలమహీమండలమండనమ మయిననన్ను నిష్కారణ మమంగళము లాడుకొనియెద వేమి?

మారు—అహో! యిది కలకంఠుని స్వరమే!

భ్రమ—(చూచి) సామీ! మన మదృష్టవశమున బ్రదికినారము. కలకంఠుఁడుగా రిది గోఁ దిరిగి వచ్చినారు.

మారు—(హర్షగద్గదికతో) కలకంఠుఁడా! రమ్ము రమ్ము. నాకంఠమ్మును గౌఁగిలించుకొమ్ము. బాష్పపూర్ణము లయి నాకన్నులు నిన్నుఁ జూడఁ జాల కున్నవి.

కల—(నెయ్యమునఁ గౌఁగిలించుకొని) చెలికాఁడా! యిది యేమి?

భ్రమ—సామీ! గోదావరీతీరవాసి నని యొకబాటసారి వచ్చి కుంజరవృత్తాంతము నట్లు చెప్పినందునఁ జటి నుఱుకుట కిటు దొరవా రుద్యోగించుచున్నారు.

కల—(విమర్శించి) శంబరకశిష్యుఁ డయిన మాయలమారికలవింగకుఁడు ప్రియవయస్యుని వంచించె నని తలంచెదను. మల్లికార్థి యగు శంబరకపశువు మనకు ద్రోహముచేయఁ జూచుచున్నాఁడు గదా!

(తెరలో) హా! సకలలోకలోచనఫలమహాభాగ! నీ కంతటియనురక్తురాల నయిన నన్ను విడనాడి స్వర్గవిలాసినీలోలుపుఁడ వయితి వేల? అపహసితకుసుమాయుధగర్వుని నిన్నా యచ్చరలు వలలో వేసికొన కుండ నిదిగో నేను వచ్చి వారించుచున్నాను.

అందఱు—(ఆలకించుచున్నారు)

మారు—(సాకూతముగా)

తే. గీ. ఏణశాబవిలోచన దీయెలుంగు । నాధృతి గలంచి డెందంబు నాఁచికొనెడు
వ్యాధశరవిద్ధనిజవల్లభాతిశోక । దగ్ధకురరీరణనముగ్ధతార మగుచు. 22

కల—రోఁకండ్లతోఁ గ్రుమ్మి చంపఁదగిన యాకలవింగకుఁడు మల్లికను గూడమూర్ఛపుచ్చె నని నాకుఁదోఁచుచున్నది. శీఘ్రముగా మన మామెను జేరఁ బోవుదము.

(వేగమున సమీపించుచున్నారు)

భ్రమ—సామీ! యాపూజ్యురాలి పాపటనుండి జాఱి పడినది కాఁబోలు. ఇదిగో నిక్కడ శిఖామణి ప్రకాశించుచున్నది.

మారు—ఏనఁగుభయమునఁ గలఁతపడి తొట్రుపాటుతో నడచుతొందరలో నీరతన ము పతనము నొందియుండును. (తీసికొని సస్నేహముగా)

క. నీరజమున సౌదామని । తీరున సఖిచికురమునఁ బ్రదీపించితి వ
య్యో! రతనమ! యటఁ బోయుట। నీరొలికెడుఁ గంటఁ జూడ నేటియవస్థన్

(మరలఁ దెరలో) కాళిందీ! పట్టుకోవమ్మా. పట్టుకోవమ్మా. ప్రియసఖి మల్లిక మూర్ఛిల్లి పడి పోవుచున్నది.

అంపఱు—(విని త్వరితముగా సమీపించుచున్నారు)

(తరువాత నవమాలికాకాళిందులచేతఁ బట్టుకోఁబడి మూర్ఛానిమీలితాక్షి యగుమల్లికయుఁ, దత్తఱపాటుతో రమయంతికామధురికాసారసికలును బ్రవేశించుచున్నారు)

రమ—(సవిషాదముగా)అయ్యో! మల్లికకు నవయవము లేమియుఁ గదలు జాడ గానరాదు.

నవ—(కన్నీటితో)మన మెనరి కేడ్తము. మహాభాగునకా? మల్లికకా?

అంపఱు—హా! సఖీ! మల్లికా! నీవు గూడ మహాభాగు ననుగమించి పోయితివా?

సార—కాళిందీ! మూర్ఛను బోఁగొట్టు సామర్థ్యము గలశిఖామణి యెక్కడరాలిపోయిన దమ్మా?

నవ—హా! మల్లికాహృదయవల్లభ! మహాభాగ! మారుత! నీనిమిత్తమున మూర్ఛిల్లిన యీమెను బట్టుకొమ్మా.

మారు—(తత్తఱమునఁ బ్రవేశించి)నవమాలికా; యిదిగో! నేను వచ్చితిని. పట్టుకొని యెదను.

అంపఱు—(చూచి యానందముతో)సంతోషము, సంతోషము. అక్షతశరీరుఁడయి మహాభాగుఁడు మరల వచ్చినాఁడు.

నవ—(సహర్షగద్గదముగా)మహాభాగ! హర్షపారవశ్యమునఁ బర్యాకుల నయినే నేమియు ననలేకున్నాను. బ్రదుకే సంశయముగా నున్న ప్రియసఖిని మల్లికను బట్టుకొమ్మా.

మారు—(విషాదానురాగములతోఁ బట్టుకొన్నాఁడు)

రమ—(వెనుకఁ దిరిగి) మధురికా! యిదిగోఁ బ్రత్యక్షమన్మథుఁడు మహాభాగుఁడు మారుతుఁడు. ఈయనయేగదా నాజీవితప్రదానమహోపకారికిఁ బ్రాణసఖుఁడు. ఈయనయందు మల్లికకు స్నేహసంబంధము తగియే యున్నది. అదృష్టవశమున నాబాటసారిఫీనుఁగుమాట బూటక మయినవి గదా!

మధు—సఖి! రమయంతికా! యాదురాత్ముఁడే గదా సారెసారెకు వికారముగా నీ వంకఁ జూచుచు వచ్చినాఁడు.

రమ—చాలులే. ఆవచ్చినవానిప్రసంగ మిఁకఁ గట్టిపెట్టుము.

కాళిం—సఖీ! తెలివి నొందుము. తెలివి నొందుము. తెలివి నొందుము. కల్పాంత దీర్ఘాయుషుని మహాభాగుని విలోకింపుము.

మల్లి—(తెలివి నొందుచున్నది)

మారు—(ఆనందముతో) నవమాలికా! యేమన కేడువకు, మీప్రియసఖి తేఱుకొను చున్నది. చూడుము.

ఉ. నిద్దము లైనమల్లికకనీనికలన్ వికసించె వాల్గనుల్,
సద్దడఁగెం గ్రమంబుగఁ గుచంబు లపశ్చిమ గుండెదిల్లుచున్,
ముద్దియమోము రాహుపరిముక్తసుధాకరమండలంబుతో
నుద్దిగఁ దోఁచె మోహతమ మోలిని దూలి ప్రసన్న పాటచేన్. 24

మల్లి—(స్పర్శసుఖము నభినయించి) సఖులారా! నే నమృతసరస్సున నుంటినా? కాక మరణించి పోయి స్వర్గము లో నామహాభాగునిఁ గలసి కొంటినా?

నవ—సఖి! మల్లికా! స్వర్గమునందుఁ గాదు, ఈసోమసరస్తీరమందే లక్ష్మీవిలాసప్రాసాద మయినమహాభాగునివక్షస్స్థలమందున్నదానవు.

మల్లి—హర్షముతోఁ జూచి మహాభాగ! భాగ్యవశమున మిమ్ము మరలఁ జూడఁగాంచితిని. నిజముగా బ్రతికితిరా?

మారు—(వెనుకఁ దిరిగి)

క. నీవిపుడు మూర్ఛ దేఱితి। కావున నే నిజము బ్రతుకఁ గంటిని, గాదేన్
జీవకథ గలదె యంగజ। దావానలకీలజాలదగ్ధున కబలా. 25

కల—(సమీపించుచున్నాఁడు)

రమ—(సంతోషముతో) మధురికా! యదృష్టవశమునఁ గలకంఠుఁడు కూడ వచ్చినాఁడు.

మధు—సఖీ! భాగ్యవశమున నాపాపిష్ఠుఁ డీయన కమంగళమును జెప్పినాఁడు కాఁడు. చెప్పియున్నచో మల్లికకుఁ గలిగినట్లే నీకును మూర్ఛావ్యసనము సంభవించి యుండును.

కల—ఏమీ! బాటసారివేషముతో వచ్చిన శంబరకశిష్యునిచేత మీరును మోసపోయితిరా?

శ్రీరస్తు.

మల్లికామారుతప్రకరణము.

పంచమాంకము.

(తరువాత విప్రవేషధరుఁడు రాక్షసుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

రాక్ష—ఆహా! యకుతోభయంబు నతిమనోహరంబును గదా యస్మదీయకుల చరిత్రము!

మ. నరమాంసంబున భోజనంబు జరగున్; రక్తంబు పానీయ మౌ;
సురతక్రీడయు స్వేచ్ఛమై నడచు నస్తోకాన్యదారాహృతిన్;
బరఁగున్ భాగ్యసమృద్ధి యజ్ఞమథనప్రారంభదీక్షన్; వసుం
ధర స్వచ్ఛందమనోజ్ఞరాక్షసజనిక్ సంతుష్టిగా దేమిటన్? 1

అస్మదీయజాతివిరుద్ధ మగుటచే నతిశోచ్య మయినను, సింహళద్వీపవాసి యగునాసఖుఁడు వికటగ్రీవునిపనినిమిత్త మీవేషము ధరించితిని. అతఁడు నాతో 'సఖా! ఖడ్గజిహ్వా! సకలమూర్ఛాహర మయినరత్నముఁ, జిత్రమయ మయినకన్యారత్నము, విమల మయినదివ్యాంబరము ననునీప్రశస్తవస్తువులు మూఁడును నాకుఁ గలిగి యున్నవి నీవును జూచి యున్నావు గదా! నే నీమూఁటిని లంకాపురగమన సంభ్రమాకులుండ నయి నానివాస మగుమఱ్ఱిచెట్టుమొదటఁ బ్రమాదమునఁ బడవేసి తిని. తద్వస్తుత్రయనాశనానంతరము నాయాయు వత్యల్ప మని లంకాపురవాస్తవ్యు లగుజ్యోతిష్కులు చెప్పియున్నారు. కాఁబట్టి తద్వస్తుత్రయాన్వేషణమునకు నీవు ప్రయత్నింప వలయు' నని యానతిచ్చినాఁడు. (హర్షముతో) విప్రవేషముతో వెదకుచున్న నాకు నమ్మూఁడును నీకుసుమపురమందే కంటఁ బడినవి. (విస్మయముతో) ఆహా! యనిర్వచనీయసౌందర్యనియంత్రితసకలలోకలోచన యగు నచ్చిత్రకన్యయు, దుకూలాంచలలిఖితుఁడును, మరకతస్తంభస్నిగ్ధరుచియు నగున త్తరుణవయస్కుండును నిట నిజముగా నే యున్నారు. (నవ్వి) వారేదొంగలును. (వికటముగా నడచి ముందు చూచి) సాయంసంధ్యాసమయమ్మునఁ గ్రమ్మకొనెడు నమ్మనిచీఁకటిని జిక్కఁబఱచుచు నాకసము వాఁకుచున్నయీచీఁకటిబ్రమ్మాఁకుల పెనుదోఁ పేమిగా నుండునో? (బాగుగఁ జూచి) కుసుమపురోపకంఠవాసిని యగు కాత్యాయనీదేవి విహారోద్యానము గానోపును. ఇది రాత్రులయందుఁ ప త్కాలసన్నివిష్టసకలపరివారమండలం బయి మనుష్యదుష్ప్రవేశముగా నుండు నని

రావభయంకరంబుఁ జికురగ్రహయాళుకరంబు నైనదం
తావళిరాజుబారి కటు దప్పెనిఁ కిప్పుడు చెప్ప నేటికిన్ ? 36

కల—వయస్యా! యామెయన్నయపరరాతుఁడు శంబరకపక్షపాతి యని సందేహము.

మారు—అంతమాత్రమున నేమి?

క. తరుణులు సమవ్యాధు లయిరే, నిరువురుఁ బ్రతికూలు రైననేమీ బంధుల్ ?
విరసు లయిరేని వారి, ర్వ్యయ వీరనుకూలురైరి పోషల మేమీ ? 87

కాఁబట్టి మనము శిబిరమునకుఁ బోదము.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు)

ఇది శ్రీపరమేశ్వరవరప్రసాదలబ్ధ సరసకవితాధురంధర వడ్డాది సాధునంశక్షీరనీరాకర రాకాసుధాకరాచ్చనామాత్యపౌత్ర హరితసగోత్ర పవిత్రగుణకదంబలక్ష్మాంబాగర్భశుక్తిముక్తాఫల నూరపరాజప్రధానతనూభవ విబుధవిధేయ సుబ్బరాయనామధేయాంధ్రీకృత మల్లికామారుత ప్రకరణంబునందుఁ

జతుర్థాంకము.

మారు—కలకంఠ! మసపుశేనుఁ గామెను బట్టుకొనఁ బోవుచుండఁగాఁ బయినుండి నీ వేలాగున నుతికితివి?

కల—మిత్రుఁడా! నీవు భ్రమరకమాత్రపరిజనుండ వయి వసంతవనమున నుంటి వని నేను విని త్వరితముగా నీయొద్దకు వచ్చుచుండఁగాఁ దారిలోపల సారసిక దారసిల్లి నన్ను సోమసరస్తీరమునకుఁ గొంపోయినది.

మారు—(తనలో) అవురా! యితనిని గూడ సారసికయే దీసికొనివెళ్ళెనా? (ప్రకాశముగా) తరువాత?

కల—తరువాత జలక్రీడానంతరమునఁ, గడలినడుమనుండి కలుహంసలజనరాలునుం బోలె సరోమధ్యమునుండి బయలువెడలు రమయంతికను నేను జూచితిని.

మారు—తరువాత?

కల—తరువాత—

ఉ. స్నానముచేసి వెల్వడుచులసజ్జలబిందుతరంగితాంగిఁ బ
ద్మానన, సక్తసూక్ష్మవిమలాంబరలోభ్యనితంబభారఁ దీ
రానను నిల్చనాపయిని గ్రాలెడుచూపులదాని, మన్మథుం
డాననఁ బోణి నామనసునందు లిఖించె స్వకీయకౌశలిన్. 34

మారు—మిత్రుఁడా! జవ్వనపుశిల్పిచేత సముల్లిఖితంబు లయినవితంబినులయంగకంబులు హృదయంగమంబులు; స్నానమాడి వెడలునప్పుడు వారియొప్పిదము చెప్పవలసిన దేమి? తరువాత?

కల—తరువాత నయ్యావన మదద్విరద మాకస్మికముగ సమీపింపఁగా నెట్టనేదిష్టపాదపంబు నధిరోహించి గుబేలున దానిమీఁద నుతికితిని.

మారు—(హర్షముతో) అదృష్టవశమున రమయంతిక మృత్యువుచేతనుండి తెరలింపఁబడినది.

కల—చ. జనులు హాహాకారముల నుతులు సల్పఁగ నే గజకంఠపీఠిఁ జ
ట్టనఁ బయినుండి హుమ్మని హతాస్తతి దూఁకుడు, నేమి చెప్పఁ దాఁ
బెనఁగొనుహర్షరాగభయవేగవశమ్మున నమ్మృగీవిలో
కన హృదయంబు దిగ్గురన గాఢపుమూర్ఛ మునింగె నక్కటా. 35

మారు—ఁ! నీకోరిక నెఱవేఱినదే యని తలంచుకొమ్ము. చూడు—

ఉ. రూఢవిభ్రమకథాపరివర్ధితరాగవృత్తి దాఁ
గావున మున్నె యాబిడ సఖా! భవదీయకరస్థ యయ్యె; సం

డహితత మేను గోసి తని వందుత బెంగ యొసంగుతన్ గనున్
గ్రుహిణుఁడు తుల్యరాగజనదుర్లభతాఘటనక్ గృతార్థతన్. 29

కల—మిత్రుఁడా! మల్లికామారుతులకు మీ కనురూప మగు పాణిగ్రహణమంగళము సర్వమంగళ కసమ్మత మనుట సంగత మగునా? చూడు.

తే. గీ. సేవచేతఁ బ్రసన్న యాదేవిసుప్ర
సాదమూర్తులు గద మీ రసంశయముగ
భావమున నేను పద్మాగుపజ్ఞ మైన
విఘ్న మిది యుండు కేనియు విశ్వసింప. 30

మారు—కలకంఠా! కర్మవిపాకములు కరము విచిత్రములు గదా! ఇది యవిశ్వసనీయ మెట్లగును? చూడు.

క. కలిగించు శుభాశుభములు। తొలుతటికర్మములు సుఖము దుఃఖము; దైవం
బల రెంటిని గుడుపు మంటదా। నలుగు పటస్థుఁడుగా నుదాసీనుండై. 31

కల—ఏల యిట్లు పలికెదవు? కలవింగకవృత్తాంతము వయస్యునకుఁ బ్రత్యక్షమే గదా!

మారు—(ఆలోచించి) ఆహా! సంశయస్థాపితుండ నయితిని గదా! (తనలో) ఇందుల కేమి చేయుదును? (గర్వముతో) ప్రణతజనపారిజాతవల్లిని భవానిని బ్రసన్నురాలిం జేసికొనియెదను.

తే. గీ. గౌరియాలయమునకు నొక్కండ నేగి
విఫల మగునాదుప్రాణముల్ విడుతు నొండెఁ
బ్రాణవల్లభ మల్లికఁ బడయువాఁడ
నొండెఁ దద్దేవి పాదాబ్జయుగము గొలిచి. 32

ప్రకాశముగా మిత్రుఁడా! కలకంఠ! నీహృదయము దమయంతికాక్రాంతము గదా!

కల— సిగ్గునఁ జెఱునగవుతో వయస్యా! సత్యము గనుఁగొంటివి.

చ. కలితనిగూఢభావములు గాఢతరోత్కలికంబులున్ సభా
వ్యలవసముద్గమంబు లగుభవ్యకటాక్షము లాపె నాపయిం
బలుమఱు చిమ్ముచుం బిఱుఁదుబర్వన మంథరమందయాన మై
నిలయముఁ జేరఁ జుండియును నెచ్చెలి నాయెడఁదం జరించెడున్. 33

నలరి, తరంగితములు ఘూర్ణితంబులు స్తిమితంబులును మధురములు స్నిగ్ధములును ముగ్ధంబులానవమోహనాంగి| చారునయనాంబురుహవిలాసంబులహాహా నాపయిం బ్రసరించుచండము దలంప| జల్లుమని మేను పారవశ్యము వహించు.

మధు—ఇటు. ఇటు.

రమ—(వెనుకకుఁ దిరిగి) మధురికా! పూర్ణచంద్రసుందరుఁ డగుమహాభాగునిమరల నెప్పు డయినఁ జూడఁ గాంతునా?

మధు—సఖీ! ముందుగ దుష్పరాతుఁ డొకఁడు శంబరక పక్షపాతి యని సంశయము. కానిచో దర్శనమే కాదు, వేటొకటియు సుంభమే సుమీ.

రమ—(నిటూర్పుపుచ్చుచు నెట్టెట్టో నిష్క్రమించుచున్నది.)

మల్లి—నవమాలికా! కర్ణాంతదీర్ఘవిశాలలోచనపుండరీక మయిన మహాభాగునిముఖచంద్రమండల మితఃపరము దుర్లభదర్శనము గదా! అందుచేతఁ గఱవుదీఱ నిప్పుడే యింకొకమాఱు చూచుకొనెదను. (మోముద్రిప్పి కన్నీళ్ళతోఁ జూచుచున్నది)

సార—కాళిందీ! చూడుము. సకరుణానురాగనివర్తితముఖచంద్రమండల యగుమల్లికనేత్రములు, బాష్పపూరపూరితము లయి తుషారకణకరంబితకమలపత్రములకు మిత్రము లగుచున్నవి. కాఁబట్టి మనము పోయి యామెనాశ్వాసింతము పద.

కాళిం—సఖీ! మహాభాగుఁ డిట్లుండఁగా మనకుఁ బోవఁ గాళ్ళాడునమ్మా?

మారు—మీరు మల్లిక ననుసరింపుఁడు.

కాళిం—మహాభాగ! యిదియు వారాణసీపథికవచనముకంటె వేఱు కా దని తలంచుకొమ్ము. వానిస్వరమాకాశవాణీస్వరమును బోలి యున్న దని పారసిక చెప్పుచున్నది.

సార—మఱేమి?

కల—ఇది పోలియున్నది. వానిదుర్నయవిలసితము లిట్టివే.

మారు—(తనలో ఇవి యూఱటలు గదా! (ప్రకాశముగా) కాళింది! మల్లికాసీమంతలాలిత మయినరత్నమిదిగో. మణి నిచ్చుచున్నాఁడు)

కాళిం—(పుచ్చుకొని) అయ్యో! వెదకినను మాకిది కనఁబడ దాయెనే. నిష్క్రమించుచున్నారు)

మారు—(నిట్టూర్పుపుచ్చి) హా! దరి యంచు లేనిదుఃఖసాగరమునఁ బడితిని గదా!

చ. తహతహ మీఱుతన్ బొడముతన్ బలుమూర్ఛలు దాల్మిదూలుతన్
బహుళత నాధి గాంచుత మపారసుఖేచ్ఛ నళించుతన్ మరుం

త్వరితముగా నీమెను గొనిపోవుదము.

నవ—(విషాదముతో) భర్తృదారికా! యిటు, ఇటు.

మల్లి—(సబాష్పగద్గదముగా వెనుదిరిగి) నయనాభిరామమహాభాగ! మరణైకశరణురాలగుమందభాగిని మల్లిక వీడుకొనుచున్నది.

నవ—భగవతి! కాత్యాయని నీవు దయార్ద్రహృదయవు గావా? నీపాదములే యాధారముగా నున్నయీమల్లికకు జీవితసంశయావస్థ దెచ్చి పెట్టితి వేమమ్మా? ఒకవేళ నీయాదేశ మిట్లు కాలేదేమో. ఇది కూడ నాశంబరకశిష్యని వంచనమే కావచ్చు నని తలంచుచున్నాను.

సార—(జనాంతికముగా) కాళింది! నవమాలిక యథార్థము పలికినది.

మల్లి—(తనలో) అయ్యో! మల్లికా! యింతటిదే నీబ్రతుకుఫలము? హా! తల్లి! కాత్యాయనీ! నన్ను రాక్షసునిహస్తమునఁ బెట్టితివేమి? (నవమాలికతో నిష్క్రమించుచున్నది)

రమ—సారసికా! నే నెటు లయిన నీమల్లిక ననుగమించెదను. జీవితదానమహోపకారి యయినమహాభాగుని నేను సెల వడుగ లేను.

సార—మహాభాగ! నీవిచ్చిన శరీరమును దీసికొని రమయంతిక యింటికిఁ బోవ ననుజ్ఞ వేఁడుచున్నది.

కల—గృహము నలంకరించును గాక.

కాళిం—సారసికా! తమహృదయంబులను భరియింప వలసినభావికాలదుస్సహావిరహవేదనను దలపోసికొనుటవలన సవిశేషవర్ధమాన మగుమదనానలంబు ధూమంబునుం బోనిదీర్ఘతరనిశ్వాసంబులతోడను, నుద్దామవిభ్రమోల్లసితభ్రూలతాకలంకితము లయినక్రేఁగంటిచూపుకోపులు ప్రకటించెడు ప్రణయానురాగసర్వస్వంబులతోడను, వాడలెల్లను గ్రమ్ముకొన్నక్రొంజెమటలం దోఁచిన రొండొరులప్రతిబింబముల మాలమునఁ బ్రాప్తించుగాఢోపగూహనసుఖంబునం జేసి నారుమొలచినతీరునఁ దలచూపుపులకనికరంబుతోడను రమయంతికాకలకంఠు లెట్టు లున్నారో [illegible]డు చూడుము.

[illegible]ల—(అనురాగముతో [illegible]) కలో

[illegible] నయంబుల్ బ్రణ[illegible] [illegible]ము లౌ[illegible] [illegible] నను జాల[illegible] వగు[illegible]
మన[illegible]స్వామికి జన్మ[illegible] [illegible] [illegible]ద్యంబునకు వి[illegible]దకము లగుచు
[illegible]పం[illegible] [illegible]ణసమస్తంబు లౌను సా[illegible] జలావలకరనికము లగుచు

(ప్రతిహారి కనకలత ప్రవేశించుచున్నది.)

కన—నవమాలికా! మనయమ్మగారు దుస్సహదుఃఖసంతప్తహృదయురా లయి భర్తృదారికను శీఘ్రముగా నింటికి దోడుకొని రమ్మని యాజ్ఞాపించినారు. ఆమె సకలపరిజనపరివృత యయి వసంతవనపరిసరమున వేచి యున్నారు.

నవ—(భయముతో) కనకలతా? యమ్మగారు దుస్సహదుఃఖసంతప్తహృదయురా లెందుచేత?

కన—(విషాదముతో) భర్తృదారికను శంబరకుఁడు వరుఁ డని కాత్యాయనీభగవతి యమాత్యులవారి కానతిచ్చినది కాదా?

(మల్లికామారుతులు విషాదము నొందుచున్నారు)

సార—(జనాంతికముగా) సఖి! కాళింది! యది యామాయబోటసారి యగుశంబరకశిష్యుని వంచనప్రభావము గాని నిజము గాదు.

కాళిం—(ఖేదముతో) కటకటా! వసివాడినమోముఁదామరలచే గుండెతల్లడము వెల్లడి యగుచున్నయీమల్లికామారుతుల యేతద్దురవస్థ నేను జూచి భరింపఁ జాలకున్నాను.

రమ—(జనాంతికముగా) మధురికా! మన్మథుఁ డెంతవెగటుపని చేసినాఁడే; పరస్పరసదృశానురాగు లగువీరి కకాండవియోగ మాపాదించెను.

మారు—(దుఃఖముతో)

చ. సొగయుచు నీమె నేఁ దొలుతఁ జూచిననాఁడటు లంకురించి యే
పుగఁ గ్రమవృద్ధమై ననిచి పూచి ఫలోన్ముఖమైనయస్మదీ
యగురుమనోరథ ... రుహం బకటక్కట! కూలి పోయె నే
మిగ్గులఁ గృతాంతనైశసమిద్ధమహాశనిపాతదగ్ధమై. 27

మల్లి—అయ్యో! మల్లికా! యింతటిదే నీబ్రతుకుకాలము? హా! తల్లి! కాత్యాయని! నన్ను రాక్షసునిహస్తమునఁ బెట్టితి వేమి?

మారు—(మల్లికముఖము చూచి తనలో)

చ. దరి గొన కుండెఁ గాక పరితాపమునన్ భవదీయచిత్త మో
గిరిసుత! తల్లి! దుఃఖభరఖిన్నముఖున్ ననుఁ జూడ; నక్కటా!
తొరఁగుక ... బిందువులతోఁ గనుపట్టవ దేల నీకనుల్,
కరము విషణ్ణవ ... గుకన్నియ నీమెను జూచి యేసియున్. 28

న—నవమాలికా! భర్తృదారికను జూడమి నమ్మగారు వగచుచున్నారు. కాఁబట్టి

సార—(జనాంతికముగా) కాళింది! వీనిస్వరము గూడఁ గరభఘుర్ఘురమయి యల్లయూ కాశవాణి ననుకరించుచున్నదని చెప్పితినిగదా?

మారు—కలవింగకుఁడు నాకు నపకారి యయినను మహోపకారమే చేసినాఁడు.

తే. గీ. తరుణి యాలించి నాదుమిథ్యావిపత్తి
దలఁచె నిశ్శంకముగ జీవితమును బాయ
నఖిలవిస్రంభపాత్ర మవ్యాజమైన
ప్రేమసర్వస్వ మిందుచే విశదపడియె. 26

(తెరలో) భుజస్తంభస్తంభితప్రతిభటకరటిఘటు లగుసేనాభటులారా! మణికూటకటకంబులయందును వసంతవనోపకంఠంబులయందును, సోమసరఃకూలోపశల్యంబుల యందును బరిపంథిసింధురకంఠీరవుం డగుకుమారమారుతుని, సమరార్ణవమందరదోర్దండుం డగు కలకంఠుని మీర లన్వేషింపుఁడు. వార లిరువురు భ్రమరకమాత్రపరిజను లయి మాకుఁ దెలియ కుండఁ దద్యాలప్రభిన్నమదరోషామష్ట దురుపసర్పంబు లయినకుంజరంబుల డీకొన్నవారు (అందఱు వినుచున్నారు)

కాళిం—(చూచి) అహో! ప్రచలత్కులాచలసహస్రసాదృశ్యంబు లయినభీషణగజఘటలచే నిరుద్ధపురోభాగం బయి వలత్తురగఖురకుద్దాలోద్దళితధరిత్రీతలచలితధూళిపాళికలచే ధూసరితదిశాముఖం బయి యదిగోఁ జమూసమూహ మీలాగున నే వచ్చుచున్నది.

మారు—భ్రమరకా! వెళ్ళువెళ్ళు. సంభ్రమము వలదు వల దని వారింపుము.

భ్రమ—చిత్తము దేవా! (నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

నవ—ఆహా! భ్రమరకముఖనిర్గత మయినముచల చెలియలకట్టగా సేనాసాగర మక్కడనే నిలిచిపోయెను.

మల్లి—(జనాంతికముగా) అయ్యో! యింతటిసైన్యచక్రమునకు నధినాథుఁ డయి న సకలలోకమండనభూతుఁడు మహాభాగుఁడు నానిమిత్తమున నేకాకి యయి భయంకరద్విరదమున కభిముఖముగాఁ బరుగువారెను గదా!

నవ—సఖి! యిప్పు డయిన నీవు తిన్నగాఁ జేయవు. నిన్నాయనకు సమర్పించుచుంటిమి గదా!

మల్లి—సఖీ! పితృపరవశనైతిని, నే నేమి చేయఁగలను? మల్లికావరనిర్ణయమున భగవతి కామందకీదేవియే కాని నేను ప్రమాణము కానని తెలిసి సన్నిధానమున నాయనగారు ప్రతినచేసిరి గదా?

వినుచుండెను. అందుచేతనే యిప్పుడు—

చ. అట నిటఁ జెట్లక్రిందఁ బ్రమథార్భకు లాడెద రాటలన్; మహా
ర్భటి నదె విఘ్నరాడ్గళరవం బుఱుమట్లు వినంబడుం; బురీ
ఘటలు భయోత్థఘీత్కృతుల గంపతి దోలఁ దలంగ వీచు నా
నటముగ గంధవాహములు వాహనసింహసటావిఘట్టులై. 2

(భయముతో) కాఁబట్టియే యీప్రదేశము మాకుఁ జేరరానిది. ఈదేవి యసురరాక్షసులపక్షమున నిసర్గద్వేషిణిగదా! మాయావిదుఁ డగువసుదేవనందనునకుఁ దోడఁ బుట్టువు. అస్త్రీ) సామాన్యపరాక్రమురాలు.

తే. గీ. కొమ్ముకొన నింద్రునాపవాహ్యమ్ముఁ జిమ్మి
నట్టిమహిషాసురునియుత్తమాంగ మీమె
లేఁత దగుచిగురాకుపోలికఁ దనర్చ
తనదుపదతలమున విమర్దన మొనర్చె. 3

అయినను నీమెపరాక్రమము భీరుజనప్రశంసాగోచరమే.

మ. తొలి మద్వ్యాళవతంస మట్లదశమూర్ధుం డాత్మదోస్సమునం
డలియం గోరి పెకల్చి పిండిమల యొత్తెం గాద యుద్వృత్తిగాఁ;
జలియింపం గిరి, యేమి చెప్పఁ దదవస్థన్? గాఁగిలించెం దనం
త లసత్పాటువచోనపేక్ష విభు నంతన్ వాసుఁ దా భీరువై. 4

(మార్గాంతరమున నడుచుచు ముందు చూచి కౌతుకముతో) గంధగజకుమారమంథరసంచారంబుతో నిశ్శంకంబుగా నంబికాయతనారామమునఁ బ్రవేశించునీయభినవారూఢయౌవనారంభుఁ డెవ్వఁ డగునో?

చ. మరకతరత్నకాంతి యయి మంజులపాండురగండభాగుఁడై
యురుభుజదండమండనమహోగ్రకృపాణలతాసమేతుఁడై
కరము మనోహరాకృతిని గాంచియు వీఁడు భయానకుం డగున్,
పరుషవిషాహియుక్తవిటపం బగుచందనశాఖికైవడిన్. 5

(బాగుగఁ జూచి) అహో! వీఁడు మాదుకూలపుఁ జెంగున వ్రాయఁబడినపడుచువాఁడు. ఆచిత్రకన్య వీనియధీన. (భయముతో)

క. తన తేజునఁ జీఁకటిలో, నను సైతము దవ్వులనె కనంబడు నేత
త్తను వకట! దురాసదుఁ డీ, యన యౌవనజృంభమాణహాస్యుఁ డెటన్. 6

కాఁబట్టి యీతనిచేతఁ జిక్కినయాచిత్రకన్య దుర్గతి యని తలంచెదను. అయినను

సత్యకన్య యుండఁగాఁ జిత్రకన్యతో నేమిప్రయోజనము? ఈవృత్తాంతము సర్వము మణికూటశిఖరాగతుం డగు చెలికానికి వికటగ్రీవునికి నివేదించి నాయిచ్చం బోయెదను. (ఆకాశముఁ జూచి) ఈసమయ మస్మత్సంచరణోచితము గదా!

ఉ. మాయనిక్రొత్తనెత్తురులమాంసపుసంచయమట్లు సంజకెం
జాయ విహాయసాంతమున సాంద్రముగాఁ గొనసాగుచుండఁగా,
వాయసపఙ్క్తిమై నిరులు వావిరిగా నరుదెంచి ప్రస్తర
త్తోయుతిమట్టులయ్యది సమస్తము గ్రస్తమొనర్చెఁ దోడుతోన్. 7

(నిష్క్రమించుచున్నాఁడు. విష్కంభము)

(తరువాత ముందు చెప్పినట్లు మారుతుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

మారు— (అపేక్షతో)

చ. అరమర లేనిప్రేమ విరివై, నునుసిగ్గునఁ బొల్చి, తేల్చుచున్
గరణములన్ బ్రమోదరసకంధి, హృదంతరగూఢభావముల్
సరసపుపృక్ప్రచారములజాడ వెలార్చెడు సుభ్రువిభ్రమో
త్కరమున కేను దొల్లిటివిధంబున బెండియుఁ బాత్ర మౌదునా? 8

కష్టా! యీవిషయమును బౌనఃపున్యముగాఁ దలంచుకొని తలంచుకొని నాహృదయము నుతాప మొందుచున్నది.

తే. గీ. తన్ను నన్యుండు పెండ్లిగాఁ దలఁచు టెఱిఁగి
వెడలు చింటికి నంతర్విభిన్నహృదయ
యిందుసుందర మైనమో మిటు మలంచి
సారె ననుఁ జూచెఁ, జూపు బాష్పము గలంప. 9

(మరల నపేక్షతో)

ఉ. పొంజిగియంటి మొవ్వనడిపొట్టవలెం గడు గొరవర్ణమై
పుంజితపున్నిసర్గరుచి మున్ని కతోరసుమాయుధవ్యథా
సంజనితంపుఁ బాండిమ నెసంగుచునంగవపాంగుతోడి యా
కంజదళాక్షియంగ మిఁకఁ గౌఁగిటఁ జేర్పను జూడఁ గల్గునా? 10

అయిన నట్లనుకోనేల? అది యనుభూతమగుచునే యున్నది గదా!

ఉ. నేనిదె కూరుచుండి శయనించి నిలంబడి యేగుచుండి కు
మ్మానియు మేలుకాంచి కను మూండి నటించుచు నుండి యానినై
నానను మంపమానసపురాణ నగుమోమునఁ బ్రేమ ద...

దేనిముపల్కులన్ దగుసతిఁ గనుదున్ నను హత్తి రేపగల్ 11

(ముందు చూచి సంతోషముతో)

క. కురువకచంపకకేసర, కురంటకతమాలముఖ్యకుటసాంద్రంబున్
బరిహసితనందనం బిది, యరయం గాత్యాయనీగృహారామ మగుఁ 12

(అనుతాపముతో) ఎల్లర్తాత్రుల సర్వస్వపర్వగణంబులు సాక్షాత్కరించు చుండుటం జేసి మానుసుల కిది దినసైకగమ్య మని వినంబడుచున్నది. (తెరలోఁ గలకలము)

మారు—(చూచి విస్మయానందములతో) ఆహా! యహంపూర్వికాప్రణమనావర్జితము లయినమానికపుబోమిడికములపరస్పరసంఘట్టనమున విస్రస్తస్రస్తరుకుసుమాపీడు లయి వచ్చిపడుచున్నయమృతాంధసులచేత మృడానీభవనసమీపమున నంబరము గిక్కిఱిసి యున్నది. (కౌతుకముతో)

తే. గీ. పుణ్యతమపర్వమందు సంపుల్లనేత్రుఁ। డవతరించెడు నదె పైబిడౌజసుండు
కమలవనసృష్టమై పెనుగాలిచేత। ధూత మా దేవతానదీస్రోతమట్లు 13

శా. త్రైలోక్యంబును భూవిధేయము, బలిప్రధ్వంసి తమ్ముఁ డా, ది
క్పాలుర్బంటులు, స్వస్తివాది గురుఁడున్, బ్రాఁబల్కు స్తోత్రంబు, జ
న్నాలే యామెత కిల్లు హైమగిరి, మందారాళి పూఁదోఁట, మిన్
జాలే బావి, యొడల్ శచీశయనపీఠం బింద్రుభాగ్యం బహో. 14

(మఱియొకవంకఁ జూచి) మెఱపువెలుతురువలెఁ గన్నులు మిఱుమిట్లుకొల్పుచున్న యీపెద్దవెలుఁ గేమిగా నుండును? (ఆలోచించి)

ఉ. అంపఱకున్ సమాన మగు నాస్యము వేల్పులకున్, బురత్రయీ
సుంపరుశాంత్ర మంగళపుసూత్రముఁ ద్రెంచినశూలికన్న, రూ
పొందినస్వాహనోముఫల ముత్కటతేజమునం దమంబు మా
యం దిగుచున్నవాఁ డితఁ డహర్పతితేజుఁ డుమాగ్రసూను డగున్ 15

(చిఱునవ్వుతో) ఈతనిం జూచి యీషదున్మిషితమందహాసముగా హారమహిషి స్మరదాహము సంస్మరించు నని నే నూహించెదను. (వేఱొకవైపు చూచి) ఓహో! భీషణజ్వాలాకారుఁ డిదిగో భగవానుఁడు శాస్త్రదేవుఁడు.

ఉ. పాపహతాత్మజీవులకుఁ బ్రాచితపుంబరమోక్షకామము
జూపఁగ నయుక్తసంపాదనము శుద్ధమనంబునఁ జేయువాఁ డిరుల్
వాపుడుఁ, జెట్టునాజగము చుట్టము గాదిలిపట్టి యైనవాఁ
డీపావకట్టునాతఁడు పిశంభుఁ డేల నమోనమస్స్కఁ డా? 16

అయ్యో! యీయనవాహనమున కీయాకస్మికసంభ్రమ మేమి కారణమా? ఆ! తెలిసినది

ఉ. మాత! జోహార్ జోహా ర్మహిషమర్దని! నీ కని మ్రొక్కుదేవసం
ఘాతము వాక్ప్రయంబు భయకంపిత మౌచును నాలకించి, తక్
దూతలు మట్టుకొన్న జవధూతవిషాణభయానకంబుగాఁ
బోతు ప్రధానకంబు సలుపున్ వలవంకకు ఘుంట మ్రోఁగఁగన్ 17

(అన్యత్ర చూపుఁ బఱపి భయముతో)

చ. వికటపుమోముఁ, గ్రొమ్మెఱుఁగువంటి ద్రుకలున్, నరకంఠమాల, తా
శికుటమహాభుజంబులు, జ్వలన్నయనంబు లగోన్నతంబు మే
చకఘనకాయముం గలిగి సర్వభయంకరుఁ డౌచు విన్కనిన్,
వికృతము డా [illegible] ండి కనంబడు నీతఁ డెవ్వఁడో, 18

(విమర్శించి) ఇతఁడు [illegible] డని వినంబడురక్షఃపతి నిరృతి యని తలం
చెదను. (నవ్వి) అహో! యీతనియం దంబికాపరివారవర్గమున కెంతసౌ
హార్దము!

తే. గీ. వేగఁ బ్రత్యుద్గమింతురు, కౌఁగిలింత్రు। స్వాగతంబుల నడుగుదు రవసరంబు
నుచితము వచింత్రు, నిరృతిరా, నిచట నున్నప్రమథులెల్లను నిండారుప్రమదమునను.

(స్పర్శసుఖమనుభవించి) ఏమిది? నాయంగము చల్లనిమడుఁగులో మునిఁగినట్లు లా
ఘవ మొందుచున్నది! (చూచి)

తే. గీ. హారకుండలధరుఁడు రమ్యాననుండు। నగుచుఁ గనుఁగవ దనియించు నంబుభర్త,
విమలతారకపూర్ణసుబింబయుక్త। మైనగగనావకాశంబునంవమునను. 20

ఓహో; యీతని తేజ మితర తేజఃపరిభావకము.

క. వరుణుని తేజం బన్యము। హరియించు నటన్న నేమి యబ్బుర మీతం
డిరవుకొనుకడను [illegible] తరుణమున నె పొనుఁగుపడుఁ గదా పెనుజోతుల్. 21

(మఱియొకయెడఁ జూచి తావి నరసి) సకలేంద్రియసంతర్పణం బయినపరిమళంబునఁ
బ్రపంచము ముంచివేయుచున్నాఁ డీతఁ డెవఁడో? (బాగుగఁ జూచి)

చ. అనలుఁడు మిత్రిసంతుఁ డగు, సన్నము పాముల కబ్బు, నూర్పుప్ర
చ్చును భువనం బనూన మగు శూలిశరీర మెవండు గల్గ, మూ
ర్ధనమనసంచలత్కుసుమదామగళన్మకరందపలుబ్ధభృం
గనిచయగానబంధురుఁడుగా నలగంధవహుండు దిగ్గడున్. 22

(ఇంక ప్రవేశించినట్లుగా) ఏతద్దర్శనంబున నాహృదయ మేమో కాని యనిర్వాచ్య మయిన

యౌత్సుక్యము నొందుచున్నది.

తే. గీ. మానసము హర్షపడు, స్వాప్నమతి జనించు
నితనియెడ నేమొకో యిది యే నెఱుంగ; (చిఱునవ్వుతో)
నైన సంగంబునను గేవలైక్యబుద్ధి
గలుగు సమనామములకుఁ బయస్సులకుఁ బోలె. 23

(అతికష్టముగా నన్యత్ర చూపు [illegible] ఏకపింగళమయినకనుంగవతో సన్నిహితుం డయిన సమగ్రభూషణమణిప్రభాశకలితశార్వరాంధకారోన్మేషుఁ డీపురుషోత్తముఁ డెవ్వఁ డగునో? (తెలియుట నభినయించి)

చ. కలుములకాఁపురంపుటలకాపురమాళికి సార్వభౌముఁడున్
విలసితనైజభూధరనివేశితశీతలపాదచూడుఁడున్
లలితపుయక్షరాజ్యకమలాచపలావళి కంబువాహుఁ డా
నలఘుదిశాధినాథమణి యైలబిలుం డగునీతఁ డారయన్. 24

(సానునయహర్షంబుగా) ఆహా! నాసౌభాగ్య మవాఙ్మనసగోచరము గదా!

మ. సజవోచ్చైర్గలదౌపవాహ్యవృషభస్పందానువృత్తిస్ఫుర
న్నిజచూడోచ్ఛలితాదితేయతటినీనిర్హ్రాదుఁ డాహ్లాదకృ
ద్ద్విజరాజచ్ఛవి, తాను దృక్పథమునం దీపించుచున్నాఁడు పూ
ర్వజయుం డవ్వల దవ్వులం దొలఁగ దారిం దారునం దేవతల్. 25

ఉ. దేవర యిప్పు డొద్ద కరుదేరఁగ హర్షపరీతచిత్త యై
దేవియుఁ దత్తఱంబునను దిగ్గనఁ బర్యెకవ జాఱ లేచి, కై
లా విడఁగా జయాసఖి, కెలంకున మిక్కిలి సంభ్రమంబునన్,
దా విభు దాయఁగాఁ గొనిపదంబు లిదే మెలమెల్ల నేగెడున్. 26

(మరలవిలోకించి) ఆహా! యిది యతిమనోహరముగా నున్నది.

క. సురసిద్ధసాధ్యవిద్యా। ధరకిన్నరసుందరులయుదారనయనభా
సురముఖముల నిండి దివం। బరు దగు బహుచంద్రమండలాన్వితమట్లై. 27

నే నీబృందారకుల కందఱకు వందన మాచరించెదను.

తే. గీ. లగ్గు నొడగూర్ప నెగ్గుఁ దొలఁగఁ బెట్టఁ
గలుగునింద్రాదిదిక్పాలకులకుఁబ్రీణితిఁ
యేతదఖిలామరశ్రేణి యెపుడుఁ గొలుచు
దేవి కీశైలరాజపుత్రికి జోహారు. 28

(నమస్కరించి లేచి పైకిఁ జూచి) అయ్యో! యాకాశము శూన్యమైనది.

తే. గీ. వేలుపులు లేరు; లేరు దిక్పాలు రప్స । రసలు లేరు; విమానసర్గంబు లేదు;
కేవలంబును దొంటిభయావహంపుఁ । జిమ్మచీఁకటి శేషించెఁ గ్రమ్ముఁకొనఁగ.

నిర్వర్తితశర్వాణీపర్యను లయి గీర్వాణులు గమించి రని తలంచెను. (హర్షముతో)

తే. గీ. వెనుకటిభవంబులందు సల్పినమదీయ
బహుతరోత్కృష్టతప మెల్లఁ బండె నేఁడు;
దేవతాసార్థమును దాను గేవలంబు
సాంబమూర్తియె నాకు సాక్షాత్కరించె. 80

(విమర్శించి) సర్వమంగళాచరణమూలోపసర్పణమున కిదియే నా కనుకూలసమయము సమీపించెడను. (పరిక్రమించుచు నపేక్షతో) అంబిక యనుగ్రహించునా?

క. ఉపచితఘనరాగుఁడ నే । నపారవిఘ్నాంధకార మడఁచి కరమునన్
జపలాక్షికేల్గ్రహింతు నొ । తపనుండు సరాగనళినితామరవోలెన్. 81

(ముందుచూచి) ఇదె యుపవనద్వారము. నే నిందుఁ బ్రవేశించెదను. (ప్రవేశించి తొట్రుపాటు నభినయించి నిర్వేదముతో) ఇది సమప్రదేశ మయినను నాయడుగు తొట్రుపడు చున్నదేమి కారణము? కానీ. ఇక్కడనే కూరుచుండి దేవిని బ్రసన్నురాలిం జేసికొనియెదను. (దోసిలిపట్టి)

ఉ. పంచలపాలుగా భిదురపాణి, కుబేరుఁడు పాఱ భీరుఁడై,
కాంచఁగ నీళ్ళలోఁ డాఁగ వలఁ గంపము, శూలియు మూలఁ దూఱ, వే
యంచులవాలుఁజోదు పొరయం బలుబాములు, సైఁప కెన్నరా
త్రించరుమస్తమేద్రంబు మధించినదేవిపదంబు గొల్చెదన్. 82

(సశ్లాఘముగా నాకాశమున)

ఉ. తోడివయస్య యావిజయతో సరసోక్తుల నింక మానకే,
జోడుగ నొద్ద మన్నశశిచూడునిమోమునఁ జూపుఁ ద్రిప్పకే,
పోఁడిగ నెత్తునంఘ్రిమణిభూషయు గల్లన మ్రోఁగ కుండఁ జెం
డాడితి వద్రిజా! మహిషు; నంబ! యి దేమి విలాసమో గదా. 83

(నిమిత్తమును సూచించి)

తే. గీ. ప్రియతమాలింగనము నీకు బెరయ దింక
నకట! దక్షిణబాహువా! యదర దేల?

యెఱుఁగవే మల్లికానుటనైకహేతు
నైనగగనోత్థకఠినవాక్యంబు నీవు? 24

(నిశ్వసించి యాకాశమున)

తే. గీ. ఆయనిర్వాచ్యకన్యకానర్ఘరత్న । మల్పసుకృతుఁడ నగు నాకు నబ్బని తగుఁ;
గాని త్వద్వాక్యమే కదా దానమూల । మంబ! నీకరుణార్ద్రిత కద్ది తగునె?

అయినను స్వకర్మాధీనసుఖదుఃఖుఁడ నయిన నేను భగవతి నీకాత్యాయని నుపాలంభించెద నేల? ప్రియతమురాలు లభింపమింజేసి నాజీవితము నిష్ఫలము గావున స్వయముపహృతంబు లయినయసుకుసుమంబులచే నీయార్యామహాదేవి నర్చించి సంతోషపఱిచెదను. (మరల నాకాశమున) ఓకాత్యాయనీ!

తే. గీ. ప్రణతకామితమందారవల్లి! తల్లి! । యనుఁగుఁజెలి నాదు మల్లిక యబ్బదేని
నాదు హస్తాసిలూనకంఠంపు మోము । గనుమిపుడు నీపదములఁ గోకనద మగును

(కత్తి దూసి సప్రార్థనముగా)

తే. గీ. పద్మపాటల మైననీపదములందు । దేవిరో! నాకు భక్తి వర్థిల్లుఁ గాక;
యనుఁగుమల్లికతోడ జన్మాంతరంబు । నందు నైనను సంగమ మబ్బుఁ గాక.

(ఖడ్గము కంఠమునం దుంచుకొనుచున్నాఁడు)

(ఆకాశమున) హా! నాథ! మారుత! రక్షింపుము రక్షింపుము. రాక్షసహస్తమునం దిట్లు చిక్కియున్నన న్నేల చూడవు? మొట్టమొదట మత్తేనుఁగుహస్తమునుండి నన్ను విడిపించి బ్రతికించినవాఁడవు నీవే కావా? హా! యంబ! గౌరి! నేను సత్యముగానే రాక్షసహస్తమున త్రోయఁబడితిని. హా! తండ్రి! హా! తల్లి! యిదిగో! గౌరీప్రసాదలబ్ధయయిన మీయేకపుత్రి మల్లిక చెల్లిపోవుచున్నది. హా! మాతృసమానురాల! భగవతి! మందాకిని! యిదిగో! నేను నీయాశ్రమపుసమీపమునకే తేఁబడినదానను. అమ్మా! నామీఁదిప్రేమచేతను గదా నీవు హిమగిరిని విడిచిపెట్టి యిచ్చోటికి వచ్చేసితివి! హా! సఖి! నవమాలిక! హా! కాళింది! మీదర్శన మిఁక నాకు దుర్లభము గదా! (ఖడ్గము కంఠమునుండి తీసి సంభ్రమాభిప్రాయములతో) ఏమిది! మల్లికాస్వరము కరుణకరుణముగా గగనగోచరమగుచున్నది! (విషాదవితర్కములతో)

ఉ. ఆక వసింప మేడపయి నభ్రము మిం చని కొంచుఁ బోయెనో?
నాక మలంకరింప సురనాథుఁడు వేలుపులున్ హరించిరో?
ప్రాకటభూష చంద్రకళ రాలె నటంచు గిరీశుఁ డెత్తెనో?

యాకసమం దిటుల్ కురరి యై విలపించెదు భీరు వే మొకో? 38

(పైకిఁ జూచి) అన్నన్నా! యెంతప్రమాదము

సీ. గుండె జల్లనుపల్లకోరమీసంబులు, వ్రేలుజుంజుఱు రాగి వెంట్రుకలును
ముడివడ్డబొమలమోమును, బెద్దతలకాయ, కఱకు దేరినవంక మెఱుఁగుఁగోఱ
లుఱుకు గ్రుడ్డులుఁగల్గి వ్యోమంబునను దమశ్చయమట్లు తోఁచు నీభయదుఁ డెవఁడొ?
తెలిసె నిశ్చయము; రాత్రించరుఁడు వీఁడు, ప్రథాపించుచున్నాఁడు; దైవ మెంత
యాపదఘటించె! నదె వానియంకతలము
నుండి ప్రభ్రష్ట యాచుఁ బయోధరంబు
వలనఁ గ్రొక్కారు మెఱుఁగుఁదీవయును బోలెఁ
బడెడు మల్లిక గడగడ వడఁకు చహహా! 39

(కన్నీళ్ళతో) హా! విధాతనిష్కరుణత!

చ. మునుమును నేన నేన యని బోటులు చేతుల నూఁత యీయ సో
పనములదారి నైనఁ గటిభారమునన్ మెలమెల్లడిగ్గనం
గన గగనంబునుండి పడిగాఁ బడు గాంగఝరిం బెకల్చి చి
మ్మినచవుదంతిచేతిబలిమిం బడుబంగరుఁదమ్మితీఁగనాన్. 40

ఈమెను నేను బడకుండఁ బట్టుకొనియెదను. (ఖడ్గము క్రిందఁ బెట్టి చేతులు వెలికిలఁ బయికెత్తుచున్నాఁడు)

(తరువాత మారుతహస్తగతయయి వడఁకుచున్న మేనితో మల్లిక ప్రవేశించుచున్నది.)

మల్లి— హా! పడిపోయితినిగదా!

మారు— (కన్నీళ్ళతో) అదృష్టవంతురాల! భయపడకు భయపడకు.

చ. మదిఁ బదిలించుకొమ్మిటులు మాటికి మేను వడంకనేల? నీ
కొదవ దుపద్రవం బసురయువతి నేని మఱొంటనేని యిం
కిది యభయప్రదేశము సుమీ! భవదీయవిధేయుచేయి యన్
మృదుతలిమంబునందు వసియించినదానవు చూడు సుందరీ. 41

మల్లి— (చయ్యనఁ జూచి) అహా! మహాభాగుఁడే. హా! మహాభాగ! (కంఠము గౌఁగిలించుకొనుచున్నది)

మారు— సుందరీ! యిది యేమి?

మల్లి— (దడవుగ నిశ్వసించి సిగ్గుతో) నేనాకాశవాణీప్రమాణమువలన మహాభాగుని పాదసేవ దుర్లభ మని తలంచి యీయర్ధరాత్రమునఁ బ్రాణసఖి యయిన నవమాలిక

ను గూడఁ గన్నమోఱఁగి మరణమునఁ గృతనిశ్చయురాల నయి భవనోద్యానమున కుఁ బోయితిని. పోయినతోడనే యెవఁడో రాక్షసుఁ డొకఁడు న న్నాకస్మికముగా నెత్తుకొని యాకసమునఁ బఱ గెత్తుచుండఁగా దైవికముగా వానిబారికిఁ దప్పి యిప్పుడు దేవరచేతిలోఁ జాఱి పడితిని.

మారు—(ఉచ్ఛ్వాసముతో)

ఉ. పాయవు శ్లాఘ్యజీవనము బంధుజనప్రియ! నాకునై, శుభం
బీయను తంపుమేను వొలియింపఁడు పీనుఁగుఁదిండి, పుణ్యు మా
హేయుని చేతికిం దొలఁగి తీగతి, భాగ్యము; నేలఁ గూలుచున్
నాయెద హేమమాలికయనం గయినేని తప్పృష్టమే, ప్రియా. 42

మల్లి—మహాభాగ! మీ రేల యిక్కడ దేవతాద్వితీయులరుగా విజయంచేసియుంటిరి?

మారు—ఉ. ఏనును నాశిరోంబుజము నీగిరిరాజతనూజ కింపుగాఁ
గానుక యిచ్చి, నన్ బడయఁగా మదిఁ గోరి, కురంగనేత్ర! కం
ఠానఁ గదించుకొంటి (చేతఁ జూపుచు) నికటస్థిత మీ యసి కేలఁ బూని—

మల్లి—(తొట్రుపాటుతో) మహాభాగ? సాహసము చేయకు.

మారు—(చిఱునవ్వుతో) యా! లోనసె నీదుశోకపుఁ బెలుంగు చెవిం బడఁ దంపు
మానితిన్. 43

మల్లి—(తనలో) అయ్యో! కడచినవృత్తాంతమా చెప్పఁబడుచున్నది? (సకరుణానురాగముగా) ఆహా! నానిమిత్తము మహాభాగుఁడు ప్రాణత్యాగము గూడఁ జేయఁ బ్రయత్నించెనే!

(తెరలో) ఎవఁడో యాయువు చెల్లినవాఁడు నాయుత్సంగమందలి మానవకన్యను దొంగిలించినాఁడు. నాయొడిలో నప్పటివి యిప్పుడు కనఁబడకున్నది. నేనో యుబుకున దానిని సింహళద్వీపముఁ జేర్ప నాలోచించితిని.

(ఇద్దఱు వినుచున్నారు)

మారు—(నవ్వి) అహా! దేవీప్రసాదమున నీమె నా చేతిలోఁ బడినసంగతి యీమూర్ఖరాక్షసుఁ డెఱుంగఁడుగదా!

మల్లి—(భయముతో) అయ్యో! రాక్షసుఁడు మరల వచ్చుచున్నాఁడు. (వడఁకుచున్నది)

మారు—(నవ్వి) సుందరీ! భయపడకు, క్షణమాత్ర మాచెట్టుచాటున నుండుము. ఈ చెనఁటిరక్కసుని నేను జెండాడెదను.

మల్లి—అయ్యో! మహాకాయుఁ డయినరాక్షసునితో నాథుఁ డెట్లు కలయఁ
బడునో?

మారు—(నవ్వి) భీరురాల! మహాకాయుఁ డయిన నేమి?

తే. గీ. చండదుస్సహవీర్యతేజస్వి యెందు
సరకు సేయఁడు పరవపుస్స్థౌల్యమబల!
యంబుజపుఁగెంపుఁదునుక దట్టియపరుటగ్గి
బూది సేయదె కొండంతపుడుకవామి? 44

మల్లి—(భయముతోఁ జెట్టుచాటున నున్నది)

మారు—(కత్తిదూసి గర్వముతో నిలఁబడుచున్నాఁడు)

(తరువాత వెదకుకొనుచు సంభ్రమముతో యథోద్దిష్టునుగా రాక్షసుఁడు ప్రవేశించు
చున్నాఁడు)

రాక్ష—

శా. నే నాసింహళదేశకాననపతిన్; దీంద్రించు నాప్రోలఁ గా
లూనన్ భ్రామితకూటశాల్మలి భయం బొందు న్మహోన్మత్తవున్;
స్త్రీ నంకస్థను గోలుపోయి వికటగ్రీవాసురుం డోర్చునే?
నానాతిం గయికొన్నయన్నరుఁ డెటు న్గాఁడే గతాయుం డిఁకన్. 45

మల్లి—(భయముతో) అయ్యో! భయంకరశరీరుఁ డగువీనితోడఁ గుసుమాయుధకోమ
లాంగుఁ డయినమహాభాగునకు సంగరం బెత్తెఱంగున జరుగునో గదా!

మారు—(చూచి విస్మయముతో)

మ. శిర మభ్రంకషతుంగశైలనిభ మీక్షింతుర్ సముద్గ్రీవులై
యురముం బ్రస్థవిశాలభీషణము, తాలోత్తాలముల్ బాహువుల్,
చరణన్యాసము ధూతభూతలము, చాలన్ వీనిమైసృష్టికిన్
బరమాణుత్వముఁ బర్వతంబులను పాంసం జేసెనో ధాత మున్. 46

(బిగ్గఱగా) ఓరీయమంగళస్పృశ్య!

తే. గీ. కుసుమసుకుమార, శృంగారరసపయోధి
సుధ, మదనజీవనాడి, నావిభవసదనను,
బరమకల్యాణి నంటునీశిరము నూఱు
వ్రయ్య లెటుగాదు రోరి క్రవ్యాదపాశ! 47

రాక్ష—(మారుతునిఁ జూచి) నిజముగా వీఁడే చోరుఁడు. (సోపహాసముగా) ఓరీ

సుందా! మేలు మేలు!

తే. గీ. గాఢవిషనప్నాభీషణకాలసర్ప। విస్ఫుటస్ఫటఫలకశోభితమణిశిల,
నస్మదీయాంకమధ్యపర్యంకవిధృత। జన్వనిని గవ్విలాడ వీ వెన్వఁడవుర?

మారు —(సక్రోధముగా) హా! లోకవిద్విష్టాచార! వెండియు నీవ్యవహారము కన్య కాంగోచరమే యగుచున్నది. (తిరస్కారముతో)

మ. అరితిం బాపమతీ! పలాశ! చపలాత్మా! శ్వాన మార్జ్యాహుతిం
బోరయం బోలునె? బాల నంటు టెటు? ఛీ! పో జీవ మాశించితే;
మరికాదేని, కఠోరఖడ్గదితయుష్మత్కంఠరాంతస్సిరాం
తరసమ్యూతకవోష్ణరక్తరుచిరమేదస్విన్ ధరంజేయుదున్. 49

రాక్ష —(బొమముడితో) ఆ! వికటగ్రీవుఁడ నగునాయెదుట నిలుచుచు నిశ్శంకము గాఁ బోఁడుకొనుచున్నావు! (బాగుగఁ జూచి ప్రత్యభిజ్ఞతోఁ దనలో) వీఁడే మద్గృహాలాంచలలిఖితుఁ డయినపడుచువాఁడు. చిత్రకన్యాచోరుఁ డని ఖడ్గజి హ్వుఁడు నాతోఁ జెప్పినవాఁడును వీఁడే. (పరిహాసముగా)

ఉ. ఏలర నుర్భ్యడింభ! నిరపేక్షుఁడవై నిజజీవమందు, నా
మ్రోలకు వచ్చినాఁడ విటు? మూఢుఁడ! పుణ్యము; కన్య కేమిపో
నీలులఁ జింతపండు బలె నీమృదులాంగము మేళగించి తృ
ష్ణాజ్వాల శమింపఁగా గుటగుటం దియనెత్తుటిచారు ద్రాగుదున్. 50

(మారుతుని మూఁపునఁ బెట్టుకొని పరుగెత్తుచున్నాఁడు)

మల్లి—(సత్వరముగాఁ జెట్టుచాటుననుండివచ్చి రోదనముతో) భద్ర! రాక్షస! యి గిగో నంజలిపట్టి వేఁడుకొనుచున్నాను. మహాభాగుని విడిచిపెట్టుము. వెండియు నన్నే భక్షింపుము.

రాక్ష—(చెవిని బెట్టక నిష్క్రమించుచున్నాఁడు)

మల్లి—(కన్నీళ్ళతో) అయ్యయ్యో! మహాభాగుని రాక్షసుఁ డెత్తుకొనిపోయినాఁడు. (సకరుణముగా) హా! సకలలోకలోచనచకోరవారపూర్ణచంద్ర! హా! కందర్పమ నోహరాంగ! హా! సుజనచూడామణీ! హా! పుండరీకలోచన! హా! లక్ష్మీమవిహా రభవన! హా! మల్లికాహృదయవల్లభ! హా! మారుత! సర్వలక్షణలక్షితమైననీక మనీయవిగ్రహము రాక్షసాహారమగుచున్నదా నాథా? అయ్యో! నేనెంతపాపా త్మురాలను! ఎంతయదృష్టహీనురాలను! కష్టా! దైవోపహతురాలను గదా! సర్వా నర్థములకు మరల మరల నేనేకారణ మగుచున్నదానను. (నిట్టూర్పు పుచ్చి) నా

బ్రతు కింక నిరర్థకము. అయ్యో! మరణము కూడ నాకు దుర్లభ మయినది. భగవతీ! భూతధాత్రి! నాకు వివరమిచ్చి నీలోనికిఁ దీసికొమ్మ. కటకటా! సకలభువనమును గాలాంజననీల మయినకటికచీఁకటి క్రమ్ముకొని యున్నది. నేనెక్కడకుఁ బోగలను? ఎవ్వరికి మొఱ్ఱ వెట్టుదును? హా! దిక్కుమాలినదాన నయితిని గదా! (రోదనము చేయుచున్నది)

(తొట్రుపాటుతో మందాకిని ప్రవేశించుచున్నది)

మందా—బిడ్డా! భయపడకు. భయపడకు.

మల్లి—(చూచి కన్నీళ్లతో) అమ్మా! భగవతి! భగవతీ! రక్షింపుము రక్షింపుము.

(పాదములమీఁదఁ బడుచున్నది)

మందా—సకరుణముగాఁ గౌఁగిలించుకొని

చ. తెలిసితి జ్ఞానరూప మగుదృష్టికతంబున భీరుబాల! మీ
యలవ్యసనానుబంధము సమస్తము; కస్తిని బొంద కిం కిటక్;
విలయము గాంచురక్కసులు; వేగమ చీఁకటి విచ్చెనొం గ్గగున్;
తొలఁగును రేయి; దైవమును దోడగుఁ గ్రమ్మఱ! భద్ర మయ్యెడున్. 51

మాజేయుఁడు మారుతుఁడు రాక్షసహస్తగతుఁ డయ్యె నని సంతాప పడకుము.

తే. గీ. భవ్యశౌర్యవిడంబితసవ్యసాచి। మారుతుఁ బరాభవింపంగ లే రసురులు;
ప్రాక్కుధరజృంభమాణాంశుబాలభాను। దట్టమగుచీఁకటు లరికట్టఁ గలద?

(తెరలోఁ జటచటధ్వని)

మందా—(చూచి యానందముతో) మారుతపరాక్రమ మెఱుఁగనిదానా! మల్లికా! మహాభాగుని చండిమను చూడుము.

క. మూఁపుననుండి భయంపడ। కాపిశితాశనునిశిరము నతఁ డసిఁ దునిమెన్
గైపునఁ గరికుంభము వ। జ్రోపమనఖరాంకుశమున యువహరి వోలెన్. 53

మల్లి—(హర్షముతోను భయముతోను జూచుచున్నది)

మందా—(ఆనందముతో)

చ. అసిహతమస్తకుం డగుచు నద్దిర! బిత్రుదువం ధరాతలం
బసురుఁడు వజ్రఘాతదళితాద్రితటంబును బోలెఁ గూలెడున్
(ఆశ్చర్యముతో)
విస్మృతపుఁ దక్కుబంధమున వెల్వడి యుజ్జ్వలభూషణుండు మిన్
దెసఁ బురుషుం డొకం డహహా! దివ్యశరీరము దాల్చి యేగెడున్. 54

మల్లి—(విస్మయానందములతో) భగవతీ! యిది మహాశ్చర్యము! అతిభీషణం డగు రాక్షసునివలన దివ్యపురుషుండు బయలు వెడలినాడు. చూడు. చూడు. ప్రదక్షిణము చేసి ఫాలప్రదేశసంఘటితాంజలిపల్లవపుటుండయి మహాభాగునకు నమస్కరించుచున్నాడు.

మంద—(ఆలోచనతో) ఎవఁడో దివ్యపురుషుండు శాపవశమున రాక్షసుండయ్యెనని తలంచెదను.

(తెరలోఁ గలకలము ఇష్టలును వినుచున్నారు)

మల్లి—(భయముతో) భగవతీ! రాక్షసభయంబునం జేసి మరల రాక్షసుండే వచ్చుచున్నాఁడని తలఁచుచున్నాను.

మంద—(చూచి) బిడ్డా! యిదిగోఁ గన్నీరు విడుచుచున్న నీతండ్రి నమాత్యవిశ్వాసునిఁ బురస్కరించుకొని నిన్ను వెదకుచు పెదవంపుఁ గ్గిగువులు గ్గికొని పీఁదపురుషు లిటు నటు సర్వత్ర దిరుగుచున్నారు.

(మరలఁ దెరలో) హా! పుత్రి! మల్లికా! యింద్రనీలప్రకాశముఁ జూచి కహాచఁ జేఁ కటి యని జడిసెడుదానవుగదా తల్లీ!

మల్లి—(కన్నీళ్ళతో) అయ్యో! నాయనగారేడ్చుచున్నారేమిచేయుదును?

మంద—బిడ్డా! నిన్నుఁ గానక దుఃఖపడుచున్న మీతండ్రిగారినూఱడించి, నీకుఁ బ్రాణదానమహోపకారము చేసి విజయమున వర్తిల్లుచున్న మారుతునిఁ గూడ సంభావింతము రమ్ము. (నిష్క్రమించుచున్నారు)

—— గద్య ——

ఇది శ్రీపరమేశ్వరవరప్రసాదసమాసాదితసరసకవితాధురంధర వఙ్గాది సాగరవం
శజశ్రీనీలాకరరాకాసుధాకరాచ్చనామాత్యపౌత్రహరితసగోత్ర గుణక
వంబ లక్ష్మాంబాగర్భశుక్తిముక్తాఫల నూరపరాజప్రధానతనూ
భవ విబుధవిధేయ సుబ్బారాయనామధేయాంధ్రీకృత
మల్లికామారుతప్రకరణమునందుఁ బంచమాంకము.

సమాప్తము.

శ్రీరస్తు.

మల్లికామారుతప్రకరణము.

షష్ఠాంకము.

(తరువాతఁ గాషాయాంబరయుగళీహస్తుఁ డొకపురుషుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

పుర—(హాస్యముతో) ఓహో! బృహస్పతిని బరిహసించెడు తననయప్రభావముచేత మల్లికాకరగ్రహణమంగళమును సులభపఱుచుకొనుచున్న మాశంబరకప్రభువుగారి యెడల నమాత్యవిష్ణురాతుఁడుగారిపుత్త్రుఁడగురుద్రరాతునికి స్నేహానుబంధ మత్యధికము గదా! అందుచేతనే సన్నిహిత మైనయీవివాహమహోత్సవమునందు సంభావితు లగుమహాజను లిఱుకాటము పొరయక సుఖముగా వసించుటకయి నిజమహాభవనమునందుఁ గొంతభాగము వారికి విడిదకూడ నొసంగినాఁడు. ఇంతియ కాక తండ్రి యయినవిష్ణురాతుఁడు గారికి సమ్మతము కాకపోయినను దా నాయనను సరకు గొనక తనసోదరిని రమయంతిక నార్యకలవింగకుని కియ్యఁ జూచుచున్నాఁడు. (నవ్వి) సోమపరఃకూలమునఁ జూచినదే మొదలుగా నార్యకలవింగకునకి రమయంతికయందు ననురాగము వర్ధిల్లుచున్నది. దానం జేసియే కదా యతఁడు సవికారము లయిననయనాంచలములతో నమ్మించుఁబోణిని మరల మరలఁ జూచుచున్నాఁడు. తానుగ నెట్టయెదుటికిఁ బోయి యే మేమో సల్లాపించుచున్నాఁడు. తా నేవో ఘనకార్యములు చేసినట్లు తననోటితోనే యామెయొద్దఁ జెప్పుకొనుచున్నాఁడు. (పక్కున నవ్వి) ఇతఁ డిన్నిపాట్లు పడుచున్నను నామెకుమాత్ర మితనిమోము విషప్రాయము. చూడ గిట్టదు. (విమర్శించి) కానున్నది కాఁగలదు? ఆర్యకలవింగకుఁడును రమయంతికను సర్వథా పొందఁగలఁడు. అఘటితఘటనైకసిద్ధవిద్యురా లయినమందాకినీభగవతిని నానావిధసత్కారములుచేసి శంబరకప్రభువుగారు తమపక్షమునకుఁ ద్రిప్పుకొనుచున్నారు గదా! ఆతల్లి నిశ్చయముగాఁ దలఁచుకొన్నపక్షమునకుఁ దామరకును జంపమామకును బరస్పరానురాగము గలిగింపఁ గలదు. చెంగలువ నయినను వేవెలుంగుతో సంఘటింపఁ గలదు. ఇది గోఁ! క్రొత్తగా వికసించుచున్న మోదుగుఁ బువ్వువన్నె గలిగినయీమెత్తనిసన్నకావిదువ్వలువ లామె కిచ్చుటకే గదా ప్రభువుగారు నాచేతఁ బంపినారు. వివాహమంగళోపకరణవ్యాపృత యయినభగవతిని జూచుటకయి, విద్యుద్వితానతానమువంటి కాంచనాగ్నిసంభవములైనట్టి నెత్తినాపింగ్గోపుసముచే దీపింపఁజేయు నమాశ్వనిశ్వ

వసుఁడుగారి యీమహాభవనమునఁ బ్రవేశించెదను. (ప్రవేశమభినయించి ముం దుచూచి) ఇదిగో! రమయంతికకుఁ బ్రియసఖి యయినమధురిక లోఁగిటిలోనుండి యీలాగున వచ్చుచున్నది.

మధు—(ప్రవేశించి యానందముతోఁ దనలో) ఆహా! యనితరసాధారణమతిప్రభావ యగుమందాకినీభగవతి శంబరకవంచనోపాయము ననవద్యముగాఁ గనిపెట్టినది గదా! (నిశ్వసించి నిర్వేదముతో) అయ్యో! రమయంతికను రుద్రరాతుఁడు సహజశత్రువు గాని యన్నగాఁడు. మర్కటమునకు మల్లెపువ్వులదండవలెఁ గలవిం గకునకు నీమె నీయఁ జూచుచున్నాఁడు. ఇందుకుఁ గూడఁ దెలియఁదగినయు పాయముఁ బ్రియసఖికిఁ బోలె భగవతి నాచెవిలోఁ జెప్పియే యున్నది. (పురు షునిఁ జూచి) ఇప్పు డేకగృహనివాసపరిచయమువలన వీఁడు శంబరకపరిజనుఁ డ యినచపలకుఁ డని నేను దెలిసికొనుచున్నాను.

పురు—మధురికా! భగవతి మందాకిని యెక్కడ నున్నదో నీకుఁ దెలియునా?

మధు—(తనలో) వీఁడు భగవతిని వెదకుచున్నాఁ డేమి? కానీ అడిగెదను. (ప్ర కాశముగా) చపలకా! భగవతి యెందుకు?

చప—(నవ్వి) ముద్దలారా! యనుల్లంఘనీయ మయినయాకాశభాషితమును బ్రతిపా లించుటకయి శంబరకప్రభువుగారి కామె సర్వవిస్రంభపాత్ర మయి ప్రవర్తిల్లుచు చున్నది కాదా?

మధు—(తనలో) తల్లీ! భగవతి! నీవంచనప్రభావమునకు నమస్కారము.

చప—(తనలో రమయంతికావృత్తాంతముఁ జెప్పెదను. (ప్రకాశముగా) ఇప్పు డావశ్యకముగా భగవతిని సందర్శింప వలయును. అన్నగా రగురుద్రరాతుఁడు తన్నుఁ గలవింగకునకు నిచ్చినను మంకుఁదనమున నాతనిఁ బెండ్లియాడ రమయంతి క సమ్మతింపక యున్నది. కాఁబట్టి భగవతి యామెమొండితనమును మానింప వలయును.

మధు—(సోపహాసముగాఁ దనలో వానియాసకాల! అకలవింగకుని పరిశ్రమమున కు భ్రమరకచరణతాడనమే తుదకు ఫల మగును లే. (ప్రకాశముగా) చపలకా! రమయంతిక నొడఁబఱచుట యనఁగా భగవతి కది యెంతపాటపని? (తెరలో) నవమాలికా! యాలసించెద వేమి? కమ్మనిపరిమళము నోఁ దెమ్మెరలు వీతెం చె డుకతమున నతిమనోహర మయినలీలోద్యానమునఁ బ్రవేశించి యెంతసేపటినుండి యో మాల్లిక నీరాకను బ్రతీక్షించుచున్నది. నీవు త్వరితముగాఁ బోయి యేమి కాఁ

తమున వివాహోచితము లయినమంగళభూషణములను సవిశేషముగా నామె కిప్పు డలంకరింపు మని భగవతి నీ కాజ్ఞాపించుచున్నది. పెండ్లివారు రాక మునుపే నీ వీపని నెఱవేర్పవలయును జుమీ.

మధు—(తనలో) ఇది మంచిదే. మారుతుఁడు గూడఁ గలకంఠభ్రమరకసహాయుఁ డయి యిక్కడనే యున్నాఁడు. అతనిని నిగూఢముగా నక్కడకు సారసిక తోడుకొనిపోయినది గదా! ఇఁక నేనును దగినసంవిధానముఁ బ్రవర్తించెదను. (ప్రకాశముగా) చపలకా! యిదిగోఁ గంచుకులు భగవతి యాదేశమును జరుపుచున్నారు. ఆమె చేరుననేయున్నది సులభముగా సంవర్తింపవచ్చును బొమ్ము. (నిష్క్రమించుచున్నాఁడు. ప్రవేశకము)

(తరువాతి మారుతుఁడు కలకంఠుఁడు భ్రమరకుఁడు ప్రవేశించుచున్నారు)

మారు—భ్రమరక! మల్లిక యీచేరువ లతామంటపము నడుమ నున్న దన్నమాట సత్యమగునా?

భ్రమ—ప్రభువా! కాళిందీనవమాలికలు మంగళాలంకరణమును జేయుచుండఁగా నామెను జూచినాఁడ నని మనవి చేసితిని గదా!

మారు—(నిట్టూర్పుతో)

శా. దేనిం బొంద నసహ్యమన్మథరుజార్తిం గూరి మున్ గోరితిన్,
దేనిం గాంచుట దుర్లభం బనెనుభీతిం బ్రాణనైరాశ్యమే
యే నట్లొందితి, నట్టిజీవితఫలం బిప్డుఁ గరప్రాప్త మ
ట్లౌ; నంబా! భవితవ్యతా! మరల నెట్లావిర్భవింతో గదా!

కల—మిత్రుఁడా, సంశయింపకుము. గొంతు గోసికొనుట కయిన జంకు లేక నీవు సాహసింపఁగా మల్లిక నీచేతిలోఁ బడినది గాన జీవితఫలము భవానీప్రసాదమువలన నీకుఁ గరప్రాప్తమే.

భ్రమ—ప్రభువా! లతామంటపమునకు మార్గ మీవల్లికాదళముల నడుమనుండి.

మారు—భ్రమరక! యీప్రదేశము దట్టంపుటాకుజొంపముల గుబురయినతీవలగుంపుకతమున జీబుకొని యున్నను బరిజను లెవ్వరయిన వత్తురేమో యనుజంకున నెమ్మది కొంతకాలు గదలింపఁ జాల కున్నాను.

భ్రమ—ప్రభువా! భగవతి యాజ్ఞచేతఁ బరిజనమును వేత్రహస్తు లుద్యానవనమునకు దవ్వులనే యాటంకపఱిచి యున్నారు.

మారు—(హర్షముతో) ఓహో! భగవతినీతి సర్వత్ర యప్రమాదిని గదా! దారి చూపుము.

భ్రమ—ప్రభువా! యిటు. ఇటు.

(అందఱు నడుచుచున్నారు)

కల—(చూచి) ఓహో! యమాత్యవిశ్వావసుఁడుగారిభవనము ప్రత్యాసన్నవైవాహికమంగళమును సూచించెడు నుదాత్తమండనవిధానముచేత నెంతచక్కఁగా శోభిల్లుచున్నది!

ఉ. తేనియ లుట్టు ద్వారముల దిద్దిరి వందనమాల లుంచి రిం
పైనవి క్రొత్తచిత్తరువు లచ్చపుమేడల గోడలందు, సం
ధానమొనర్చి క్షౌమపువితానములందు సుహాణిజల్లులన్
మానుగ వీథివాకిట నమర్చిరి బంగరుఁగాయమానముల్. 2

మఱియు—

ఉ. లీల నళింపకేతుపటలీపట పల్లవముల్ గదల్చుచున్,
దాలిచి తోరణప్రసవదామసుగంధమరందబిందువుల్,
గాలులు వీచు వల్లవిచలత్కుచకుంకుమఘుష్ణవేగసాం
దోలనచేటికామృధులదోర్వలయధ్వను లాహరించుచున్. 3

భ్రమ—(చెవి యొగ్గి) ప్రభువా! కేవల మిది వలయధ్వనియే యనియెద నేమి? అటు నిటుఁ బ్రధావించెడు వారసుందరులనితంబబింబముల వ్రేలుచున్న మణిమేఖలాసహస్రముల ఝణఝణత్కారంబులఁ దోరంబయి, ఘూర్ణమానసకలాంతఃపురజనంబుల భూషణారావంబులఁ బూరితంబయి, గుంజన్మంగళమృదంగశంఖకాహళాది నినాదంబుల నిర్భరంబయి, సన్నిహితమహితభూదేవవర్గసంపఠ్యమానపుణ్యాహఘోషంబున మాంసలంబయి, వృద్ధకులాంగనాజనసమారబ్ధంబులైనపవిత్రపార్వతీలక్ష్మీకల్యాణగానంబుల ననూనంబయి యీయుత్సవకోలాహలము మహీయము గానున్నది గదా!

మారు—(నిశ్వసించి) సఖా! కలకంఠ!

క. రమణీమణికిం బరిణయ। సమయము ప్రాపించుకొలఁది సాన్నిధ్యము, చి
త్తము సంశయడోలారూ। ఢ మగుచు నూఁగాడఁగాఁ దొడఁగెడు గాఢన్. 4

భ్రమ—ప్రభువా! లతాభవనసమీపమునకు వచ్చినారము.

మారు—(సంతోషముతో) మల్లికావాససుభగమయినలతాభవనమా యిది?

కల—ప్రసాధనసమయసంభావ్యమయి క్షణోత్పన్నవిరత మయ్యెడుభూషణఝుంకారము వినఁబడుచున్నది గదా!

భ్రమ—ప్రభువా! మంగళస్నానవిశుద్ధముగ్ధ మయినపరిక్షామపాండురాంగంబుచే సవిశేషలోభనీయదర్శనయుఁ బ్రసాధననిపుణనవమాలికానిర్వర్తితవివాహనైపథ్యమధురోదారవేషయు నయి సాక్షాత్కరించిన యుద్యానలక్ష్మివలెఁ దీఁగలసందులనుండి యదిగోఁ బూజ్యురాలు గనంబడుచున్నది.

కల—(పత్రజాలకాంతరమునుండి విలోకించి) మిత్రుఁడా! చూడు చూడు.

మ. ఇది సుక్షామమనోహరాంగకము లెంతేఁ గాంతిపూరంబులన్
వెదచల్లన్ నయనాంబుజంబులకు నుద్వేలప్రమోదంబుగాఁ,
గొద లేకట్టివిభూషణంబులు హరంగుంబెంపఁ గల్యాణి యీ
పొదరుందీవలయొద్దఁ దాను నొకపూవుందీవ యై భాసిలున్. 5

మారు—(ఆనందముతోఁ జూచి) ఇదిగో నీమె క్రొంచెముగా మోము పెడమరల్చినది. కాళిందీనవమాలికలతో నేమో సల్లాపించుచున్నది సుమీ. మన మీతీఁగలసందుమనుండి ప్రవేశించి రహస్యముగాఁ జూతము. (అట్లు చేయుచున్నారు)

(తరువాత ముందు చెప్పినట్లు మల్లికయు, నవమాలికయుఁ గాళిందియుఁ బ్రవేశించుచున్నారు)

మల్లి—సఖులారా! మీవిప్రలంభవచనముచేతనే నే నీయలంకారమున కనుమతించితిని.

నవ—సఖీ! నీవు వేఱుగాఁ దలంచుకొనకుము. (మారుతునిఁ జూచి సంతోషముతో జనాంతికముగా) కాళింది! మహాభాగుఁడు వచ్చి వెనుక నున్నాఁడు. వెల్లడింతమా? ప్రియసఖికి సత్యమని నమ్మిక పుట్టును.

కాళిం—సఖీ! వెల్లడింపకు. సమయము వచ్చినప్పుడే వెల్లడింపవలయును.

నవ—(చిఱునవ్వు నవ్వి) సఖీ! మల్లికా! నీవు మమ్మును వంచించితివి గదా!

మల్లి—(అనుతాపముతో) ఎప్పుడు?

నవ—సఖీ! రాత్రివేళ మమ్ముఁ గూడఁ గన్నుమొఱఁగి ప్రాణపరిత్యాగమునకుఁ బ్రయత్నించినదానవు కావా?

మల్లి—(సిగ్గుపడుచున్నది)

కాళిం—అదృష్టవశమున వెంటనే రాక్షసునిచేత గృహీత వయి మహాభాగునిహస్తమునందుఁ బడినదానవు.

కల—సఖా! మల్లిక పడినచోటనే నీవుండుట యెట్లు తటస్థించినది?

మారు—మిత్రమా! నే నుపవనాంతరమునఁ బ్రవేశింప నెంచియుఁ గాలు దొట్రిలినం దున సంశయించి యక్కడనే నిలువఁబడితిని.

మల్లి—కాళింది! రాక్షసుఁడుగాఁడు. ఎవ్వఁడో యొకదివ్యపురుషుఁడు. అతఁడు మహాభాగునకు జన్మాంతరమిత్రుఁ డని భగవతి నాకుఁ జెప్పినది.

(ఇద్దఱు విస్మయపడుచున్నారు)

కల—సఖా! యేవపురాక్షసజన్మమునుండి యాయనను నీవు విడిపించితివి గదా! ఆ మహాపురుషుఁ డెందుఁ బోయినాఁడు?

మారు—అతఁ డత్యంతసౌహార్దమున నాతోడ మాటలాడి సఖుఁడా! నీవు నన్నుఁ దలంచుకొన్నతోడనే నీయొద్దకు వచ్చి నీయభిమతమును నేను నెఱవేర్చి పోయెద నని పలికి వెంటనే తిరోధానము నొందెను.

నవ—కాఁబట్టి నీవే విప్రలంభశీలవు.

మల్లి—నీయుపాలంభ ముచిత మయినదే.

నవ—సఖీ! నీ కీయలంకరణ మనుకూలముగా నున్నదో లేదో చెప్పు.

మల్లి—(సిగ్గుతో చిఱునవ్వుతో) సఖీ! యిది నాయలంకారము గనుక సిగ్గున నిస్టిది యని ప్రశంసింపఁ జాలకున్నాను. ఇంతియకాని నీప్రసాధననైపుణి వాగతీతము.

కల—వాగతీత మని మల్లిక చక్కఁగాఁ జెప్పినది. ఇం దొక్కొక్కటే వర్ణనము నతిక్రమించుచున్నది. ఇ చూడు—

తే. గీ. వలచునభినవకుంకుమపంకమునను। దిద్దుమదిరాక్షి ముద్దులతిలక మొప్పు;

మారు—(అభిలాషతో)

రక్తమై రమ్యవదనాబ్జసక్తమై య। చంచలత నిల్చుమామకస్వాంతమట్లు. 6

కల—(చిఱునవ్వుతో) సఖా! నావచనమును నీ వపహరించితివి.

భ్రమ—అయ్యా! చూడు చూడుఁడు ప్రభువుగా రొసంగిన హారయష్టి యీ మెకంఠ మూలమును జుట్టుకొని యున్నది

కల—(చక్కఁగాఁ జూచి) నిజముగా నిది వయస్యదోరంతరవిహారమగ్న [illegible] కుయిన హారవల్లియే. (విమర్శించి)

మ. స్మరదాహంబునఁ బాండుమూల మగుచున్ శంఖంబు [illegible] బుదా

హ యింపం గలకంఠకాండమున నీహారంబు [illegible];

మారు—

హరి [illegible]క్షీవదనంబు నిక్కముగ నేణాంకుండుగా నెంచి [illegible]

చరమందుండి యుదక్ప్రకాండము భజింపఁగోరి యేతెంచె నాన్. 7

కల—(సశ్లాఘముగా) నీప్రతిభోత్కర్షము సర్వోత్తరముగదా!

మాధ—సఖా! సముదారవిరచితనీలధమ్మిల్లగర్భకగ్రథితమాలతీకుసుమసౌరభ్యలుబ్ధ ఇందిందిరసుందరీమధురసమారబ్ధమంగళసంగీతకంబును, ననర్ఘతాటంకకిరణపల్లవితకోమలకపోలవిన్యస్తపత్రలతాకులంబును, నతిసురభిహిమజలశబలకుంకుమఘనసారసరసాంగరాగకలితఘనతుంగకుచకుంభాభోగప్రేంఖోళహారజాలంబును, నిబిడనితంబమండలమండితకాంచనకాంచీగుణపద్మరాగమయూఖపుంజమంజిష్ఠారంజితమంగళక్షౌమంబును, నాముక్తమౌక్తికనూపురకిరణకృత్రిమహంససంసేవితచరణపుండరీకంబును నై నయనాభిరామ మయినయీమెవైవాహికనైపథ్యము సకలఁ తిభామారసుసుమా. (బాగుగఁ జూచి) అయిన నీయనవద్యాంగికి నలంకారములు పునరుక్తములే. చూడు—

మ. నయనప్రాంతవతంసితశ్రుతిపుటిన్ వ్యర్థంబు నీలాబ్జ మే
క్రియ హారంబుగాఁ భారము స్మితశ్రీఁ దాల్చుచందోయి నవ్యయరాగాంఘ్రియుగాతిబాధకము పిండాలక్తపాతంబు; ని
శ్చయ మీసాజపుఁ గమ్మతావి మెయికిం జల్యల్ వృథాయాసముల్. 8

భ్రమ—పాపటయందుఁ జూడామణి కనఁబడ దేమి?

నవ—సఖీ! నీయవయవలక్ష్మిచే నలంకృత మయినమంగళాలంకరణము నీరత్నముకురమునఁ జూచుకొనుము.

(ఎదుట నద్దముఁ గనఁబఱుచుచున్నది)

మల్లి—(సిగ్గుతోఁ జూచుచున్నది)

మాధ—సఖా! చూడు—

మ. ఎలప్రాయంబున మీరుపోయగఁ జూచే నీముజ్జగంబందుఁ జి
ల్కలకొల్కుల్ గల రెంద ఱేని, యయినం గానన్ యథార్థంబుగాఁ
జెలువంపు గని యైనయీకలికికిన్ సిద్ధోపమానం బెటన్;
నిలువుంపర్ణరత్నమం దొదవునీ నీడం జుమీ చూచితిన్. 9

నవ—సఖీ! స్వభావస్నిగ్ధము లయిననీలనయనోత్పలముల భేదము గానరానికాటుకరేకతోడను, ముగ్ధమధూకధవళ మయినగండమూలమున గుణోత్కర్షము గాంచుచున్నకస్తూరికాపత్రలతలకతమున విభావిత మగుశోభాతిశయముతోడను, గౌరిచరణలగ్నలాక్షారుణశంకరశీర్షచంద్రరేఖను బ్రతివచ్చెడుమనోహరకుంకుమతిల

కాంచితరమణీయలలాటము నీటుతోడను, గండళితకందర్పప్రతాపాంకురశంక నుత్పాదించెడును దారసీమంతపథవర్తి సుందరసిందూరముతోడను, సకలలోచనానందసంధాయక మయి చంద్రమామకు సాటి వచ్చెడు నీమోముఁదామరను నీవు గూడఁ జూచుకొనుము.

మల్లి—సఖీ! నవమాలికా! నాకు శిఖామణి యేల పెట్ట నయితివి?

నవ—సఖీ! మఱచితివా? రాక్షసహస్తమునుండి జాతిపడినప్పు డది మరలఁ గ్రింపఁ బడిపోయిన దని నీవే చెప్పితివి గదా!

మారు—అయ్యో! శిఖామణీ! మరలఁ గ్రింపఁ బడిపోయితివా?

తే గీ. ఎట్టెటో యీమె పొందు నదృష్టవశత
మరల మరలను గొండొక పొందియునీవు
మానికమ! నాకుఁ బోలెను మాటి కకట!
కలుగుచున్నది యెడఁ బాటు సులభముగను.

(తెరలో) నవమాలికా! త్వరపడు త్వరపడు మండనవిధి నిర్వర్తింపుము. (అందఱు వినుచున్నారు)

కాళిం—సఖీ! భగవతి వేగిరించుచున్నది. పోదము. ఈవివాహమంగళారంభము నీవు పొందఁ దగినది గదా!

మల్లి—(విషాదముతో నిశ్వసించి తనలో) అయ్యో! నాప్రాణమును గాపాడుటకు మాత్రముపయోగించెడుమాట లాడుచుఁ బ్రియసఖులచేత మోసపోయితిని, కటకటా! నిష్కరుణారంభ మయిన నిష్ఠురగగనవాణీదుర్విపాకముచేత నాజన్మఫల మపహృత మయినది. హా! మందభాగినిని నే నిప్పు డేమి చేయుదును? వెంటనే నన్నా క్రూరరాక్షసుఁ డేల భక్షింపఁ డయ్యెను? అయ్యయ్యో! దురదృష్టవంతురాలను నిరాలంబ మయిన యాకాశమునుండి క్రిందఁ బడినప్పుడు మగ్గనూచ మేల కానయితిని? (స్మరించి మరల నిశ్వసించి) అయ్యో! యట్లు కంఠదేశమునఁ గఠోర ఖడ్గము నుంచుకొని జీవితపరిత్యాగమునకుఁ బ్రయత్నించిన యామహాభాగుఁడు నానిమిత్తమిఁక నేమి గా నున్నాఁడో?

నవ—(జనాంతికముగా) సఖీ! కాళింది! పాపము! నిజము లియక ప్రియసఖి మనవవ్వటాలచే నధికవ్యథ నొందుచున్నది. (ప్రకాశముగా) భర్తృదారికా! ప్రత్యుత్తర మీయక యూర కుంటి వేమి? నీయారుప్రాగాలు లేల దీర్ఘోష్ణము లయి యెఱ్ఱనిమోవిచిగురు ను గములించి పయ్యెద చెఱఁగు నల్లలార్చుచున్నవి? సఖి

టి కీబాష్పస్తబకములు నీచెక్కుటద్దముల వ్రాసినపత్త్రలేఖలను జెఱిపి కాటుక గరంగఁ గాలువలు గట్టుచున్నవి?

మల్లి—(నిశ్వసించి) సఖీ! నవమాలికా! మనోరథసహస్రములచేత సంవ్రత మయి నన్నాప్రియవస్తువును విఘటించునిష్ఠురవిఘ్న మనియెడుమృత్యుదేవతకుఁ ద్రుకను జొచ్చి బాధపడుచున్నదానినిగా నన్నెఱింగి యుండియు నీవు గూడ నిట్టులాయా నప్పెట్టెద వేల? (నిర్వేదముతో) జీవితనిర్విశేషురాం డ్రగుప్రియసఖుల కిది యుక్తమే. ఇంతవఱక నయ్యయి విప్రలంభవచనములచేతఁ బ్రతారించి యిప్పుడు వెండి యు న న్నాహేయపుఁగుంభీపాకమునఁ గూలఁ ద్రోయఁ బ్రవర్తించెదరు.

కల—వయస్య! నీసౌభాగ్యమును జూచుకొనుము.

ఉ. ఈమె ప్రియాళివాక్యముల నెంతయు నమ్మి భవత్సమాగమా
శామిళదాత్మ, ముగ్ధ, తను జక్కఁగమున్ గయిసేయ నిచ్చి, యి
చ్చో మది బాష్పకంఠి యయి గ్రుక్కెడు నన్యవివాహసంశ్రుతిన్,
లో మొగులుం దలంచి దిగులుం గను బాలమరాళిపోలికన్. 11

నవ—(సకరుణముగా, జనాంతికముగా) కాళిందీ! మనసులోని దుఃఖము చేత నతివి షమ మయిన భర్తృదారికావచనము నాలకింపుము.

క. అనుకూలవిప్రలంభము! లను మన మొందింప నుమ్మలము సన్నేహం
బును సవిషాదము సోల్లుం! ఠనము సధిక్కారమునుగ నాతి పచించుచున్. 12

(ప్రకాశముగా) సఖీ! యీమావిప్రలంభవచనమునకుఁ గినియకుము. ప్రసన్నవు గమ్ము. (మారుతునిఁ గడకంటఁ జూచి) నీయందు సవిశేషబద్ధానురాగుఁ డయిన యీయనకు నీకరకమలము నొసంగుము. బంధువర్గము నానందపఱుపుము.

మల్లి—(శోకభారముతో) సఖులారా! తరుణమయూరపింఛమువంటి నిద్దంపుఁ జామనచాయ గలమంగళాంగమున నెసంగుమహాభాగుని మారుతుని సందర్శించినది మొదలు లన్యపురుషునిఁ దలంచి యేని యెఱుంగను; కాఁబట్టి సత్యప్రమాణముగాఁ జెప్పుచున్నాను. విను. మహాభాగునిపూర్ణలావణ్య మనెడుభాగీరథీప్రవాహమున న వగాహనము గావించుటచేతఁ బవిత్రము లయిననానేత్రములతో లాఁతివాని నిఁక ముందును జూచువాడను గాను.

కల—మిత్త్రుఁడా! యీవచనామృతమును వీనుజేరలతో జుఱ్ఱుకొనుము.

మారు—మదీయమానసవిహారమల్లికాక్షి! మల్లిక!

చ. హృదయమునన్ నిరూఢ మగుప్రేమరసాతిశయంపునూత్నపు

స్నది కడుఁ బొంగి పైఁబొరలు నా, హృదయంగమ మైనపల్కులన్
మదనమహాగ్ని దగ్ధుఁ డయి క్రమ్మఁ దెడు నా కమృతాభిషేకసం
పద గలిగించిన ట్లయితి; ప్రాణము వచ్చెను బ్రాణనాయికా. 13

(మరలఁ జెరలో) వనమాలికా! త్వరపడుమను చున్నారు. సిద్ధాంతులు పెట్టిన వివాహ ముహూర్తము సమీపించుచున్నది.

(అంపము వినుచున్నారు)

మల్లి—(కన్నీళ్ళతో) అమ్మో! భగవతి మరల నాజ్ఞాపించు చున్నది. సఖి! వన మాలిక! లే లెమ్ము. భగవతి తాను గానే యిక్కడకు వచ్చెనేమో; ఇంతలోనే వే ఱొక లతావలయమున కరిగి మి మ్మొక్కటి ప్రార్థించెదను.

వన—సఖీ! నీ వాజ్ఞాదానయోగ్యురాలవు. ప్రార్థించుట యేమి? నుడువుము నీయిచ్చ వచ్చినకార్యమునందు యథేష్టముగా నియోగించి భగవతి యాదేశమును నిర్వ ర్తింపుము.

మల్లి—సఖి! విషాదసంభ్రమములచే నాదేహము కంపించుచున్నది. కాఁబట్టి నేను లేవలేక యున్నాను. నాకన్నదోయి బాష్పపూరము గప్పుచున్నది; నే నిను చేతఁ జూడను సయితము చాలకున్నాను. నీవే నాచేయిపట్టుకొని లేవఁ దీసి మెల్ల గా లతావలయాంతరమున నన్నుఁ బ్రవేశపెట్టుము. (చేయి చాఁచుచున్నది)

సఖులు—సంజ్ఞచేఁ బాణిగ్రహణమునకై మారుతునిఁ బ్రేరించుచున్నారు)

మారు—(భయము నభినయించుచున్నాఁడు)

కల—మిత్రుఁడా! యిది సాధ్వసమునకు సమయము గాదు. చిరకాంక్షిత మయిన మల్లికాపాణిగ్రహణమహోత్సవము ననుభవింపుము.

మారు—(లతావలయమునుండి వెడలివచ్చి మల్లికపాణిని గగుర్పాటుతో గ్రహించు చున్నాఁడు)

మల్లి—(హర్షముతో) సఖీ! వనమాలిక! నీహస్తస్పర్శము వేఱుగా నున్నది. చేయి పట్టుకొన్నంతమాత్రమున నాయవయవము లన్నియు నమృతవర్షమునఁ బడిసిన ట్లు సుఖపారవశ్యము నొందుచున్నవి. (మారుతునే యూఁతకొని లేచుచున్నది)

మారు—(బదులు పలుకకయే మెల్ల మెల్లగాఁ దీసికొని పోవుచున్నాఁడు)

సఖులు—(చిఱునవ్వుతో వెంబడించుచున్నారు)

కాళిం—సఖీ! మల్లికా! లతాంతరమునకు వచ్చినారము కాఁబట్టి చెప్ప దలఁచిన దేమో చెప్పు.

మల్లి — (నిట్టూర్పుతో) సఖీ! నవమాలికా! యేతీఁగె మొకటికి వచ్చినారము?

* మారు — బహుళకుసుమరసపరివాహామందరపరిమళలోలలోలంబపుంజబద్ధతిమిర మీ మందారమూలమునొద్దకు.

మల్లి — (సబాష్పగద్గదముగా) ఈమందారము నేను పెంచినదే. కాఁబట్టి నిర్జనమైన యీప్రదేశమునందు మీ మొక్కటి ప్రార్థించెదను.

కాళిం — సఖీ! మే మవధానము గలిగియున్నాము.

మల్లి — ఓ జీవితనిర్విశేష! మారుత! (అర్ధోక్తిని వైలక్ష్యమభినయించుచున్నది)

సఖులు — (పరస్పరము నవ్వుకొనుచున్నారు)

మల్లి — ఓజీవితసర్వ్వశేష! నవమాలిక! సఖీ! కాళింది! పరిపూర్ణచంద్రసుందరాకారుం డగుమహాభాగుని పాదములకు శుశ్రూష చేయుసౌభాగ్య మభిలషించి కదా విఘటమాన మయిననాజీవితమును నిలుపుకొంటిని. ఆకందర్పసుందరుని ప్రథమదర్శనము మొదలిప్పటివఱకును గృహదీర్ఘికారవిందమకరందవాహులయి మందమందముగా వీతెంచెడు నుద్యానవనమారుతములకు నోర్చుకొనుచుంటిని. ప్రచండమకరధ్వజభుజదండమండలితధనుర్దండటంకారఘోరము లయినమధుకరహుంకారముల నాకర్ణించుచుంటిని. చిగిరించినతీయమామిడిగుబురులలో విహరించుచుఁ గోకిలములు గావించెడు పంచమప్రపంచము హాలాహలముచే దురంతము లగువసంతదివసములు వేగించుచుంటిని. ఇంతియ కాక కిసలయతల్పకల్పనములచేతను, మృణాళభంగహారరచనములచేతను, కదళీదళవిచిత్రవీజనములచేతను గర్పూరపరాగచార్చిక్యసంపాదనములచేతను నింకను దత్తదుచితోపచారములచేతను, మిమ్మును గూడ నాయాసపెట్టుచుంటిని, అట్లు రాక్షసహస్తమునుండి జాఱి యాకసమునుండి క్రిందఁబడుచు నిన్నర్ధరాత్రమున నెవ్వనిచేత రక్షితనయితినో యట్టిమహాభాగునిసంగమ మెవరికో పుణ్యాత్ములకుఁ గాక సులభముగాని నాకు దుర్లభమే. కాఁబట్టి నాజీవితధారణము క్షణమేనియు మహాపాతకములలో నగ్రగణ్యమని తలంచెదను. సఖులారా! జన్మాంతరమునఁ బునర్దర్శనము గోరుచు మిమ్ము వీడుకొనుచున్నాను. (సప్రశ్రయముగా నంజలి పట్టి సగద్గదముగా) సఖీ! నానిమిత్తము నీవిట్లు నమస్కరించి సుందరభూలక్ష్మీబంధుఁడును దీర్ఘస్నిగ్ధలోచనపుండరీకుండును నగు నమ్మహాజనుఁడు పరలోకగత నగునాకొఱకు జలాంజలి నిచ్చునట్లు రహస్యమున నాయనతో విన్నవింపవే. (రోదనము చేయుచున్నది)

---

* ఈవాక్యము మూలమందు సంస్కృతప్రాకృతసమానము.

మారు—(సకరుణముగాఁ దనలో)

చ. హరిహరి మేను వాసెదుప్రయత్నముతోడ శుభాంగి తానిటుల్
కరుణమనోహరం బగువిలాప మొనర్పఁగ నాలకించుటన్,
సరళతచేఁ గరంగెడును, జాలిని రూపఱుఁ, గందు మోహవి
స్తరమున, వ్రీలు నాతిఁ, హరుసంబునఁ బొంగెడు, డెంద మిత్తఱిన్. 14

కాళిం—సఖీ! యమంగళము దొలంగును గాక.

నవ—(కన్నీరు పెట్టుకొనుచున్నది)

మారు—(ప్రకాశముగా)

* క. వీణావిరావకోమల! వాణీబంధుగణచిత్తవనజమరాళీ
రాణ నెసఁగుసహచారిణి! ప్రాణమునకుఁ దెగకు పలుక కతికరుణోక్తుల్. 15

నవ—(జనాంతికముగా) కాళింది! మహాభాగుఁడు తన నేర్పుచేత స్వచ్ఛముగా నావలె నే మాటలాడుచున్నాఁడు; కాఁబట్టి యాయన నిప్పటికిని బ్రియసఖి యెఱుఁగదు.

మల్లి—సఖీ! ముద్దరాల! సాహస మనియెద వేమి? ఎవ్వనికి జీవలోక మంతయు మృత్యుమయము కనఁబడుచున్నదో యెవనిహృదయము మదీయలాభభంగమున నతికాతర మయి యడలుచున్నదో, యంతటియర్ధరాత్రమున నట్టిదుర్గమప్రదేశమున కేకాకి యయి పోయి సకలభూమండలమండన మయినతనకంబుసుందరకంధరాకాండము నందు వాఁడు క్రొవాఁడికరవాలముఁ జేర్చుకొనునంతటి మహాసాహసమునకు సిద్ధపడెనో, యటువంటి నాప్రేమనిధికొఱకు జీవితసహస్రపరిత్యాగ మయినను సాహసము కానేరదు. ఈవిషయమున నీవు నాకుఁ బ్రతికూలవు కాకుము. వెండియు మహాభాగునకు నామాట గా నిట్లు చెప్పుము (సగద్గదముగా) నాథ! మందభాగినిని నే నీజన్మమున యుష్మదీయపరిరంభసౌభాగ్యమును బడయ లేకపోయితిని. కాని జన్మాంతరమున నయినను నీపొందే యపేక్షించుచున్నాను. నాతోఁబుట్టువగు నపుష్పమాలికను మాత్రము మరకతకవాటస్నిగ్ధవిశాల మయినమీవక్షస్స్థలమునందు నన్నుఁబోలె సర్వదా ధరించుకొనుఁడు. (మారుతునిఁ దడవుగఁ గౌఁగిలించుకొని యానందముతోఁ దనలో) ఏమిది? ప్రియసఖీసంస్పర్శము మయిప్పుడు మంచిగంధ మలందినట్లయి మహాభాగపరిరంభమునఁ బ్రతి వచ్చుచున్నది. హృదయసన్నిహితుఁడయి సుఖింపఁ జేయుచున్నం నని తలంచెదను. (ప్రకాశముగా) సఖీ! యిది నాకడసారికవుఁగిలింత సుమీ.

---

* ఈపద్యము మూలమునందు సంస్కృతప్రాకృతసమానము.

సఖులు—(చిఱునవ్వుతోఁ దమలో) ఇది కడసారి కౌఁగిలింత కాదు. మొదటిదో రెండవదో.

మారు—(కౌఁగిలింపఁ బడియే యానందముతో సహజస్వరముతో)

ఉ. ఎవఁడు దృఢానురక్తమతి నిందుముఖీ నిను నిచ్చగించునో
యెవనికినై శుభాంగి యును తేఁ త్యజియింపఁగఁ దెంపుఁ జేసెదో

మల్లి—(తనలో) ప్రియసఖికంఠము మాఱిపోయినదేమి? (ప్రకాశముగా) ఆయనయె చ్చట నున్నాఁడు?

మారు—

వివిధవిషాదమారశరవిద్ధభుజాంతరగాఢపీడితా
త్యవిరళపీవరస్తనత హాయిఁగఁ ద్వద్భుజపంజరంబునన్. 16

మల్లి—అయ్యో! మహాభాగుఁడే. (హర్షసాధ్వసలజ్జలతోఁ దొలఁగుచున్నది.)

మారు—

తే. గీ. సాధ్వసంబునఁ దొలఁగకు చంచలాక్షి!
తగునె సంభ్రమకాతర వగుట దాస
జనుఁడఁ? జిరకాంక్షితోత్సవపుఁ గౌఁగి
టికిని భంగం బొనర్తు వటే లతాంగి? 17

మల్లి—(వ్రీడానూయలతో) సఖులారా! నేను బాగుగా వంచిత నయితిని.

కల—(త్వరగా సమీపించి) కల్యాణి! యీలాగున బలుకకుము.

మ. జగదుత్తంసుఁడు నావయస్యునకు భూషాప్రాయ వై తీ వహో
సుగుణాఢ్యా! యెటు విప్రలబ్ధయనవచ్చున్ నిన్నుఁ? ద్వత్ప్రాప్తిలో
భగరీయోమృగతృష్ణికం బడి యదభ్రభ్రాంతి వర్తించు దు
ర్భగుఁ డాశంబరకుండె సుమ్మి పరికింపన్ విప్రలబ్ధుం డిటన్. 18

ఉ. చందనపాదపంబునకు సౌరభసంపదవోలె, జ్యోత్స్న పూ
ర్ణేందునకుం బలెన్, మణికి ఘృష్టియుఁ బోలెను శోభనాంగి! నీ
వందపుసొమ్ము గ మ్మితని కవ్వియు వారికిఁ బోలె నీకు నీ
సుందరమూర్తి యొప్పెడును జూవె సమభ్యుచితావలంబమై. 19

భ్రమ—(సమీపించి) నవమాలికా! మనయదృష్టము మంచిది. ఒడయఁడు నోడ యీరాలు నభ్యుదయమున వర్ధిల్లుచున్నారు.

మందా—(ప్రహృష్టవదన యయి ప్రవేశించి)

తే. గీ. సిరియుఁ బార్వతి, భారతి, సీత, భీమ
జాత, పౌలోమి, రుక్మిణి, సత్యభామ,
కృష్ణ, శర్మిష్ఠ, సావిత్రి, ధృతి నరుంధ
తీ, రమసాధ్వి, యాశీర్వదింత్రు గాక. 20

(అంతటఁ జూచి సాశంకముగా) మల్లిక యీలతాభవనమునుండి యెక్కడికి వెళ్ళిన దో! (లతాంతరముఁ జూచి యానందముతో) అహో! నామనోరథములు ఫలించినట్లే. ఇదిగో! మందారమూలమున మారుతుఁడు—

చ. అతిసుకుమారమూర్తి కృశమునై రమణీయతఁ గాంచు మేనితోఁ
బ్రతిపదుఁడుప్రియుండు సరి వచ్చెడురూపున లోభనీయుఁడై
చతురకటాక్షముల్ స్మరరుజాశబలాక్షము ప్రీతినప్రము మా
వతులితమల్లికాముఖమునం దొలయించుచు నున్నవాఁ డిటన్. 21

(సమీపించుచు) నవమాలికా! యాలసించెదవేమి?

నవ—అహో! భగవతియే వచ్చినది. (ఎదురువోయి) భగవతి! మే మాలసించుట లేదు.

మల్లి—(సగద్గదముగా) భగవతీ! రక్షింపుము. రక్షింపుము. (అంజలిపట్టి వచ్చుచున్నది)

మందా—(మల్లికను కౌఁగిలించుకొని) బిడ్డా!

మ. సమరాగుండు మహాభిజన్ముఁడు జగచ్ఛత్రుప్రియుండౌ జనో
త్తమునందుక్ దృఢరక్త వీవు; పొగడ్తోదం జాలుకల్యాణి! నీ
దుమనోవాంఛ ఫలించుఁ; బుణ్యసులభక్ దో నిన్నుఁ బెండ్లాడి, డెం
దముఁ గందించుచిరాంగజజ్వరముబాధం బాయు నిం కీతఁడున్. 22

నవ—(ఆనందముతో) భగవతీ! సర్వోత్తర మయినతనవిర్మాణవైదగ్ధ్యము చిరకాలమునకు సఫల మగుటచేత విధాత కృతార్థతను బొందుఁ గాక. శంబరకహోతకుని పరిణయప్రసంగముచేతఁ గలుషము లయినబంధుజనహృదయంబులు ప్రసన్నతనొందుఁ గాక. మాతాపితృసమానము లగుమీహస్తములోలనే మహాభాగునిచేతికిఁ బ్రియుఖిసమర్పింపఁ గలయును.

మల్లి—(తనలో) అయ్యో! వారు సర్వమంగళావచనప్రమాణాలు గదా!

మందా—నవమాలికా! నే నిప్పుడు వేఱుగ నర్పింప వలసినదేమి?

తే … క్కచెముకింప కుండంగ రక్కసినిఁ జేతియందుండి తిగిచి రక్షించి యీమె ఘోరఖడ్గంబు మెడఁ బెట్టుకొన్నయితని కరమునం దుంచె సర్వమంగళయె మున్న.

మఱియు—

క. ఒండొరులకియ్య నగునీ! పెండిలియం దేల యీమెఁ జెప్పఁగనాఁగ! నా
థుం డుపయమింపఁగ రంజిలు। చుండుకలువ నెవ్వరిచ్చిరో తొగచెలికిన్. 24

అయినను లోకాచారము జరిగించెదను. (మారుతుని గూర్చి) వత్స! మారుత!
యిటురా.

మారు—భగవతీ! యాజ్ఞాపింపుము.

మందా—

చ. వెలఁది, ప్రసిద్ధవైభవుఁడు విశ్వగసుం డనుకీర్తిగాంచు పుణ్యస
కలితతపస్వి లచ్చి బలెఁ గానక కాంచినపుత్త్రి; ధర్మముల్
సలుపఁగ రాగపావకుఁడు సాక్షిగ, నే సుహృదుండనై యనీ
కెలమిని దీని శ్రేయసునకిచ్చెదఁ బచ్చవిలింటివేల్పు గో. 25

కల—మాపుణ్యసుప్రమము ఫలించినది.

నవ—మాకులదేవతలు ప్రసన్నలయిరి.

కల—(హర్షముతో) భగవతి! సర్వథా యనన్యమయిన యీసంబంధమును జూచి
హృదయము ప్రసన్నమగుచున్నది. చూడు—

ఆ. వె. సహజమగువిలాససౌందర్యసముదార। తైకరాశి కఖిలహృక్చకోర
కేంద్రకాంతి కీమె కిద్ధాభిజాత్యంబు। కనకకుసుమదామమునకుఁ దావి. 26

నవ—(మల్లికను జూచి నిశ్వాసముతోఁ దనలో) ప్రియసఖి మహాభాగునకు సర్వదా
వల్లభయిప్పుడే కాఁగలదా?

మంద—(విమర్శించి కన్నీళ్లతో) వత్స! మారుత!

మారు—(సాశంకముగా) భగవతీ! యాజ్ఞాపింపుము.

మంద—

ఉ. ఒరు లెఱింగింపఁ దగ్గ దొకఁ డుండె వినుంగుము ప్రియసారముల్
కెరవరి! గుణైనఁ గేవలముఁ బ్రేముడిచన్ బలికించు నియ్యెడన్

మారు—(వినయముతో వినుచున్నాఁడు)

మంద—(మల్లికచేయి పట్టుకొని).

తరుణి యిదేకపుత్త్రిసుమి తండ్రికి, బందులకెల్లఁ బ్రాణ మీ
పొందిసినస్నేహబంధ మెడ పొందక యుండుత ముందు నీమెడన్. 27

మారు—(లజ్జతో) అయ్యో! వాత్సల్యాతిశయమున మీకుఁ బుట్టినసంశయము

పుట్టుచున్నది.

కల—భగవతీ! యతిప్రసక్తమయిన మీయభ్యర్థనమునకుఁ దగినయుత్తరము మిక్కిలి నిపుణముగ నాకుఁదోఁచకున్నది. చూడుఁడు—

చ. స్థిరపడె స్నేహ మీమె కన, స్నిగ్ధునకున్ సకృదీక్షునకుఁ బ్రే
మ్మరి వశుఁడైయటన్న, ననమంచిత, మయ్యెను భ్రూవశుండె మున్;
సరళత నట్టిఁ డెవ్వఁ డన, సౌహృదవాక్యము; యీమెకోసమై
సరకుగొనండు ప్రాణమున, సర్వము నీమెయె చూచె నానిసిన్. 28

మందా—(సవిమర్శముగా మల్లికను గూర్చి) పుత్రీ! నీకుఁ గూడ నించుక యుపదేశించెదను.

మల్లి—భగవతీ! యానతిమ్ము.

మందా—

ఉ. సేవల నత్తమామలకుఁ జేయుము మెచ్చఁగ మాఁడుబిడ్డకున్;
సేవకులం దయంగనుము, స్నిగ్ధవుగమ్ము సపత్నులం దతి
థ్యావళి సత్కరింపుము; గృహక్రియలందును బద్ధకింప క
మ్మా! వేయి చెప్పనేల? సుఖమందుము సల్పుచుభర్తయిష్టమున్. 29

మల్లి—(సిగ్గుతో మనస్సున నంగీకరించుచున్నది)

నవ—ఇది యుచితమయినయుపదేశము.

మందా—వత్సా! మారుత! తలఁచినప్పుడు వచ్చెదనని నిన్ను వీడుకొనినయాదివ్యపురుషుని మాకందనాముని, శంబరకహతకవంచనార్థము మల్లికావేషమును దాల్చి దయచేయుమని యిప్పుడు సంస్మరింపుము.

మారు—(ధ్యానము నభినయించుచున్నాఁడు)

(తరువాత మల్లికావేషముతో మాకందుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు)

మాకం—సఖా! మారుత! యిదిగో నేను వచ్చితిని. నీయభీష్టము నెఱవేర్చెదను.

(మందాకినీమారుతులు దక్క మిగిలినయాందఱు విస్మయము నభినయించుచున్నారు)

కాళిం—(జనాంతికముగా) నవమాలికా! యీతఁడు మహాభాగుని శాపము నుండి విమోచితుఁడయిన దివ్యపురుషుఁడు సుమా!

నవ—కాళిందీ! యాశ్చర్యమాశ్చర్యము! ఎవ్వఁడు ప్రియసఖి భక్షించుటకు సిద్ధపడెనో యతఁడే యిప్పుడు రక్షించుటకు సిద్ధపడినాఁడు. (మల్లికతో) సఖి! మాకు మఱియొక ప్రియసఖి యెట్లుగలిగినదో చూచితి చూడు.

మారు—మహాపురుష! భగవతి నిన్ను మున్ను కోరినదాని నాచరింపుము.

మాకం—చక్కగా నాచరించెదను.

[కాషాయాంబరయుగళహస్తయయి సారసిక ప్రవేశించుచున్నది]

సార—భగవతి! యిది చపలకుండు తెచ్చినవస్త్రయుగ్మము.

మందా—వత్స! కలకంఠ! నీ వీకాషాయయుగ్మముచే శోచనీయమయినను నావేషము ధరించుకొమ్ము. ఇది విపరీతోపభోగవిరుద్ధమే యయినను దీనిచేతనీవు రమయంతికను బొందం గలవు. [అందఱు నవ్వుచున్నారు]

మారు—ఇదియు మనకు మంగళమే యనుకోవచ్చును.

కల—[చిఱునవ్వుతో వస్త్రయుగ్మము తీసికొని నిష్క్రమించి మందాకినీవేషముతోఁ బ్రవేశించి] ఇదిగో! భగవతి నయితిని.

మారు—శంబరకుఁడు నీపాదములమీఁదఁ బడుఁగాక.

మందా—[కాళిందీనవమాలికలఁ జూచి] బిడ్డలారా! మీరిద్దఱుఁ గలకంఠునితోఁ గూడ నీమహాపురుషుననుసరింపుఁడు.

ఇద్దఱు—చిత్తము భగవతి!

మాకం—[చిఱునవ్వుతో] భగవతి! శంబరకునిఁ బెండ్లియాడఁ బోవుచున్నాను.

మందా—వత్సా! ముందు నీకుఁ జెప్పినమార్గమున మాయభిలషితము నెఱవేర్పుము.

మాకం—మిత్రుఁడా! రమ్ము కలకంఠ! మాధవునకు నేను నీవంటివాఁడనే సుమీ.

కల—మహాపురుష! మా కందఱకు నీవు పూజ్యతముఁడవు. పోదము రమ్ము. [కాళిందీనవమాలికలతో నిష్క్రమించుచున్నారు]

మల్లి—సఖులారా! నా కిక్కడ సాయ మెవరు?

నవ—[చిఱునవ్వుతో నించుక మరలి] ఇదిగో నీమహాభాగుఁడే.

మందా—భ్రమరక! నీవుకూడ గూఢముగా విష్ణురాతునింటికిఁ బోయి మధుకరిక చెప్పినట్లు కావింపుము.

భ్రమ—చిత్తము భగవతి! [నిష్క్రమించుచున్నాఁడు]

మందా—మారుత! యిదిగో నిరుగడ వృక్షముగా వెలుఁగువేసి కాషాయంబడెడు నీయఘ్నానవీథి నాయాశ్రమము నంటి యున్నది. ఇక్కడ నంబికాపర్ణశాల మునకు మల్లికాలకుఁ బుష్పోడియునుకతోఁ జక్కనిదారి యొకటి యేర్పఱుపఁబడియున్నది. కావున మనము పోవుదము. అస్మదాశ్రమోపశల్యభూములు రమణీయములు సుమీ అక్కడ—

మ. స్వైరపులీలలం దొసంగు సౌఖ్యము మీకు నవాభ్రశంకమా
యూరకుమారనృత్య సమయోచితనిస్వనశబ్దవత్తమా
శ్రోనుతమోనిగూఢములు సుచ్ఛమరీచకిసాలఖాపక్వ
స్వాదుచకోరికానయన శారము లౌపికభుక్తచూతముల్.

నాం—

చ. అలసినఁ గిన్నెరలన్ వనలతాంతవితానలతాగృహంబులం
నొలయుచు మెల్లమెల్లమిము నోపికతో భజియించు నూత్నని
ష్ఠితబహుప్రసూనమకరంద నిమగ్నసముత్థితంబు లౌ
కిలకిలహంసర్కాన సుముఖంబులు సోమసరస్సమీరముల్.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు)

గద్య.

ఇది శ్రీపరమేశ్వరవరప్రసాదలబ్ధసరసకవితాధురంధర వద్దాదిసాధువంశ... కాసుభాకరాచ్ఛనామాత్యపౌత్ర హరితసగోత్ర పవిత్రగుణకదంబ... శోత్తముక్తాఫల సూపరాజప్రధాన తనూభవ విబుధవిధేయ సుబ్బరాయ... నాంధ్రీకృతే మల్లికామారుతప్రకరణమునందు షష్ఠాంకము.

సమాప్తము.

For REFERENCE ONLY

... లయము
సుల్తాన్ బజార్, హైదరాబాద్. 1.

ఉ. స్వైరపులీలలం దొసఁగు సౌఖ్యము మీకు నవాభ్రశంకమా
యూరకుమారనృత్య సమయోచితనిస్వనశబ్దనత్తమా
యూకుతమోనిగూఢములు సుచ్ఛమరీచకిసాలఖాపక్వ
న్యాయచకోరికానయన శారము తాపికభుక్త చూతముల్.

నాందీ—

సీ. అలసినఁ గ్రీడలన్ వనలతాంతవితానలతాగృహంబులం
గొలయును మెల్లమెల్లమియు నోపికతో భజియించు నూత్న రీ
ప్రీతిబహుప్రసూనమకరంద నిమగ్నసముత్థితంబు లౌ
కలకలహంపఙ్క్తాన సుముఖంబులు స్సోమపరస్సమీరముల్.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు)

—✻ గద్య. ✻—

ఇది శ్రీపరమేశ్వరవరప్రసాదలబ్ధసరసకవితాధురంధర వద్దాదిసాధువంశ...
కాసుభాకారాచ్ఛనామాత్యపౌత్ర హరితసగోత్ర పవిత్రగుణకదంబాలఙ్కారం
...సుక్తాఫల సూరపరాజప్రధాన తనూభవ విబుధవిధేయ సుబ్బారాయణ
ప్రణీతమైన మల్లికామారుతప్రకరణమునందు షష్ఠాంకము.

సమాప్తము.

For REFERENCE ONLY

కృ... వరదరాం... గ్రంథాలయము
సుల్తాన్‌బజార్, హైదరాబాద్: 1.

